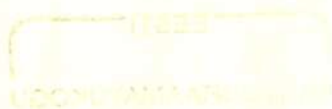

Missugused on lugemisvõimalused sajandivahetusel;
Läti raamatukogude ajaloost ja tänasest päevast; üle-
vaade Tallinna raamatukogudest; Mare Määrsepa
põnevaist raamatunimestikest lastele jpm.

RAAMATUKOGU

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING
EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

RAAMATUKOGU

NR. 2/3
TALLINN 1991

Toimetuse kolleegium:

L. Lepik, H. Jürman, A. Norberg, E. Rannap, I. Tingre, T. Valma

Tegevtoimetaja Kai Maran

Keeletoimetaja Milvi Juske

Tehniline toimetaja Hilja Kotkas

Fotod Teet Malsroos

Aadress:

200106 Tallinn

Kiriku plats 1

Eesti Rahvusraamatukogu

«Raamatukogu» toimetus (tel. 44 05 21)

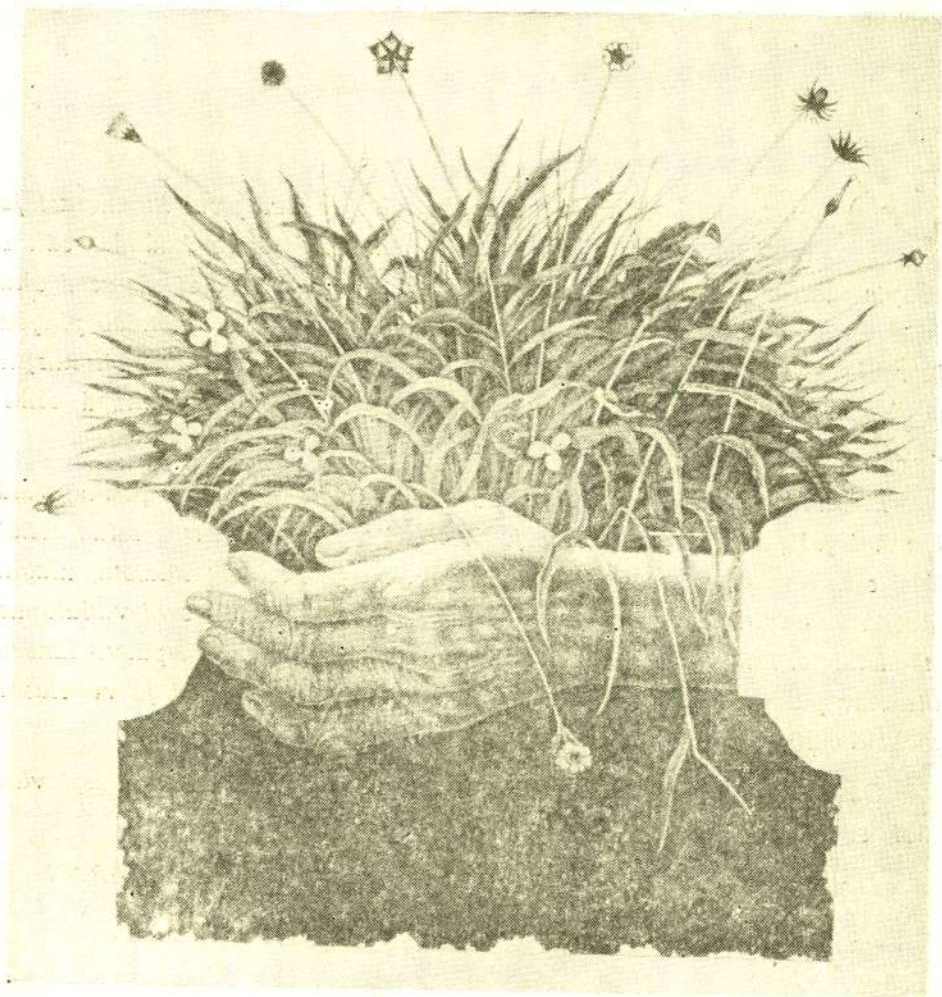
EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU

*K*el augustikuus õnnestus teoks teha unistus pisut ilmakärast ja uudistest välja puhata ning metsaüksindusse kaduda, sattus hoopis naastes tõelisesse unistuste maailma. Kolme päeva sündmused olid käinud üle 1/6 planeedi nagu puhastav äikesevihm, mis lahendab pinged ja mille järel kergem hingata. Kurjuse impeeriumi pealinnas oli kurjus võidetud, Balti vabariike tunnustanud de facto mitukümmend riiki. Meeltes hakkas helisema suure maailma tuuli ja tõotusi.

Enamikku meist aga ei tabanud see uudis sugugi «une pealt», vaid igapäev jäi piisavalt aega ohu ja iseendaga silmitsi seista: mida teha? Tuli olla kindlameelne, rahulik, mõistev. Nagu raadiost kuulsin, ulatati läbi tankiluugi keefiripakk ja viinerid isegi Tallinna teletorni vallutanud tankistidele. Rahvustevahelise vaenu kadumisele pandi neil päevil ilmselt otsustav punkt. Vähe on ajaloo olnud hetki, mil eestlased ja venelased oleksid nutnud ühe ja sama asja pärast.

Ometi — kuigi piirid avanevad, kulgeb tee vabadusse ikkagi vaid läbi iseenda.

KAI MARAN

Suvepäev
Kunstnik HERALD EELMA

SUVEMEENUTUSI

LiLaEstilt JUUNIKUISES
PAKRETUONES —

neli päeva ettekandeid,
küsimusi ja vastuseid,
vaidlusi ja arutelusid
ning lõõgastumist,
nagu LiLaEstil ikka

Kolme Balti riigi rahvusraamatukogude ühisüritus LiLaEst toimus seekord Leedumaal.
Põhiteemaks «Rahvusraamatukogud muutavas ühiskonnas»

Looduslikult kaunis Rakretuone oma iidse vesiveskiga ning leedulaste meeleolukas vastuvõtt löid tingimused sundimatuks suhtlemiseks nii töistes kui üldinimlikes asjades

LiLaEsti lipu heiskamisest, langetamisest ning järgmise kokkutuleku korraldajale üleandmisest on kujunenud meeleolukad tseremooniad. Seekord anti lipp üle Eesti esinõusele

Ka rahvaraamatukogudel oma LiLaEst

TIIU VALM

12.—14. juunil k. a toimus Leedu Vabariigis Jurbarkas Eesti, Läti ja Leedu rahvaraamatukogude töötajate ühisseminar teemal «**Kodulootöö Baltikumis rahvaste taassünni ajal ja meetodilise töö ülesanded**».

Kolme päeva jooksul kuulati ettekandeid raamatukogude kodulootööst ja arutati sellega seonduvaid probleeme. Peaasi oli aga võimalus leida sadakonna osaleja hulgast uusi tuttavaid ja vahetada mõtteid, sest kolmel Balti vabariigil on, mille üle omavahel aru pidada.

Eesti Rahvusraamatukogu konsultandi Elvi Vooremaa ettekanne raamatukogude ajaloo uurimisest ja raamatukogu kroonikate koostamisest oli nii põhjalik ja mõtlemapanev, et selle üle käis põhiliselt kogu seminari edasine arutelu. Erilist huvi tekitas Eesti raamatukogude kogemus kroonikate koostamisel.

Lätit esindanud Inta Salinene rääkis peamiselt keskraamatukogude kodulootööst, sh lähemalt kodulookartoteekidest.

Leedulanna Irena Seljukaite käsitles kodulootöö küsimusi laiemalt, kui seda tööd raamatukogus tehakse. Nimelt rääkis ta ekspeditsioonidest, milles teiste kõrval osalevad ka raamatukoguhoidjad, uurimaks folkloori, rahvatavasid jm. Tema ettekandes jäi kõlama mõte, et rahvaraamatukogud peavad olema nii kultuuri- kui kodulootöökeskused.

Seminari lõppedes kinnitati ühiselt, et sündinud on uus tore üritus, mis annab võimaluse tihedamalt suhelda ka rahvaraamatukogude töötajatel. Seadsime ka sihid tulevikuks, et juba järgmisel aastal kohtuda Lätimaal, ja eks siis jõuab kätte ka meie kord külalisi vastu võtta.

Taas Balti raamatukogutöötajate kongress

Balti raamatukoguhoidjate I kongress toimus 1930. aastal Riias, II kongress 1935. aastal Tallinnas, III kongress 1938. aastal Kaunases ja IV kongress 20.—23. juunil 1991 Riias.

V kongress tuleb kolme aasta pärast Tallinnas.

Vajadus sellise kokkusaamise järele on suurenenud just praegusel muutuste ajal, arvas oma muljetest rääkides ERÜ esinaine EVI RANNAP. Peame teadma, milliseid arengusuundi meie naabrid silmas peavad ja kuidas arendada ühistööd.

Kongressi põhiettekanded analüüsisidki kolme riigi raamatukogude arengut. Töögruppides arutati, mis suunas võiks koostööd teha. Leiti, et kõige otstarbekam oleks ühistöö fondide soetamisel. See eeldab pidevat vastastikust informeerimist. Otsustati moodustada BALTI BÜROO. Lätlaste ettepanek oli moodustada see ametliku keskusena, eestlased ja leedulased pidasid siiski paremaks luua lihtsalt abistav keskus, kuhu kuuluksid igast riigist rahvusraamatukogu direktor, raamatukoguhoidjate ühingu esimees, ülejäänud liikmed oleksid valitavad.

Tehti ka ettepanek, et Balti Büroo võiks kolme vabariigi koostööl hakata avaldama ingliskeelset raamatukogunduslikku väljaannet.

Uudist ka: Läti valitsus võttis juunis vastu otsuse Läti Rahvusraamatukogu hoone ehitamise kohta.

Läti raamatukogud

Läti Vabariigi Kultuuriministeeriumi juhtivspetsialisti JANIS TURLAJSI ettekanne «Läti raamatukogude õiguslikud alused ja majanduslikud garantiid» Balti raamatukoguhoidjate IV kongressil

ÕIGUSLIKUD ALUSED

Balti riigid on astunud iseseisvuse teele ja sellel teel tekib peibutav soov heita kõrvale kõik, mis on seotud eilse päevaga. Kuid me peame meeles pidama: me ei asu tühjal kohal, me ei tarvitse nullist alustada.

Läti raamatukogude ajalugu algab 1524. aastast, kuigi teated raamatute kogudest ja hoidlatest ulatuvad 13.—14. sajandisse. Lätlaste endi loodud raamatukogud on pärit möödunud sajandi 30—40ndaist aastaist,

kui lätlased hakkasid endid rahvusena tunnetama. 1939. a oli Lätis 853 avalikku raamatukogu (arvestamata riigiasutuste erialaraamatukogusid ja õppeasutuste raamatukogusid). Neis oli 2,5 milj raamatut, laenutamisagedus 23,9, ringlus 1,3. Raamatukogudes oli 415 palgalist ja 892 ühiskondlikel alustel töötajat. Palkadeks oli eraldatud 406 400 latti. Raamatukogutöötaja keskmine kuupalk oli 81 latti (see teeb 1939. a USA rahas 15 dollarit). 1990. a oli rahvaraamatukogutöötaja keskmine kuupalk 183 rbl. Võrrelduna dollariga valuutaturul teeb see 5 dollarit (1 dollar = 35,90 rbl). Järelikult — et raamatukogutöötaja palk 1990. a võrduks 1939. a palgaga, peaks ta teenima 540 rbl kuus, mille eest võiks osta 15 dollarit.

1990. a oli Lätis ligi 2400 raamatukogu, neist 1063 riiklikku avalikku raamatukogu. Statistika järgi oli neis kokku 1,5 milj lugejat — 56% Läti elanikkonnast. Võib ainult kadestada statistika optimismi!

Nende faktidega tahan ma öelda, et Läti raamatukogudel on rikas ajalugu ja traditsioonid, mis siiski elavad, hoolimata tohututest kaotustest, moonutustest, kompromissidest.

Neil on märkimisväärsed ressursid — fondid, töötajad, hooned, ruumid ja kõik, mis neis asub. On välja kujunenud õppesüsteem: raamatukoguhoidjaid valmistatakse ette Läti Ülikoolis ja Kultuuritöötajate Tehnikumis (nüüd Kultuurikool Läti Kultuuri Akadeemia koosseisus). Meie eesmärk on korrastada raamatukogude süsteem läti rahva huvides ja liikuda edasi, et saavutada teiste Euroopa riikide raamatukogunduse tase.

Selleks on eelkõige vaja raamatukogude tegevuse õiguslikke garantiisid. Nende põhialus on raamatukoguseadus, mis on väljatöötamisel. Ilmselt on nii meile kui teile iseloomulik, et pärast iseseisvuse põhidokumentide vastuvõtmist tegelesid meie seaduseandjad intensiivselt poliitika-, majandus- ja õigussfääri reglementeerivate seaduseelnõude koostamisega. Tunda annab ka see, et meie riigi parlamendis on napilt esindatud kultuuritegelased, eriti rahvakultuuritöötajad. Seaduseelnõude ettevalmistamisest ja arutamisest on nad kõrvale jäänud. Seetõttu on vastuvõetud seadustes kultuuriküsimused formuleeritud ebatäpselt või üldse ära jäetud. Nende lünkade täitmine ja raamatukogude tegevuse stabiilsete õiguslike aluste loomine ongi raamatukoguseaduse ülesanne. Seaduses on tingimata vaja formuleerida täpselt raamatukogude seisund, funktsioonid ja tegevuse põhimõtted vastavalt läti rahva huvidele. Seadus peab garanteerima raamatukoguvõrgu säilimise ja arengu, raamatukogude kättesaadavuse, fondide kaitse, õiguse saada infot, raamatukogude esmaõigused fondide komplekteerimisel jm.

Kultuuriministeeriumi rahvaraamatukoguvõrku võib põhiliselt pidada optimaalseks, kui arvestada praegust asustuse struktuuri. Kuid see võib muutuda, nii nagu ka administratiiv-territoriaalne jaotus, mistõttu mõnes kohas tuleb raamatukogusid sulgeda ja teises kohas avada. Praegu on

sageli nii, et kohalik omavalitsus võtab raha kokkuhoiu ettekäändel vastu otsuse sulgeda raamatukogu, kuid ei eralda summasid paikkonna raamatukoguteeninduse muude vormide jaoks. Seadus peab garanteerima, et raha jääks samasse süsteemi.

Poliitiliste ja majanduslike muudatuste ajal teeb eriti muret nende raamatukogude saatus, kellel ei ole stabiilset eelarvet (ametiühingute rahvaraamatukogud, mitmesuguste ametkondade erialaraamatukogud). Võib-olla peabki leppima sellega, et igäüks võitleb ise oma koha eest siin päikese all ja elab vastavalt võimalustele. Kuid peab arvestama seda, et raamatukogundus kui osa kultuurist tähendab kõigi raamatukogude koostegevust. Seepärast oleme hakanud jälgima neid raamatukogusid, keda ähvardab sulgemine. Kui nad ikka vajalikud on, tuleks nad üle viia riiklikku võrku või kaitsta neid mõnel muul viisil, mis peaks olema sätestatud raamatukoguseaduses.

Õigusliku kindlustatuse teine aste on määruste süsteem. Väljatöötamisel on rahvaraamatukogude määrus. Raamatukogunduse detailseks reglementeerimiseks töötatakse välja ka teised määrused.

Järgmine aste on raamatukogutöö tehnoloogia dokumentide süsteem.

Raamatukogutöö õiguslike garantiide plokki kuulub ka raamatukogutöö riikliku kontrolli ja standardiseerimise süsteem.

Ka raamatukoguteeninduse hea ja ühtlane tase peab olema tagatud. Seetõttu on tingimata vaja fikseerida seaduses pearaamatukogude staatus. Need peavad jääma kohalike raamatukogude töö reguleerijaiks ja neile konsultatsiooni andjaiks. On tarvis uuendada ja arendada raamatukogude rahvusvahelisi suhteid, mida 1940. aastast peale on Moskva oma valduses hoidnud. Mõned sammud on juba tehtud — Läti raamatukogudel on koostöösidemed teiste riikidega, mis rajanevad valitsustevahelistel sõpruse ja koostöö lepingutel. Rahvusvahelises tegevuses on suur tähtsus Läti Raamatukoguhoidjate Ühingul. See kõik on eelduseks, et meist saaksid raamatukogude rahvusvahelise koostöö täieõiguslikud partnerid.

On veel üks õiguslik aspekt — ajaloolise õigluse taastamine raamatukogude suhtes. See on väga keeruline probleem, mis veel ei ole aktuaalne, kuid millega tuleb edaspidi kindlasti tegelda. Okupatsiooni-aastatel kannatasid paljud raamatukogud: neid suleti, liideti, lülitati teiste raamatukogude koosseisu, jäeti ilma oma seaduslikust staatusest, nende fonde jaotati ja anti üle teistele raamatukogudele.

MAJANDUSLIKUD GARANTIID

Läti Vabariigi eelarve kontseptsioon näeb ette raamatukogude finantseerimise riiklikest vahendeist. Tegime kontseptsiooni projekti täienduse, et raamatukogude ülalpidamiseks eraldatud summasid ei tohi kohalik omavalitsus kasutada teistel eesmärkidel.

Suuri probleeme on raamatukogude ülalpidamiseks vajalike vahendite normide määramisega, seda eriti praeguses majandusliku ebastabiilsuse olukorras. Peab tunnistama, et rahalised ressursid on alati piiratud, kuid rikka ühiskonna piirangud erinevad kahtlemata vaese ühiskonna omadest. Seega on tarvis määrata miinimumtase. Selleks tuleb teha tõsi-seid uuringuid ja majanduslikku analüüsi. Tõenäoliselt peame loobuma suurtest lootustest, peatähtis, et asi ei läheks veelgi hullemaks. Me tegime riiklike avalike raamatukogude lihtsa majandusliku analüüsi, määrasime summa ühe elaniku kohta ja ühe lugeja maksumuse. (Muidugi on nii see kui teine summa paikkonniti erinev.) Summad on järgmised:

raamatukogu vahendid ühe elaniku kohta	— 3,80 rbl
vabariikliku alluvusega linnades	— 2,60 rbl
maarajoonides	— 5 rbl
raamatukogu vahendid ühe lugeja kohta	— 16,22 rbl
vabariikliku alluvusega linnades	— 12,62 rbl
maarajoonides	— 19,40 rbl
vahendid fondide komplekteerimiseks	
riigi ühe elaniku kohta	— 0,76 rbl
vabariikliku alluvusega linnades	— 0,44 rbl
maarajoonides	— 1,09 rbl

Need summad võib võtta aluseks normide määramisel riigieelarvest finantseeritavatele raamatukogudele. Normide määramisel tuleb kindlasti arvestada raamatukogude ekspuuteerimise ja kirjanduse soetamise kulude suurenemist. Nii on see tingimusel, kui ei muutu praegune eelarve kontseptsioon. Kui see muutub, tuleb miinimumtaset arvestades reguleerida kõik finantsilised kõikumised riiklike eriprogrammidega. Nendeks võivad olla näiteks dotatsioonid riigieelarvest nendele kohalikele omavalitsustele, kes ei suuda omal kulul raamatukogusid ülal pidada, ja muud sihtprogrammid. Siiani on edendanud raamatukogundust entusiastid, kes ei ole oma jõupingutuste eest väärilist tasu saanud.

Nagu maailma praktikas tavaks, tuleks meilgi luua raamatukogunduse edendamiseks õiguslike ja majanduslike abinõude sihipärane süsteem, mis lisaks raamatukogude jooksvale ülalpidamisele tagaks raamatukogude eri tegevussuundade arengu riiklike programmide või eri projektide abil. Nii kujuneb abinõude loogiline ahel: elanikkonna raamatukoguteeninduse probleemid — nende tundmaõppimine ja teaduslik põhjendamine — lahendusvariandid — prioriteetide kindlaksmääramine — prioriteetide õiguslik ja majanduslik kindlustamine eriprogrammide ja -projektidega, näiteks mittestatsionaarne teenindus (raamatubussid),

rahvusgruppide raamatukoguteenindus, invaliidide teenindus, võõrkeelte õppimine ja võimalused rahvusvahelise informatsiooni saamiseks raamatukogudes. Juba on alustatud tööd Läti raamatukogude automatiseeritud süsteemide loomisel, milles osalevad Rahvusraamatukogu, teised suured raamatukogud ja mõned rahvaraamatukogud.

Ühisprogrammide ja -projektide vormis peaks edasi arenema ka meie koostöö. Sellekohase näitena võib nimetada Läti, Leedu ja Eesti ettepanekuid majandusliku integratsiooni programmide ja ürituste finantseerimiseks Balti finantsfondist konkreetse eesmärgiga luua **Balti riikide raamatukogude automatiseeritud süsteem**.

AJALUGU

ANNA MAULINA

Esimesed raamatukogud asutati 13. sajandil kloostrite ja kirikute juurde Riias, Cēsises ja Raunas. Kuid need olid määratud ainult kitsale ringile — vaimulikele ja feodaalidele.

Vastuseks Martin Lutheri üleskutsele rajada koole ja raamatukogusid asutati Riias 1524. a **esimene avalik raamatukogu**. See on vanem kui kuulus Bodly raamatukogu Oxfordis (1602), Berliini ja Stockholmi Kuninglik Raamatukogu (1661) ja Briti Muuseumi Raamatukogu (1753). 16. sajandil asutati ka raamatukogu Kuldīgas (Kuramaal).

Esimeste raamatukogude rajajad ja raamatukoguhoidjad olid sakslased ja teised välismaalased. Silmapaistvamad neist olid D. Hilchen (1561—1610), D. Hermann (1543—1601) ja M. Brauer.

Pärast Mollyni trükikoja rajamist 1588. a võeti kasutusele sundeksemplari mõiste.

Kui Lääne-Euroopas olid raamatud kesk- ja kõrgklassi eesõigus, siis Lätis leidis neid ka käsitöölise ja talupoegade kodudes. 17. sajandil tekkisid ka esimesed eraraamatukogud. Kuid Riia linnavalitsus hoolitses vähe linnaraamatukogu arendamise eest, sest selleks ei olnud raha. Riia kultuurielule oli suureks löögiks Jesuiitide Raamatukogu üleviimine 1622. aastal Stockholmi ja hiljem Uppsalasse.

18. sajandi lõpus algas raamatukogude taassünd, asutati palju uusi teadus- ja avalikke raamatukogusid. Hakati välja andma raamatuid ka raamatukogundusest ja raamatukogudest. J. F. Wyllish kirjutas esimese Venemaal teadaoleva töö raamatukogudest («Peidetud ja tundmatu... Riia Linna Raamatukogu»). Termin «raamatukogundus» jõudis Münchenist Lätimaale sakslaste kaudu.

J. K. Behreni (1729—1792) kontseptsioon oli, et raamatukogud ei ole üksnes teadlaste tarvis, vaid peavad teenindama kõigi elualade esindajaid ja pakkuma inimestele meeldivat ajaviidet. Tema põhimõtted, mis

olid tihedalt seotud valgustusideedega, mõjutasid tugevasti raamatukogude arengut Lätis.

18. sajandil avaldati ka esimest korda mõtet, et tuleb harida mitte ainult saksa elanikkonda, vaid ka lätlasi. Ilmusid esimesed lätikeelsed ilmalikud raamatud. Seni oli käsitatud haridust kui osa läti rahva germaniseerimisest.

D. G. Bergmann soovitas raamatukogudele koguda materjali oma maast ja Riia ajaloost. Kuramaa Muuseumi Raamatukogu omandas kõik Kuramaal ja kuramaalaste poolt trükitud raamatud. 1828. a rajas pastor F. V. Vagner Neretas **esimese raamatukogu läti lastele**. Kuulus valgustaja G. Merkel (1769—1850) oli esimene, kes tuli välja Läti raamatukoguvõrgu moodustamise ideega.

19. sajandi keskel hakkas tänu läti intelligentsi tekkimisele kujunema rahvuslik raamatukogu kontseptsioon. K. Valdemars (1825—1891) oli esimene lätlane, kes kirjutas raamatukogutöö teoreetilistest probleemidest ja töötas välja raamatukoguvõrgu Kuramaal.

1868. a loodud Riia Läti Ühing aitas varustada raamatukogusid ja moodustas 1896. a Raamatukogu Komisjoni, kes hakkas tegelema raamatukogutöö teoreetiliste küsimustega.

19. sajand oli pöördepunktiks raamatukogude ajaloos kogu maailmas. Siis loodi USA Kongressi Raamatukogu. Raamatukataloog asendati kaartkataloogiga, loodi uus raamatute klassifitseerimise süsteem (M. Dewey «Kümnendsüsteem» — 1876). Ülikoolides hakati pidama loenguid raamatukogundusest (Saksamaal 1886, Inglismaal 1887). Revolutsiooniks oli avariilute kasutuselevõtt Ameerikas. Sama tehti ka Lätis. Organiseeriti esimesed raamatukoguhoidjate ühingud (USAs 1876, Inglismaal 1877, Saksamaal 1893), 1877. ja 1897. a peeti Londonis esimesed rahvusvahelised konverentsid.

20. sajandi algus tähistas hariduse õitsengut ja lugejate arvu suurenemist ka Lätis. Päevas trükiti keskmiselt 3 lätikeelset raamatut, tuli juurde uusi raamatukogusid. 1910. a trükiti Riias **esimene raamatukoguhoidja käsiraamat**. 1914. a oli Lätis umbes 300 avalikku raamatukogu, kuid sõjad ja revolutsioon tegid neile suurt kahju.

Kuni 18. novembrini 1918 oli raamatukogunduse areng olnud põhiliselt Saksa, Vene, ka Poola ja Rootsi mõju all. Pärast iseseisvuse väljakuulutamist algas rahvuskultuuri vaba areng.

29. augustil 1919 rajati Läti Keskraamatukogu (hilisem Riigiraamatukogu). 1920. a loodi Läti Raamatukoguhoidjate Ühing ja 1923. a Raamatukogu Nõukogu. Asutati palju uusi raamatukogusid ja see pani aluse raamatukoguvõrgu tekkimisele.

1918. a oli Lätis 162 avalikku raamatukogu, 1924. a 706 ja 1937. a 912. Nendes oli keskmiselt 3 raamatut elaniku kohta. 1924. a ühines

Läti Brüsseli Konventsiooniga ja Riigiraamatukogus loodi Rahvusvaheline Raamatute Vahetamise Büroo. 30ndate aastate lõpuks olid Lätil sidemed kümnete välisriikidega. Raamatukoguhoidjad võtsid osa rahvusvahelistest kokkutulekutest Prahast, Brüsselis, Roomas, Stockholmis ja Oxfordis. Läti Raamatukoguhoidjate Ühing andis välja ajakirja «Bibliotekars». Mitmesugustes ajakirjades ilmus aastas 70—80 artiklit raamatukogude tööst.

1940. a okupatsioon hävitas LRÜ ja Raamatukogu Nõukogu. Hävitusööd tegid nii kommunistid kui ka fašistid. 1947. a hävitati 500 000 trükist. Riigiraamatukogu varadest tehti erifonde, raamatukogud hakkasid tegelema ideoloogilise tööga. Kõik juhendid tulid Moskvast. Süsteem vajas uusi töötajaid. 1947. a loodi raamatukogunduse osakond Läti Riikliku Ülikooli filoloogiateaduskonna juurde.

60ndate aastate alguses toimusid mõningad demokraatlikud muutused — näiteks võis lugeda välismaal ilmunud lätikeelset kirjandust. 1957. a ilmus J. Peile «Raamatukogunduse sõnastik», 1960. a andis Teaduste Akadeemia Raamatukogu välja artiklite kogumiku raamatukogunduse erialalt. Riigiraamatukogu annab siiaaani välja artiklite kogumikke raamatukogude ajaloost, haruraamatukogude tööst, raamatukogunduse teooriast ja terminoloogiast.

Riigiraamatukogu on saanud sotsioloogiliste uurimuste keskuseks. Nende andmete järgi oli lugemus eriti suur 70ndatel aastatel, 80ndatel see langes.

Raamatute valik on kesine. 75% raamatutest on venekeelsed, 19% lätikeelsed ja ainult 6% võõrkeelsed. Kuna nõudmine võõrkeelsete raamatute järele on suurenenud, tuleb komplekteerimise printsiipe põhjalikult muuta.

Läti raamatukoguhoidjad on liiga passiivsed ja saavad ka suuremalt raamatukogudelt vähe abi oma uurimistöös. Rahvusraamatukogu juures on teadusliku uurimistöös osakond, kuid sellel ei ole teaduslikku staatust. Rahvusraamatukogu on välja andnud 32 terminoloogilist registrit, Läti-Vene-Inglise-Saksa sõnaraamatu, «Raamatukogu kataloogid» ja organiseerinud konverentse.

NSV Liidus tehtud teaduslik töö on väga vähe andnud Läti raamatukogunduse arengule. Veel praegugi ei saa kaitsta doktorikraadi Riias.

Läti raamatukogundus seisab ristteel, et valida uusi arengusuundi.

Uuenev raamatukogu ja raamatukogundushariduse võimalused

Dotsent AIRA LEPIK

(raamatukogundustudeng aastatel 1976—1980, kateedris alates 1983. aastast)

Raamatukogundusharidus uueneb koos raamatukogutöö muutmisega ning peale kokkuvõtete tegemise kõneldi TPedI kultuuriteaduskonna 25. tegevusaastale pühendatud konverentsil ka raamatukogundushariduse sisust ja taotlustest.

Kavandades 19. aprillil 1991 E. Vilde nim Tallinna Pedagoogilise Instituudi kultuuriteaduskonna aastapäevakonverentsi, ei olnud me veel kindlalt seda meelt, et see tähtpäev jääb sümboolselt nii kultuuriteaduskonna kui ka raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri tegevuse lõppu tähistama. Nüüd aga loeme k. a 5. mai «Rahva Häälest», et TPedIs kuulutatakse välja konkurss raamatukogunduse kateedri, raamatuteaduse õppetooli ning teadusliku informatsiooni ja bibliograafia kateedri ametikohdade täitmiseks. TPedI Teadusnõukogu otsuses 29. aprillist 1991 on aga juttu raamatukogunduse osakonna loomisest instituudis.

Tahtmatult tekib küsimus: on see pelgalt struktuurimuutus, mis õppejõudusid uutesse allüksustesse ümber paigutab, või on tegemist ka õppeja teadustöö sisulise ümberkorraldusega? Vastust küsimusele võib otsida varasematest raamatukogundusharidust puudutavatest kirjutistest /1, 2/ ning ka lühiteadetest trükiajakirjanduses /3, 4/. Uuendustest raamatukogundushariduses TPedIs on räägitud ERÜ hariduse ja täienduskoollituse toimkonna istungitel ning õppe- ja menetluspraktika aruteludel raamatukogudes. Tavaliselt kiputakse aga raamatukogundusharidust analüüsima oma aastatetaguse õpingukogemuse varal ning seepärast on järeldused olnud pahatihti ennatlikud.

Õnnitlejaid oli tulnud plenaaristungile paljudest Eesti raamatukogudest. Dots **Evi Rannapi** sõnutsi on 25 aastat raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri loomisest E. Vilde nim Tallinna Pedagoogilises Instituudis küllaltki pikk aeg, et teha kokkuvõtteid kateedri põhilistest teadustöö suundadest.

KATEEDRI TEADUSTÖÖST

rääkides meenutas E. Rannap kateedri rajajaid dots **Helene Johanit** ja dots **Kaljo Veskimäge**, kes olid raamatukogunduses tuntuks saanud oma tegevuse ja teadusuuringutega Tartu Ülikooli päevilt. Neil mõlemal oli oma teaduslik pagas ja kindlad uurimisvaldkonnad. H. Johanit teati juba 30ndatel aastatel lugemisprobleemide käsitlejana, tuntud olid tema tööd raamatukogu liigituse alalt. 60ndatel aastatel avardus teemade ring — juurde tulid raamatu- ja raamatukogude ajalugu ning lugejateeninduse probleemid. K. Veskimägi kaitses 1964. aastal Tartu Ülikoolis kandidaadiväitekirja raamatukogunduse ajaloost Eestis kuni 1917. aastani. Tema koostatud on kataloogimiskäsiraamat rahvaraamatukogudele. K. Veskimäe juhendamisel on uuritud Eesti raamatukogude fondide koostist ja kasutamist.

Ajalooliste uuringute osakaal suurenes **Mare Loti** ja **Mari Kalviku** tööleasumisega kateedrisse. Eesti raamatu ajalugu 1918—1940 oli M. Loti kandidaadiväitekirja teemaks, selle kohta on ta avaldanud ka arvukalt teaduslikke artikleid. Mare Loti otsesel mõjutusel on kujunenud praeguste aspirantide **Aile Möldre**, **Priit Halbergi** ja kandidaadikraadi taotleja **Sirje Virkuse** tööde teemad — eesti kirjastustegevuse areng, kooliõpikute väljaandmine ja eesti tehnikaraamatu ajalugu.

Kultuuriloolistes uuringutes on suur tähtsus Mari Kalviku dissertatsioonil Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastustegevusest, teaduslikel artiklitel ning tema juhendatud kursuse- ja diplomitöödel.

Bibliograafia uuringud algasid kateedris **Imbi Vesmese** tööst kirjandusloo bibliograafia, tõlkekirjanduse ja personaalbibliograafiate vallas.

80ndatel aastatel lisandusid **Elviine Uverskaja** tööd rahvusbibliograafia ja bibliograafiategevuse süsteemanalüüsi alalt.

Raamatukogunduse kaasajaprobleemide käsitlemine muutus kateedri teadustöös oluliseks 70ndatel aastatel **Maret Väljaotsa** tööde kaudu. (Diplomand **Katrin Muruvee** esines samal päeval pikema ülevaatega dots Maret Väljaotsa eluteest ja -tööst.) Põhiainega, mida ta õpetas — raamatukogutöö juhtimine ja organiseerimine —, oli seotud tema kandidaadiväitekirja. M. Väljaotsa artiklid venekeelsetes eriala-ajakirjades leidsid üleliidulist tunnustust.

70ndate aastate alguse tähtsündmuseks oli kateedri kasvandiku **Marje Aasmetsa** ilukirjanduse vastuvõttu käsitleva kandidaadiväitekirja edukas kaitsmine. M. Aasmets oli esimene, kelle kateeder sihtaspirantuuri lähetas. Lugemise uurimine jäi tema põhiteemaks 80ndate aastateni, mil uueks suunaks sai liigitussüsteemide areng Eestis. Sellega jätkas ta Helmi Masingu 60ndate aastate lõpul alustatud tööd. **Helmi Masing** rajas teaduslikud alused rahvaraamatukogude liigitussüsteemile ja märksõnaliigitusele. Oma tegevusega aitas ta kaasa UDK rakendamisele teadusraamatukogudes.

Olulise muutuse kateedri teadustöö problemaatikasse tõi 70ndate aastate keskel infotöö kogemustega õppejõudude **Evi Rannapi**, **Silvi Roometsa**, **Niine Rohusaare**, **Tiina Markuse** liitumine kateedriga. Nendest esimesed kolm olid juba selleks ajaks kaitsnud kandidaadiväitekirja infokeeltest, infosüsteemidest ja infovajaduse aspektidest. Informaatikateemad on olnud nende põhitöökaks ka järgnevatel aastatel. Analüüsitud on raamatukogude ja infoasutuste koostööd, infosüsteemi arengut, info-tegevust.

70ndate aastate teisel poolel tekkis esmakordselt võimalus rakendada kateedri juures tööle teadurid. Tartu Riiklikust Ülikoolist tulid meie kateedrisse tööle sotsioloogialaboratooriumi töötajad **Renita Timak**, **Ülle Papp**, **Riina Langemets**. Sellest ajast kujunesid püsivad koostöösuhted Leedu Infoinstituudiga. Uuriti infoteeninduse ja infoaga varustamise probleeme: infomaterjalide optimaalset struktuuri, info esituse vorme, juhtimistegevuse ja uurimisprogrammide info tagamist.

Moldaavia TA Metroloogia Instituudi tellimusel töötati välja juhtimisalaseid otsisüsteeme. Analüüsiti ja koostati juhtimistegevuses vajalike andmete talletus- ja otsisüsteeme. Praegu tegeldakse lepingulise uurimistööga, mille tulemusena valmib täielik andmestik eesti filmide kohta.

Üliõpilaste rakendamine lepingulistes töodes on andnud neile teadustöö kogemusi, oskusi kasutada mitmesuguseid teadustöö meetodeid.

Noorte lugemise ning raadio- ja telesaadete vastastikuseid seoseid ning mõjutusi uuris kateedri teine sihtaspirant **Aira Lepik**, kelle kandidaaditöö valmis Leningradi Kultuuriinstituudi statsionaarses aspirantuu-

Kõneleb raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri juhataja Ülle Papp

ris 1983. aastal. Laste ja noorte lugemine on jäänud tema uurimisaineks kogu kateedris töötamise aja vältel. Oma uurimuste tulemusi on ta tutvustanud lugemisprobleemide uurimise rahvusvahelistel seminaridel, avaldanud artikleid kodu- ja välismaal.

Aastate jooksul on kateedril kujunenud tihedad sidemed teiste teaduskollektiividega.

E. Rannap meenutas oma ettekanne lõpus, et möödunud aasta aprillikuus toimunud konverentsil «Eesti trükis infolevi süsteemis» käsitleti raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri viimaste aastate teadusuuringuid põhjalikumalt /5/.

RAAMATUKOGUNDUSHARIDUSE UENEMISEST

rääkis raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri juhataja **Ülle Papp**. Ta rõhutas, et erialase kõrghariduse sisu on eelkõige olnud määratud õppeplaanidega. Möödunud kahekümne viie aasta jooksul on jõutud viienda õppeplaanini. 1965. aastal kinnitatud plaani alusel spetsialiseeruti teadus-, rahva- ja tehnikaraamatukogude raamatukoguhoidjateks. 1976. aastal kinnitatud õppeplaani põhjal õpiti kolmes eriharus — ilu-, laste- ja tehnikakirjanduse harus — ning spetsialiseeruti raamatukogutöö funktsionaalsete valdkondade — teatmebibliograafia, kataloogimise meetodika, juhtimise ja lugejateeninduse järgi. 1983. aastal kinnitati endiselt üleliidulise malli kohane uus õppeplan, mille põhiliseks muutuseks oli ühiskondlik-poliitiliste ainete osakaalu suurenemine. 1988. aastal mindi üle 5aastase õppeajaga lisaeriala andvale õppeplaanile, mis koostati kateedris ja kinnitati TPedIs. **1990. aastal kinnitati aine- ja kursustesüsteemi ühendav õppeplan**, mis võimaldab raamatukogundusharidust omandada astmeliselt: kõrgkooli madalam aste annab põhihariduse, kõrgem aste akadeemilise kõrghariduse ja lisaeriala.

Kuni 80ndate aastate lõpuni muutus õppeplan sisuliselt vaid spetsialiseerumise vallas, õppeplaanide nn kohustuslik osa oli ajale iseisoomulikult üleideologiseeritud ja selles tehtud muudatused ei arvestanud kuigi palju eriala arengutendentse.

Esineja kinnitas, et raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris lähtuti nüüdsete õppeplaanide koostamisel põhimõttest: **raamatukogundusharidus on üldkultuurilise suunitlusega haridus, mis peab üliõpilasi ette valmistama mitmesuguste teabehooldus- ja infoülesannete täitmiseks** ning võimaldama valikainete kaudu omandada kitsama suunitlusega lisaeriala. Õppetöö kohustuslik osa — baasprogramm — ei tohiks olla ainult erialaste ainetsüklite kogum, vaid teoreetilised teadmised ja praktilised oskused peaksid olema tasakaalus ning 10—15 aasta võrra argipraktikast ees.

«See nõuab õpetamise sisu ja meetodite pidevat uuenemist, ajakohast materiaal-tehnilist baasi, õppejõudude muutumisvalmidust ja senisest

avaramat võimalust tegelda teadusuuringutega,» nentis Ü. Papp oma ettekande lõpuks.

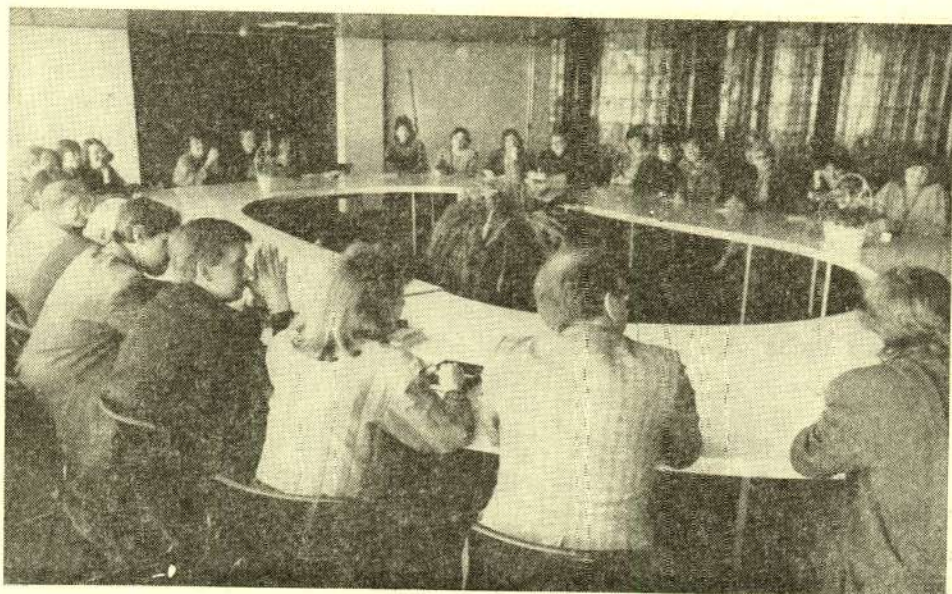
Vilistlane **Aiki Koolmeister** Eesti Rahvusraamatukogust andis kokkutulnutele ülevaate raamatukogukaadrist Eestis ning analüüsis kateedri vilistlaste töölerakendatust raamatukogudes ja infoasutustes.

RAAMATUKOGUNDUSHARIDUSE KAASAJASTAMISEKS ON VAJA NÄHA OMA SILMAGA LAIA MAAILMA

Oma aastapäevakonverentsi kutse saatsime ka paljudele välismaa ametikaaslastele. Meie kutsele vastasid kolleegid Riia, Vilniuse ja Wrocławis ülikoolist, Leningradi Kultuuriinstituudist ja Tampere Linnaraamatukogust. Tampere Ülikooli raamatukogundustudeng leidis meie jutuaajamised samuti huvitavad olevat. Paraku ei saanud finantsraskuste tõttu kutset vastu võtta raamatukogunduse õppejõud Budapesti ja Bratislava ülikoolist.

Vestlused kolleegidega kujunesid huvitavaks ning erialateabe vahetus igati tulemuslikuks. Kõnelesime teooria ja praktika osakaalust hariduses, aineõpetuse korraldusest, vaidlesime ka erialaspetsialisti põhirolli üle raamatukogus, võrdlesime hindamissüsteeme ja hindamise aluseid eri kõrgkoolides. Uuendusteni oma õpetuses oleme jõudnud valdavalt tänu erialaste sidemete laienemisele.

Traditsiooniline on koostöö lähemate naabritega **Leedu, Läti** ja **Leningradi** kõrgkoolidest, kus raamatukogundust õpetatakse. Oleme koh-

Muudatused raamatukogundushariduses kutsusid esile poleemikat ümarlauaarutelul

tunud väitekirjade oponeerimisel (Leningradis ja Vilniuses), pidanud ühisseminaridel aru raamatukogundushariduse sisu kaasajastamise ja ühtlustamise üle (Vilniuses, Riias ja Tallinnas), lähetanud tudengeid üliõpilasteaduse konverentsidele (Vilniusse) ja neid ka Tallinnas vastu võtnud.

Üliõpilaste võimalus tutvuda raamatukogutööga teistes riikides on käesoleval ajal realiseerunud eelkõige vastastikuse **tutvumispraktika** korraldamisega — **Wroclawi Ülikooli** raamatukogundustudengid koos oma õppejõududega tutvuvad Eesti raamatukogudega ning võõrustavad meie üliõpilasi ja õppejõude Poolas.

Lõpukursuste **diplomipraktika** sooritamiseks oleme lähetanud üliõpilasi **Budapesti Ülikooli** (Tiina Lebane ja Hille Vau) ja **Leipzigigi Ülikooli** (Priit Halberg). Alates 1990. aastast jätkab Eesti Rahvusraamatukogu toetusel erialaõpinguid **Rootsi raamatukogunduskoolis Borås** Eleka Rugam.

Õppejõudude ametireisid on enamasti seotud seminaride või konverentsidega ja erialase enesetäiendamisega. Ukse rahvusvahelisse raamatukogumaailma on avanud ka meie kateedrile Rahvusvaheline Raamatukoguühingute Liit IFLA, mille 55. sessioonil **Pariisis** ja 56. sessioonil **Stockholmis** osales ERÜ esinaine, meie kateedri dotsent Evi Rannap. Eriteemalistel seminaridel ja konverentsidel on osaletud **Soomes** (Ülle Papp), **Austrias**, **Bulgaarias**, **Poolas** ja **Ungaris** (Aira Lepik). Loenguid on õppejõud pidanud **Rootsis** (Niine Rohusaar), **Poolas** (Mare Lott) ja **Bulgaarias** (Aira Lepik).

Raamatukogude tööga on olnud võimalus tutvuda **Saksamaal** (Evi Rannap, Aira Lepik), **Rootsis** (Elviine Uverskaja), **Poolas** (Ülle Papp, Tiina Markus), **Slovakkias** (Evi Rannap, Aira Lepik) ja **Soomes** (Evi Rannap, Silvi Roomets, Elviine Uverskaja, Ülle Papp, Sirje Virkus, Niine Rohusaar). Soomes on ennast täiendanud soome keele ja kultuuri kursustel Sirje Virkus.

Käesoleval aastal on pikemaajalise enesetäiendamise kavad Niine Rohusaarel, kes Rootsi Instituudi vahendusel stažeerib **Stockholmi Ülikoolis** märtsist maini, ja Aira Lepikul, kes sai UNESCO stipendiumi enesetäiendamiseks septembrist novembrini **Rahvusvahelises Noorsooraamatukogus Münchenis**.

Välissidemete kaudu taotleme eelkõige erialase silmaringi avardamist, mis omakorda võimaldab pidada ajaga sammu ka raamatukogundushariduses.

* * *

Räägime **RAAMATUKOGUNDUSHARIDUSEST** oma kolleegidega tihti — on ju ühiskonna uuenedmine eelduseks raamatukogude muutumisele ning raamatukogundushariduse sisu teisenemine taas päevakorral. Kuid tihti on selline tunne, et see kõik on kord juba olnud — rõõm uuest ja vabanemine kohustuslikust, vaimustus infoühiskonnast ja raa-

matukogutöö automatiseerimisest. Kuidas aga tegelikult on? Oma mõtteid jagavad dots **Mari Kalvik** (töötab kateedris alates 1966. aastast), dots **Mare Lott** (töötab kateedris 1967. aastast, kateedri juhataja aastatel 1984—1989), dots **Evi Rannap** (töötab kateedris alates 1973. aastast, kateedri juhataja aastatel 1973—1984), vanemõpetaja **Sirje Virkus** (raamatukogundustudeng TPedIs aastatel 1975—1979, kateedris alates 1984) ja õpetaja **Janne Andresoo** (raamatukogundustudeng TPedIs aastatel 1983—1987, töötab kateedris 1987. aastast).

— Kuidas on erialaõpetus teie õppejõutöö ajal muutunud?

Mare Lott: Kui ma 1967. aastal õppejõuna alustasin, oli erialaõpetus diferentseeritud ning toimus rahva-, teadus- ja tehnikaraamatukogude eriharus. Informaatika ja infotegevuse esiletõus alles algas ning see uudne ainek oli põhiliselt suunatud erialaraamatukogude eriharu üliõpilastele. Õppejõududele tähendas see uue mõtteviisi omandamist, umbes samuti nagu arvutiõpetuse sissetung viimastel aastatel. Naljakas, eks?

Esimene ehk nn humanitaarharu sai klassikalise humanitaarse ettevalmistuse. Õppeplaan oli üleliiduline, kuid sellest ei peetud eriti järgalt kinni ning rahvusteaduste osakaal oli veel küllalt suur. Sai õpetada isegi eesti keelt, millest hiljem olime sunnitud loobuma vene keele kasuks.

Tagantjärele tundub, et jäik tsentraliseerimine ja üleliiduliste mallide pealesurumine algas 70ndate aastate lõpul. Kateeder pidi mobiliseerima kogu oma vaimujõu ja leidlikkuse, et säilitada osaliseltki rahvuslikke distsipliine, diplomitöö kaitsmise õigust ja iseseisvat mõtlemist. **Mari Kalvik:** Erialaõpetus on läbinud mitu etappi nii sisulises (mitmed õppeplaanid, alluvus Moskva juhenditele) kui ka ruumilises (paiknemine «Kaasani ülikoolis», Meditsiinikoolis ja Laial tänaval) mõttes. 60ndate aastate teine pool ja 70ndate aastate algus oli kateedri tekkeperiood, 70ndate aastate keskpaigast 80ndate keskpaigani kateedri väljakujunemise aeg nii õppe- kui teadustöö mõttes. Praegu on uute teede ja meetodite otsingu periood, mis peaks viima soodsatel tingimustel uue kvaliteedi tekkele, see tähendab vabanemist suletusest igas mõttes.

Tagantjärele mõeldes oleksin soovinud, et teadustöö teema ja õpetatavad erialaained oleksid olnud omavahel enam seotud. Tekkis mõningane killustatus, mis ei võimaldanud alati probleemidesse sügavuti tungida. Kuid asjal on ka teine pool — on olnud võimalik kokku puutuda mitmete valdkondadega, mis on aidanud laiendada silmaringi ja vahest ka suutnud rikastada loenguid.

Evi Rannap: Meenub 1976. aasta, mil üleliiduliselt muudeti õppeplaan. Tolle aja kohta tundusid eesrindlikuna informaatika, raamatukogutöö tehniliste vahendite, matemaatiliste meetodite kursuse sisseviimine, komplekskursuse «Raamatukogu fondid ja infootsisüsteemid» loomine.

Aastatel 1977—1983 toimus õppeplaanide üleliiduline ühtlustamine rahvuskultuuriga seotud õppeainete ja raaltehnoloogia rakendamist käsit-

levate kursuste kahjuks. Eesti ajaloo, kirjanduse, raamatu- ja kunstiajaloo õpetamiseks tohtis kasutada ainult 3% (180 tundi) õppeajast. 80ndate aastate keskel olid juba suuremad võimalused õppeplaani muuta, meie kateeder kasutas selle võimaluse kohe ära. Parim, mida oleme saavutanud, on minu arvates aineõpetuse süsteemi rakendamine, teiste riikide (Soome, Rootsi, Saksamaa, Kanada jt) raamatukogunduse eriala õppeplaanidele tuginemine meie erialaõpetuse ümberkorraldamisel.

— **Kuidas te ise üliõpilasena õppetööga rahul olite?**

Sirje Virkus: Kümmeaasta jooksul pärast minu kõrgkoolistuumi on muutunud meie ühiskond, on muutunud ka raamatukogundus-
hariduse sisu. Ühiskonnas tervikuna on selle aja jooksul infoteadvus kasvanud. Infotehnoloogia kasutamine eeldab ka teistsugust haridust, õpetamist, õppimist ja inimsuhteid.

70ndate aastate lõpuga võrreldes on tänasel lõpetajal märksa tugevam üldkultuuriliste teadmiste pagas, infotehnoloogia kasutamise oskused ja sügavama spetsialiseerumise võimalus. Ka valikuvabadust oma huvidele vastava õppeplaani koostamisel on tänapäeval tudengitel rohkem.

Kõigest hoolimata kuuluvad tudengiaastad helgete mälestuste poolele — see oli üks aktiivsemaid ja muretumaid ajajärke minu elus. Jäikade üleliiduliste õppeplaanide kiuste suutsid paljud õppejõud olla nii entusiastlikud, et ahvatlesid mindki pidama õppejõu ametit.

Janne Andresoo: Minu õpiaeg oli alles lähiminevikus ning rollivahetus tudengist õppejõuks toimus väga lühikese aja jooksul. Võrreldes oma üliõpilasaega tänasega, tahaksin tudengina alustada praegu, — kuid ei ole paremaid, halvemaid aegu, on ainult hetk...

Praegu paelub eelkõige võimalus näha ja mõista kõike avatumalt. Õppejõudude õiguste suurenemist mõistan aga eelkõige kohustusena vastutada, noorele õppejõule on see vastutusekoorem eriti tajutatav.

— **Millisena tahaksite näha raamatukogunduse ja bibliograafia eriala arengut?**

Mare Lott: Arvan, et oleme praegu alles teel — uueneme küll hirmsa hooga, kuid uut kvaliteeti veel saavutanud pole. Senist õppeprotsessi on üha reformitud, olemuslikumad muutused seisavad aga ees. Selleks, et need tõesti aset leiaksid, peab palju muutuma meis enestes — nii üliõpilastes kui ka õppejõududes.

Loodan, et vabaneme ametikooli mentaliteedist ja mõistame, et meilgi on eesmärgiks haritud ja erudeeritud inimeste koolitamine, kellel on lai silmaring ning mitmekülgsed teadmised, oskus mõelda ja probleeme lahendada. Ka kutseõpetuses eelistaksin teoreetilis-teaduslikku suunda, tööd kirjandusega (võimalikult paljudes keeltes), mis suunaks iseseisvalt, oma peaga mõtlema. Kuni õpetus baseerub olemasoleval —

traditsioonidel ja praktikal —, on raske loota, et tekib murrang erialases mõtlemises. Kollektiivne kogemus — «nii on alati tehtud» — võib kergesti tappa iga uudse idee!

Mari Kalvik: Meie erialaõpetus peaks teiste teadusaladega rohkem seotud olema, et tunnetada selle vajalikkust kogu ühiskonna elus.

Rohkem oleks vaja kontakte Eesti ja välismaa eri tüüpi raamatukogude ja teadusasutustega nii õppejõududel kui ka üliõpilastel. See on äärmiselt vajalik igapäevase rutiini ületamiseks, uute mõtete tekkeks ja olemasolevate teadmiste kontrolliks.

Evi Rannap: Eriala arengus sooviksin näha tihedamat koostööd teiste Eesti kõrgkoolidega. Näiteks raamatukogunduslikule põhiharidusele TPedIs võiksid lisanduda infotöötuse või raaltehnoloogia õpingud Tallinna Tehnikaülikoolis või psühholoogiaõpingud Tartu Ülikoolis.

Sirje Virkus: Erialaõpetuse arengut tahaksin näha paindliku protsessina, mis suudaks kiiresti kohaneda ühiskonna muutustega ning infotarbija nõudmistega ja vajadustega. Tahaksin, et infospetsialistide koolitamisel oskaksime vaadata ka tulevikku, mitte silmas pidada hetkevajadusi. Arvan, et vabanduseks ei tohiks olla ka meie nõrk tehniline baas, mille üle alailma kurdetakse, sest mujal maailmas ei peeta tehnilist varustust infotegevuse edukuse peapõhjuseks.

— Igal suvel, kui järjekordne lend raamatukogunduse eriala lõpetajaid TPedI aulas aktusel diplomi saab, ei olda heade soovidega kitsid. Mida te ütleksite aga endistele tudengitele ning praegustele ja tulevastele raamatukogundusüliõpilastele?

Mare Lott: Olge visad ja vaprad! Olge väänikud! Tehke kas või midagi omamoodil! Asuge maailma muutma kohe, mitte kunagi edaspidi, kui olud paranevad — siis olete juba «süsteemi sobitatud» ega tahagi enam seda muuta.

Mari Kalvik: Mul on ühine soov nii tulevastele, praegustele kui ka endistele üliõpilastele: osake tunda rõõmu igast päevast, võtke päeva kui kingitust, mis ei kordu ega tule tagasi. Suhelge inimestega, ületage suletus, kinkige inimestele aeg-ajalt lilli. Elage südamega ja ausalt. Leidke oma koht elus. Pidage lugu endast ja teistest. Lühidalt — armastage inimest!

Evi Rannap: Sügava lugupidamisega mõtlen kõigile meie vilistlastele, kes on raamatukogudes töötanud kogu selle Eestile raske aja. Soovin, et neil jätkuks jõudu ja tahet töötada ka täna ja tulevikus. Ei ole ju enam tõkkeid lugejate ja raamatute vahel, edasi peame ühiselt taotlema, et kaoksid tõkked infovahetuses eri maade raamatukogude vahel.

Veel kord on kohane meenutada N. Wieneri ütlust, et «informatsioon on tsement, mis kindlustab ühiskonda».

Sirje Virkus: Arvan, et tänastel ja tulevastel tudengitel on laialdased võimalused eneseteostuseks — puuduvad ju möödaniku ranged ideoloogilised ja rahvuslikud piirid. Kasutage aega ratsionaalselt, sest käestlastud võimalustele on tänapäeval palju raskem õigustust leida kui varem!

Janne Andresoo: Soovin üliõpilastele enam sallivust, tahet mõista teisi inimesi ja südameheadust. Võib-olla siis, kui suudame veidigi end muuta, muudame paremaks ka elu enda ümber.

Kirjandus:

1. **E. Rannap.** Raamatukogunduslik kõrgharidus tänapäeva Eestis // Nõukogude Eesti raamatukogunduse areng. Tallinn, 1980. Lk. 29—35. (Nõukogude Eesti Raamatukogundus X.)
2. **A. Lepik.** Teaduskonverents raamatukogundusliku kõrghariduse arengust TPedIs // Raamatukogu, 1986. Oktoober. Lk. 15—22.
3. Eesti Raamatukoguhoidjate Uingu infoleht. 1991. Märts. Nr. 9/10. Lk. 1.
4. Pedagoogiline Instituut. 1991. 25. märts. Nr. 6 (285). Lk. 4.
5. Eesti trükis infolevi süsteemis: Konverentsi ettekannete kokkuvõtted. Tallinn, 1990. 62 lk.

Raamatukogud sajandivahetusel

KIRSTI ORA, LEILI GASMAN

(referaat)

RAAMATUKOGUHOIDJA — PROFESSIONAALNE INFOTÖÖTAJA

Peaaegu igas ajakirja «*Library Journal*» numbris avaldab rubriigis «*White Papers*» päevakohasel teemal oma mõtteid Indiana Ülikooli Raamatukogu ja Informaatika Kooli professor Herbert S. White. Teda on tihti palutud rääkida ja kirjutada raamatukogudest ning raamatukoguhoidjatest pärast aastat 2000. Autor arvab, et mõnes mõttes on üsna lihtne ennustada suhteliselt kauget tulevikku, sest vaevalt keegi hiljem mäletab, mida on öeldud aastal 1990. Teisalt on see raske. Tavaliselt ei suuda me kõiki muutusi ette näha, sest me ei oska õigesti hinnata väljaspool meie eriala olevaid tegureid. Ent mõndagi võib siiski ennustada, kuigi see on riskantne. Esitame pikema refereeringu H. S. White'i sellesisulisest kirjatükist.

Paistab, et raalide võimsus suureneb lõputult, seega tekib illusioon, et ka masinate kasutusala võivad piiramatult laieneda.

Raamatukogudes saab rakendada arvuteid kahes põhilises valdkonnas. Üks hõlmab tööloike, mida me praegu teeme käsitsi, kuid ilmselt

aeglasemalt, kulukamalt ja ebatäpsemalt. Teise aga kuuluvad tööd, mida me arvutita ei suuda teha — erialaregistrid, trükiväljaanded, igasugused analüüsid jms.

H. S. White arvab, et iga raamatukogutöötaja, kes kardab raale, aga tahab ikkagi töötada pärast aastat 2000, peab leidma endale uue elukutse, kui niisugust elukutset üldse leida võib, kus arvutiteta läbi saab!

LIGIPÄAS TRÜKISTELE LIHTSUSTUB

Tänu uuele infotehnoloogiale muutub dokumentide valdamise ja asukoha küsimus järjest ebaolulisemaks, peatähelepanu suundub aga bibliograafiliste andmete ja dokumentide kiiremale, odavamale ning kvaliteetsemale kättesaamisele. Paraku ei ole raamatukogud uut tehnikat oskuslikult tarvitanud. H. S. White arvab, et kui raamatukogud seda ei tee, siis teeb seda keegi teine ja raamatukogu jääb ajast maha.

TRÜKISTE PALJUNDUSTEHNIKA TÄIUSTUB JA LÄHEB ODAVAMAKS

Paljunduse arengut piiravad praegu teatud määral autori- ja kirjas-tamisõiguse seadused. Kuna palju tehnika areneb, muutub kättesaadavamaks ja odavamaks, hakatakse tahes-tahmata neid seadusi järjest rohkem ignoreerima. Seadustelt nõutakse kohanemist uute tingimustega. Kirjastajad saavad aru, et nad ei saa takistada koopiategemist ja failide kopeerimist. Nende tõeline mure on ainult see, kuidas kaitsta oma sissetulekut.

Seda, kuidas raamatukogud reageerivad ühiskonnas toimuvatele muutustele, on juba raskem ette näha. Informatsiooniajastu keerleb ja kobrutab Ameerika raamatukoguhoidja ümber. Ent leidub ikkagi veel raamatukogutöötajaid, kes arvavad, et selles elukutses ei saa olla muutusi. Need inimesed näevad infoajastut vaid vabas raamatukaubanduses. Neile aga, kes tunnetavad sügavamalt protsessi iseloomu, tähendab võime ühiskonna muutustega kohaneda ellujäämist. Kui raamatukoguhoidja tegeleb ainult pisiasjadega, on raamatukogunduse tulevik kahtlane.

TEGURID, MIS MÕJUTAVAD RAAMATUKOGUSID

1. Teatavasti on informatsioon kaubaartikkel, millel on oma väärtus ja hind. Mõlemad muutuvad väga kiiresti ja on omavahelises sõltuvuses, sest suurem väärtus tähendab tihtipeale ka kõrgemat hinda. Infoteadlikus ühiskonnas tuntakse info väärtust ning ei kardeta teha kulutusi, sest teatakse, et info töötlemine on tulutoov tegevus.

Kas ka raamatukogud lähevad siin kaasa või jäävad kõrvaltvaatajaks, on raamatukoguhoidjale tähtis küsimus.

2. Kuna informatsioonil on väärtus ja hind, siis järelikult on vaja ausat arvepidamist, et teha ausaid otsuseid. Nii on see näiteks komplekteerimise puhul, kui raamatukogusid finantseerivad teised asutused. Neil peab olema teada, kuidas toimida: kas kulutada üks kord ja rohkem või sagedamini, aga korraga vähem.

3. Kuna dokumentide otsing ja väljastamine hakkab toimuma raalide abil, siis vabaneb raamatukoguhoidja nendest töödest ja võib pühenduda hoopis muule. Infoteeninduses saavad esmatähtsaks analüüs, tõlgendus, isikupärane üks-ühene teenindus. Infovahendajad ja teised info-teeninduse töötajad on ammu sellise teeninduse vajadusest aru saanud, ka paljud raamatukoguhoidjad, ent piisab mõnest, kes asja ei mõista ja on nõus seda turgu (sissetuleku võimalust) loovutama ning keskenduma muudele valdkondadele, mida näiteks infoteenistuste eravaldajad ei taha teenindada. Eravaldajad, kes peavad end ise majandama, tahavad info-teeninduses haarata kõige paremad palad endale. Kui see neil õnnestub, siis vaesem osa elanikkonnast jääb üldse teenindamata. Raamatukoguhoidjad peavad aru saama, et tuleb tegelda nii vähemväärtusliku kui ka privilegeeritud informatsiooniga. Eravaldajatega tuleb sõdida ja lahingu võidavad raamatukogud vaid sel juhul, kui nad ei luba eraomanikel tulusamat tegevust endale haarata.

Tulevikus kasvab andmebaasidest otsingute hulk. Selle töö maht suureneb ja isegi kui otsinguprogrammid lihtsustavad otsingut, muutub protsess ikkagi komplitseeritumaks, sest kirjandust tuleb juurde ja saanevad teadusharudevahelised otsingud. Kui raamatukoguhoidjad end pingutavad, on nad võimelised seda kõike ära õppima, saama ise infovahendajateks, loovutamata seda kohta teistele.

4. Sajanditepikkuse elueaga trükitud raamatule on lisandunud paljud muud infokandjad. Selles paljususes pole midagi halba, kuid raamatukogud peavad olema suutelised oma kogudesse ka uusi infokandjaid hankima.

HARIDUSPROGRAMMIST

H. S. White näeb raamatukoguhoidjat tulevikus professionaalse info-töötajana. Ta arvab, et seda võib kindlustada hea väljaõpe. Raamatukogunduse haridusprogramm peab olema tasemel, eriti arvuti- ja äriteaduse osas. Nii nagu järjest vähem inimesi parandab ise oma autot, lastes seda teha professionaalil, peaks ka infoteenindus rohkem inimese eest ära tegema. Miks peaksid raamatukogu kasutajad ise infot otsima, kui seda tehakse nende eest, ja tehakse hästi.

Infoteenindus on strateegiline otsus. Kui raamatukoguhoidja ei tee oma klientidega koostööd, siis leiavad viimased kellegi teise. Sellepärast

H. S. White arvabki, et raamatukoguhoidjate tulevik on ebakindel ja muutub veelgi ebakindlamaks, kui nad sisendavad oma klientidele, et viimased saavad hakkama raamatukogudeta.

Vastavalt USA Tööstatistika Büroo andmetele suureneb elukutseliste raamatukoguhoidjate arv 136 000lt 1986. a sajandivahetuseks 155 000ni. Kuna see tähendab 1357 raamatukoguhoidja kohta aastas, siis ei pea raamatukogud pingutama kaadri leidmisel, sest raamatukogunduskoolide lõpetajaid on rohkem.

Raamatukogutöötajate rakendamine USAs järgmise kümne aasta jooksul on keeruline küsimus. Selle lahendamine sõltub sellest, missuguste ekspertide käest nõu küsida. Osa arvab, et võimalused vähenevad, sest kulutused vähenevad ja automatiseerimise tase tõuseb. Teised ennustavad teenindussektori noorenemist, et toime tulla 90ndate aastate majanduslike ja infrastruktuuriliste muutustega.

Refereeritud artikleist:

H. S. White. Libraries and Librarians in the Next Millennium // Libr. J. 1990. Vol. 115, No. 9. P. 54—55.

D. Selsky. The Employment Outlook for Librarians // Libr. J. 1990. Vol. 115, No. 1. P. 42.

Eesti raamatukogunduse päevaprobleeme

IVI TINGRE

EV Kultuuriministeeriumi raamatukogude nõunik

Ettekanne ERÜ aastakoosolekul Tartus 10. mail

Eesti raamatukogunduse tänast seisu iseloomustavad vastuolud. Me teame lugejate vajadusi, kuid ei saa neid rahuldada. Raamatukogude materiaalsed nõudlused on suuremad kui rahalised võimalused. Trükiseid tuleb järjest juurde, kuid need ei jõua nii kiiresti lugejani kui vaja. Seega ei ole meie raamatukogud võimelised andma eesti teadusele, kultuurile ja majandusele nende arenguks vajalikku infot kaasaja tasemel. Kui me juba mõni aasta tagasi rääkisime eesti raamatukogunduse kriisist, siis täna oleme sellele palju lähemal ja päris tõeline kriis ootab meid ilmselt alles ees. Ja väga paljus ei ole meie võimuses seda kriisi vältida. Küllalt palju aga sõltub ka meist endist.

MIDA ME OLEME VIIMASTEL AASTATEL TEINUD, MIDA TEGEMATA JÄTNUD, MIDA LOONUD, MIDA LÕHKUNUD?

Oleme saavutanud vabaduse ise mõtelda, ise otsustada ja mõningal määral ka ise vastutada. Kuid ühtaegu on ka meie küündimatuse põhjused sellesamas vabaduses, vabaduses ise olla, sest ainult iseolemisest jääb väheks, vaja on ka teisi aktsepteerida, teiste tööd tunda, teiste soove ja vajadusi arvestada.

Mis siis iseloomustab meie raamatukogude tööd viimasel ajal?

Mulle tundub, et käskude ja keeldude perioodi lõpp tõi endaga kaasa raamatukogude töö mitmekesisustumise. Eelkõige — raamatukogud ei ole enam ühte nägu. Välis-eesti kirjanduse saabumine paljudesse Eesti raamatukogudesse on fonde temaatiliselt rikastanud. Oluliselt on juurde tulnud kodupaigaga seotud temaatikat. Alanud on koostöö kirikuga, seltside ja ühingutega. Raamatukogude juures töötavad mitmesugused ringid ja klubid. On tekkinud võimalus külastada välismaa raamatukogusid ja ka väliskülalisi Eestis vastu võtta.

Uuesti on päevakorda kerkinud raamatukogude koostöö. Sel eesmärgil loodi Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumi juurde raamatukogude

kolleegium, mis koosneb kahest nõukogust — teadusraamatukogude nõukogust ja rahvaraamatukogude nõukogust. Kolleegium peaks tõsist tööd alustama sügisel.

Uhistöö elavnemisest kõneleb ka «Eesti raamatukogunduse arengu üldpõhimõtete» väljatöötamine. Arengu eesmärgiks seati igasuguste publikatsioonide kättesaadavus kõigile, kus ja millal ka ei tekiks nende järele vajadus (sama eesmärk on ka IFLA ühel põhiprogrammil «Publikatsioonide universaalne kättesaadavus»). Eesti on küll sellest eesmärgist veel väga kaugel, kuid selles suunas liikuma hakata tuleb kohe.

«Eesti raamatukogunduse arengu üldpõhimõtetele» ma pikemalt ei peatu, sest see dokument on ilmunud «ERÜ Aastaraamatus 1989». Siiski peaksid sellega tingimata tutvuma kõik raamatukogutöötajad ning määrama kindlaks enda osa ja koha eesti raamatukogunduse arendamisel. Ainult kõik üheskoos suudame midagi muuta ja edasi viia.

Loomulikult ei ole see dokument mingi dogma, iga päev toob muudatusi ja uuendusi ning seetõttu oleme sinna planeerinud ka mitmesuguste arengusuundade ja -programmide koostamise. Nimetan mõned neist:

— Raamatukoguvõrgu analüüs.

— Raamatukogufondide temaatilise ja laadilise koostise analüüs.

— Bibliograafiliste andmebaaside koostamine, millele on kaasatud järgmised töögrupid: 1) bibliograafiliste andmete raaltöötlemise formaadi väljatöötamine ja rakendamine; 2) andmebaaside koostamise projekteerimise koostöökokkulepete sõlmimine; 3) andmebaaside koostamise ja kasutamise juriidiliste aluste väljatöötamine; 4) koondkataloogide süsteem.

— Bibliograafiaväljaannete süsteemi loomine.

— Liigitussüsteemid Eesti raamatukogudes.

Mõnda tööd on juba alustatud (näit raamatukoguvõrgu analüüsi), mõned töögrupid on alles alustamas ja mõnel pole veel teostajaid. Ootame huvilisi.

Viimasel ajal on palju juttu olnud raskustest kogude komplekteerimisel, seetõttu ma sellel ei peatu. Kõige rohkem valmistab muret raamatu hinna pidev tõus. Kuidas sellega sammu pidada oma fondide koostist kahjustamata, ei oskagi praegu ütelda. Ainus võimalus on vist kohalikelt omavalitsustelt aina raha juurde küsida. Olen arvamusel, et siin on kindlalt vaja ka riiklikku toetust. Raamatu hinna tõusust hoolimata on halvenenud raamatu kõide. Järelikult jääb püsima raamatute köitmise probleem (aga köitematerjalid?).

Mida teha, et raamatuid rohkem ilmuks? Me ei ole tänaseni leidnud mõjutamishooba. Peaaegu täielikult puuduvad võimalused hankida võõrkeelseid trükiseid, isegi venekeelset kirjandust on raske saada. Peame ühiselt aru pidama, kuidas sellises olukorras rahuldada lugejate vajadusi.

Kindlasti tuleb tõhustada koostööd ja koopereerumist eri tüüpi raamatukogude vahel. Samm sinnapoole oleks VABARIIKLIKU INFOSÜSTEEMI VÄLJAARENDAMINE. Vabariiklik infosüsteem ei saa oma ülesandeid täita ilma automatiseeritud andmepankadeta. Nende loomiseks on alustatud tegevusprogrammide koostamist, mis rajaneb sellel, et igas Eesti maakonnas ja linnas oleks vähemalt üks raamatukogu, mis kuuluks vabariigi andmevõrku ja kindlustaks igale kodanikule ligipääsu kõikidele Eesti andmebaasidele. Ja kuna enamasti oleksid need keskraamatukogud, siis on juba praegu viimane aeg alustada arvutiõpetust keskraamatukogude töötajatele.

ME EI OLE ENAM KAUA AEGA RÄÄKINUD ARVUDEST

Teiste riikide erialakirjanduses torkab silma, et seal kõneldakse arvudest väga sageli, nendega arvestatakse oma igapäevases töös, seda enam aga, kui võrreldakse raamatukogusid omavahel. Meie mahavaikitud arvud pakuvad aga üsna kurba pilti. Viimase 8 aasta jooksul on ainuüksi rahvaraamatukogud kaotanud 120 000 lugejat. Miks? Kas on õige, et pidevalt väheneb raamatukoguväline tegevus (mujal maailmas pööratakse just sellele suurt tähelepanu — näit Soomes haiglate teenindamine jm)? Kas meie raamatukogude lahtioleku aeg vastab küllastajate vajadustele (Tallinnas vist küll mitte)? Kas raamatututvustus on heal tasemel? Ja kas me üldse tunneme korralikult kirjandust? Nii võib küsimuste rida lõpmatuseni jätkata. Kellele seda raamatukogu siis ikka vaja on, kui meil enam lugejat ei ole.

Teistest arvudest ma rääkida ei tahaks. Nimetan veel vaid seda, et ainus arv, mis ei ole vähenenud, on raamatukogutöötajate arv (kasvanud 8 aasta jooksul 40 võrra).

Siinkohal tahaks rääkida pisut statistikast üldse ja ka algarvestusest. Praegu käib meil töö algarvestus NLiidu malli järgi. Olen arvamusel, et me peaksime välja töötama oma statistika ja algarvestuse alused, mis oleksid ühtsed kõigile raamatukogudele ja kooskõlas rahvusvaheliste nõudmistega. Meil on küll nüüd olemas oma statistilise aruande vormid, kuid neid täidavad ainult rahvaraamatukogud. Siit tuleks astuda samm edasi — veel kord need läbi vaadata ja kehtestada kõigile raamatukogudele. Järelikult on meil vaja moodustada veel üks töögrupp — statistika-grupp.

Ehkki rahvaraamatukogusid on praegu veidi vähem kui kunagises Eesti Vabariigis, võime siiski ütelda, et üldiselt see hulk meid rahuldab. Riikliku süsteemi raamatukogude arv viimastel aastatel vähenenud ei ole. Küll aga hakkab vähemaks jääma ametiühinguraamatukogusid. Siin on meil raske vahele segada, kuid me peame hoolitsema selle eest, et ükski piirkond ei jääks teenindamata. Tuleks lähtuda põhimõttest, et

selline ametiühinguraamatukogu, mis teenindab tervet piirkonda, tuleb võtta riiklikku võrku. Ühte konkreetset asutust teenindavate ametiühinguraamatukogude saatuse üle otsustamine jääb paratamatult asutuse enese hooleks.

Murelikuks teeb aga asjaolu, et likvideeritakse infoorganeid ja erialaraamatukogusid asutustes ja ettevõtetes. Neid tuleb meil kaitsta. Sellele aitab kindlasti kaasa ka praegu teoksil olev raamatukoguvõrgu analüüs.

ABIKS OMA VALITSUSELE

Seadusega on praeguseks sätestatud ainult Eesti Rahvusraamatukogu tegevus nii rahvusraamatukoguna kui ka parlamendiraamatukoguna. Põhimõtteliselt samu funktsioone ühe linna või maakonna ulatuses peaksid aga täitma kõik keskraamatukogud. Keskkogu peaks olema ka kohaliku trükitoodangu koguja ja säilitaja. Hoopis tõsisemalt tuleks mõelda selle üle, kuidas varustada linna või maakonna volikogu ja valitsust neile vajaliku kirjandusega, adekvaatse infoga sellest, mida tehakse teistes maakondades või linnades. Minu meelest on see ka üks väga vajalik tööloik, mis aitaks tõsta raamatukogu prestiiži kohalikus omavalitsuses. Ja ma arvan, et algatus peaks siin tulema raamatukogult endalt, sest omavalitsuste ja volikogude liikmed ise kahjuks ei oska veel raamatukogude poole pöörduda.

Raamatukogukuu asemel korraldame tänavu

RAAMATUKOGUPÄEVAD

Käesoleva aasta oktoobris toimuvate raamatukogupäevade teemaks on «**Soome-ugri kultuur ja raamatukogu**». Meil tuleks nüüd koos otsustada, mida edasi teha. Arvan, et raamatukogupäevi võiks ja peaks korraldama ka edaspidi. Aga kas igal aastal või üle aasta? Ja missuguse temaatikaga? Kas ei võiks järgmiste raamatukogupäevade teemaks olla raamatukoguhoidja ise, raamatukoguhoidja eetika ja moraal, raamatukoguhoidja kreedo jne? Ootan teie arvamusi.

Mulle tundub, et viimastel aastatel on olnud liiga vähe kontakte Eesti oma raamatukogude vahel. Igaüks on kapseldunud oma töösse, heal juhul suheldakse ainult oma lähema naabriga ja ei teata üldse, mis toimub mujal, oma maakonnas, linnas, rääkimata tervest Eestist. Unustuse hõlma on vajunud sellised üritused nagu laagrid, kokkutulekud, teaduskonverentsid, ühishõupidamised, ekskursioonid, maakondadevahelised seminarid jne. Kas poleks viimane aeg taas alustada või õigemini jätkata selliseid üritusi?

Palju vaidlusi ja isegi täiesti eitavat suhtumist on esile kutsunud

METOODILINE TÖÖ

Mina isiklikult olen arvamusel, et metoodiline töö on just praegu ja kindlasti ka edaspidi väga oluline töölik raamatukogunduses. Loomulikult muutub metoodilise töö sisu. Senisest kamandajast ja korraldajast peab saama raamatukogundust tervikuna tundev nõuandja. Ja selleks on enamik meie metoodikutest täiesti võimelised. Ühiskond nõuab raamatukogutöötajailt tänapäevaseid kutseoskusi ja loomulikult väga head raamatu tundmist. Kes muu kui metoodik peakski raamatukoguhoidja igakülgset harimist korraldama? See on raamatukogunduse arengu põhiline eeldus. Metoodikud peaksid analüüsima raamatukogunduse hetkeolukorda, leidma arenguteid ning olema kursis kogu maailma raamatukogunduse teooria ja praktikaga. Omaette tööloiguks peaks olema ka eestikeelse erialakirjanduse loomine. Meil on palju juttu olnud raamatukoguhoidja käsiraamatu koostamisest, kuid selle peatoimetaja valimisest kaugemale me jõudnud ei ole. Vajadus on aga olemas. Veel üks suur töö on metoodikutel — tarbijaõppe korraldamine, sinna hulka kuuluksid ka raamatukogutunnid kõigis õppeasutustes. Järelikult on vaja metoodilise töö korraldus tõsiselt läbi mõelda. Metoodikud on (või peaksid olema) otseselt seotud nii praktika kui teadusega. Nemad saaksid kõige paremini hea seista kavade argipäeva jõudmise eest.

Ilmselt ei ole õige olnud ka paljude vabariiklike metoodikakeskuste likvideerimine, mille tõttu on palju kaotanud just raamatukogud ise. Mahajäetuse üle kurdavad kooliraamatukogud, samuti paljud erialaraamatukogud (ka tehnikaraamatukogud). Ja seda just praegu, mil paljud ettevõtted ja tehased loodavad oma erialaraamatukogu likvideerimisega suurt majanduslikku efekti saavutada.

KAS EESTI RAAMATUKOGUNDUS VAJAB JUHTIMIST VÕI MITTE?

See on palju vaidlusi tekitanud. On selge, et stagnaegset juhtimistiili me tööpoolest enam ei vaja. Kuid juhtimine kui niisugune peab siiski olema.

Minu meelest juhtimine on:

- riikliku poliitika väljatöötamine raamatukogunduse vallas,
- arenguprogrammide koostamine,
- raamatukogude tegevuse õiguslike aluste loomine,
- koostöösuundade kindlaksmääramine,
- raamatukogude huvide kaitsmine,
- järelevalve raamatukogude tegevuse üle,
- ettepanekute väljatöötamine raamatukogutöö tasustamiseks,
- kutsehuvide esindamine,
- raha ja teiste ressursside taotlemine.

* * *

Nii raskusi kui ka tegemata töid on meil veel hulgaliselt, kuid kõigest korraga rääkida ei ole võimalik. Ma ei ole nimme üldse juttu teinud materiaalsest baasist, ehkki me kõik väga hästi teame, et just selles on kõigi meie hädade algus ja lõpp.

Kõik see, millest siin juttu on olnud, puudutab otseselt meid kõiki, alustades igast üksikust raamatukogust ning lõpetades ERÜga ja Kultuuriministeeriumiga. Me kõik oleme suures vabadusetuhinas jätnud väga palju tegemata või õigupoolest püüdnud teha üksinda, ainult omal jõul. Edaspidi oleks vaja rohkem teha koos.

Selleks, et kavandada tulevikku, on vaja heita tõsine ja kriitiline pilk tehtule. See ei tähenda sugugi seni tehtu täielikku eitamist, vastupidi — kogu aastasadade vältel loodud hea säilitamist ja edasiarendamist. Diderot on öelnud: «Inimesed lakkavad mõtlemast, kui nad lakkavad lugemast.» Olgu siis iga raamatukogutöötaja suurim hool, et kõik inimesed loeksid. Loodame, et lugemisele järgneb ka õige ja tark mõtlemine ning sellest tulenevalt kompetentne tegutsemine. Seda vajab Eesti praegu kõige rohkem. Jõudu tööle!

Ülevaade Tallinna raamatukogudest

TIIU VALM

Rahvusraamatukogu raamatukogunduse osakonna juhataja

Ettekanne ERÜ aastakoosolekul Tartus 10. mail

1990. aastal asus ERÜ algatusel loodud töögrupp välja töötama Tallinna raamatukogude arenguprogrammi, millele toetudes võiksid ehk teisedki Eesti linnad ja maakonnad katsetada samalaadsetega.

Tallinna raamatukogudel on väga suur lugejaskond, mis vajab arenenud raamatukoguvõrku. Meie kohus on teha teaduse ja majanduse arenguks vajalik informatsioon kiiresti kättesaadavaks, mistõttu ülesanded peaksid olema raamatukogude vahel jaotatud. Lugeja peab saama teavet olemasolevatest raamatuvarudest ja nende kasutamise võimalustest.

Kõigepealt hakkasime uurima, missugused raamatukogud Tallinnas üldse olemas on, sest teada ja tuntud iseseisvate teadus-, eri- ja rahva-

raamatukogude kõrval leidub ka selliseid, mis on asutuste, ettevõtete, ühingute ja organisatsioonide finantseerimisel ning teenindavad eelkõige nende töötajaid. Selliste raamatukogude olemasolu kindlakstegemine võttis küllaltki kaua aega. Kuigi kehtib nõue (kas ikka veel?), et kõik raamatukogud peavad end asutamisel Kultuuriministeeriumis registreerima, ei peeta sellest sageli kinni (eriti viimasel ajal). Pealegi on praegusel ajal üsna tavaline, et väike raamatukogu kaob koos asutuse või organisatsiooni likvideerimisega, kuid raamatukogu pass seisab Kultuuriministeeriumi kartoteegis edasi ja näitab, nagu oleks raamatukogu ikka veel olemas.

Kogusime teavet nende raamatukogude komplekteerimise temaatikast, lugejateringist ja sellest, kas koosseisus on ette nähtud raamatukoguhoidja ametikoht. Uurimistöö järgmisel etapil tahame kindlaks teha, kas kõikides valdkondades on piisavalt vajalikku kirjandust ja kas see on lugejatele kättesaadav.

Töö on alles algusjärgus, kuid informatsiooni kogumisel ja täpsustamisel oleme kokku puutunud selliste probleemidega, mis on nii olulised, et neile tuleb kiiresti lahendus leida.

Tallinnas on 1991. aasta 1. jaanuari seisuga 481 467 elanikku, selle aasta maikuuks oli registrisse kantud 5998 ettevõtet, asutust, ühiskondlikku organisatsiooni, liikumist jne. Tallinnas on 79 üldhariduskooli, 3 vanadekodu ja 3 lastekodu.

Meie registreerisime Tallinnas 393 raamatukogu, neis on trükiseid üle 30 miljoni ja lugejaid ligikaudu 250 000. Ühe elaniku kohta tuleb 62,8 eksemplari, mis on esialgse hinnangu kohaselt kõrge näitaja (kui me ei arvesta seejuures teemade kaetust või informatsiooni ammendavust).

Kõige rohkem on meil koolide (tehnikumide, kutse- ja üldhariduskoolide) raamatukogusid — 113. Projekteerimis- ja konstrueerimisasutustes ning tootmisettevõtetes on 105 raamatukogu ja infofondi. Küllaltki kindel on olnud Kultuuriministeeriumi rahvaraamatukogude arv — 24. Pidevalt on vähenenud ametiühinguraamatukogude arv — neid on praegu 16. On veel 2 vanglاراamatukogu (küllaltki suurte varadega — 15 000—20 000 trükist), 2 lastekoduraamatukogu, 1 vanadekoduraamatukogu (Irus), korralikud kogud kirjastustel, muuseumidel, arhiividel, ajalehtede ja ajakirjade toimetustel, teatritel, raadiol ja televisioonil, kohututel (kokku 54). Ühingute ja seltside raamatukogusid on 11 — näiteks üle 19 000 trükisega Eesti Looduskaitse Seltsi raamatukogu ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi äsja loodud raamatukogu, kus on üle 100 eksemplari. Tervishoiuasutustes (haiglad, dispanserid) on 14 raamatukogu. Ka kaks kooperatiivset ettevõtet — «Kanut» ja «Rodos» — on asutanud mõnesaja eksemplariga raamatukogu.

Täiesti uus nähtus on valdavalt võõrkeelsed raamatukogud rahvusühenduste ja -seltside juures. Selliseid ühendusi on praegu 20 ümber. Korrastatud ja küllaltki suur raamatukogu (1500 eks) on vaid Juudi Kultuuri Seltsil, ka Eesti-Leedu Seltsil on Mustamäe III harukogus paar laudit omakeelse kirjanduse tarvis. Teised ühendused on küll kogunud isegi kuni pool tuhat raamatut, kuid pidanud jaotama need seltsi liikmete kogudesse, sest ikka ja aina kimbutab ruumipuudus. Tahe ja soov oma raamatukogu asutada on aga kõigil. Need tulevased raamatukogud ootavad ruumide saamisel kogude korraldamiseks kvalifitseeritud raamatukoguhoidjate abi. Tahaks loota, et seda neile ka osutatakse.

Uuesti ärkamas on usuühenduste ja kirikute raamatukogud, mis ei tohtinud aastakümneid avalikkuse jaoks üldse eksisteerida, kuigi just neist saigi omal ajal alguse Eesti raamatukogude arengulugu. Suurim, varade poolest kõige väärtuslikum ja korrastatum on Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Konsistooriumi raamatukogu. Loomisel on kogud Jaani ja Oleviste kirikus, samuti kristlaste-baptistide koguduses. Ka neile on vaja juhendajat, et korraldada fondid ühtsetel alustel.

Kõik majanduselus toimuvad muutused mõjuvad loomulikult ka raamatukogudele, eriti aga ettevõtete tehnikaraamatukogudele. Tagajärjeks võib olla raamatukogude likvideerimine ja töötajate koondamine. Nende raamatukogude hoidjad tunnevad end homse suhtes üsna ebakindlalt. Ettevõtete ja asutuste raamatukogude hulgas on umbes 10% selliseid, kus koosseisus on ette nähtud raamatukoguhoidja. Neid jääb aga järjest vähemaks, sest koondamist alustatakse just raamatukoguhoidjast. Tagajärjeks on, et raamatukogu satub juhuslikesse kättesse. Muutuvad ettevõtete alluvussuhted — üleliidulise asemele tuleb vabariiklik. Kes hakkab nende raamatukogusid finantseerima? Muutub toodangu profiil, seoses sellega tuleks muretseda uut kirjavara, kuid praeguse hinnatõusu juures on see raske.

Kooliraamatukogud (nii üldharidus- ja kutsekoolide kui tehnikumide omad) kannatavad ruumipuuduse all, mis mõnel pool takistab isegi uute raamatute hankimist. Raamatukoguhoidjate töökoormus on koondamiste tõttu märgatavalt kasvanud. Endise Eesti Bibkolektori andmetel on trükiste hindade tõusu oludes koolid kõige suuremad murelapsed.

Side rahvaraamatukogudega on kadunud, üldse kurdetakse selle üle, et ollakse jäetud iseenese hooleks ja puudub info teistest raamatukogudest. Eriti mahajäetuna tunnevad end pärast juhendavate meetodikakeskuste likvideerimist tehnikumide ja kutsekoolide raamatukogud, kus probleeme oli varemgi küllaga.

Iseseisvus ja iseotsustamine on olulised, infovaegus ja üksiolek oma probleemidega aga tõsiseks signaaliks meie raamatukogunduse halvast hetkeseisust ja seda mitte üksi Tallinnas.

Küllaltki stabiilsed ja väljaarenenud on TA uurimisasutuste raamatukogud, mis tänu väliskontaktide laienemisele on oma kogusid tublisti täiendanud.

Kindlalt välja kujunenud on Tallinnas Kultuuriministeeriumi rahvaraamatukogude võrk. Seoses uute elamurajoonide tekkega on aga juba ammu arutluse all, kuid võrd otstarbekalt raamatukogud paiknevad. Soikumas on ametiühinguraamatukogude töö, seda nii töötajate koondamise kui raamatukogude likvideerimise tõttu — raha ei jätku.

Küllalt head kogud on kirjastustel, toimetustel, muuseumidel, teatritel jne, kus enamasti pole koosseisulist töötajat.

Ma ei räägi praegu suurtest teadus- ja eriraamatukogudest, sest nende tähtis osa nii Tallinna kui kogu Eesti elanike teenindamisel on niigi teada. Nende side teiste Tallinna raamatukogudega elanikkonna teenindamisel selgub aga konkreetselt uuringu edasises käigus.

Andmete kogumisel Tallinna raamatukogude kohta on kerkinud üles mõningaid üldisi probleeme. Nimelt — hädavajalik on Eestis sisse seada kõikidele raamatukogudele kohustuslik ühtne statistika, mis hõlmaks raamatukogutöö põhinäitajaid. On ju häbiasi, et me ei tea raamatukogude täpset arvugi Eestis. Statistikat peaks tegema rahvusvaheliste raamatukogutöö arvestuse printsiipide järgi.

Sageli teati raamatufondi suurust vaid ligikaudselt. Niisiis nagu polekski trükkis väärtus, mida peab rahaliselt arvestama. Kui palju meil trükiseid tegelikult on, ka selles pole lõplikku selgust, rääkimata lugujate, laenutuste ja külastuste arvust. Kes on vähegi kokku puutunud välismaa raamatukogudega, peaks teadma, et seal peetakse väga täpset raamatukogutöö statistikat kogu riigi ulatuses. Säilima peab raamatukogude registreerimine ja assistamine Kultuuriministeeriumis.

Seoses raamatukogude likvideerimisega asutustes ja organisatsioonides tekib tahtmatult küsimus: kuhu need raamatud jäävad? Eesti Rahvusraamatukogu depositooriumi andmetel on viimasel ajal likvideeritud Tallinna raamatukogudest oma kogusid pakkunud vaid kaks — EKP Lenini rajooni komitee ja EKP KK Poliitharidusmaja raamatukogu. Aga ülejäänud — kas makulatuuriks? Tahaks loota, et antakse teistele raamatukogudele, nagu tegi seda Ministrite Nõukogu Asjadevalitsuse raamatukogu, annetades oma raamatud vanade- ja lastekodudele. Kindlasti ei tohi meil kas mõtlematusest või raamatukogude likvideerimisega liigest kiirustamisest tulla uut raamatute hävitamise lainet. See puudutab ka fondide puhastamist möödunud 50 aasta jooksul kogutud trükistest.

Uute raamatute hankimisel valitseb teatud stiihia. Üha enam tekib Bibkolektoris maksujõuetuid raamatukogusid, kes sõltuvad asutuse

jõukusest ja juhtkonna raamatusõbralikkusest. Kuna on säilinud ja kohati süvenenud trükiste defitsiit, siis peaks Bibkollektor teenindama tegelikult olemasolevaid raamatukogusid. Kui seda nõuet ei järgita, haaravad defitsiidi pseudoraamatukogud.

Andmete kogumisel kuulsime ka arvamust, et Eesti Rahvusraamatukogu uus hoone Tallinna elanike teenindamise küsimusi lõplikult ei lahenda. Iga raamatukogu täidab oma ülesandeid, teenindab oma lugejakontingenti ja on saanud sellele omaseks. Kes on Rahvusraamatukogu lugeja uues hoones ja kui palju neid jääb teistesse raamatukogudesse, selgub aja jooksul.

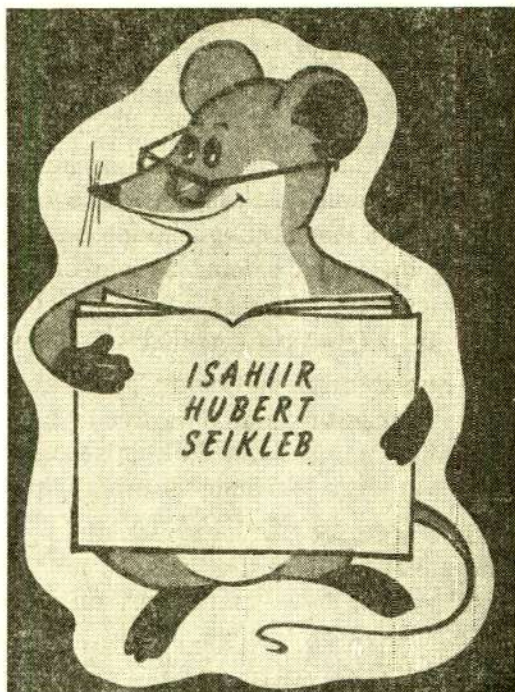
Mitmed eriraamatukogud, kes teenindavad piiratud lugejaskonda, kahtlesid, kas on ikka õige avada nende kogud kõigile. Kindlasti jääb terve hulk raamatukogusid kinniseks. Ometi peaks olema vähemalt teave nende varadest ja võimalus erivajadusel neid kasutada.

Loodame, et Tallinna raamatukogude arenguprogrammi väljatöötamine annab meile praktilist nõu, milline peaks olema Tallinna raamatukoguvõrk, millisest temaatikast on puudus. Raamatukogude koostöö on siin otsustava tähtsusega.

Lõpetuseks tahaks kokkuvõtlikult juhtida tähelepanu sellele, mida oleks vaja teha:

- nõuda kõikidelt raamatukogudelt enda registreerimist (küsimuseks on siinjuures, millist dokumentide kogu lugeda raamatukoguks);
- pidada Eesti raamatukogude ühtset statistikat;
- töötada välja raamatukogutöö ühtsed arvestusalused;
- anda likvideeritud raamatukogude varad üle teistele kogudele või deponooriumi;
- koostada uued raamatukoguteatmikud, mis annaksid esmast infot lugejatele.

Kaheksa-
kümme-
kolm
seiklusjuttu,
seiklustest
rääkimata

KAIE LÖÖKE

TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia tudeng

Vaikus... Krõbin... Kiljatus: «Hiir!» Tuleb tuttav ette, eks ju? Pisikesed närilised häirivad paljusid raamatukogutädisid. Helgeid päid on iga rahva seas. Ka hiirerahva seas on raamatu-uuri ja bibliograaf Hubert, kes elab ja tegutseb illegaalselt Eesti Lasteraamatukogus. Erinedes kardinaalselt kõikidest oma suguvendadest, uurib isahiir Hubert, alias Mare Mürsepp, raamatuid. Oma tähelepanekuid on ta avaldanud viies vihikus pealkirjade all «Isahiir Huberti teaduslik uurimistöö», «Isahiir Hubert loeb uusi raamatuid», «Isahiir Huberti avastused», «Isahiir Hubert seikleb» ja «Isahiir Hubert mõõdab ridu», mis on ilmavalgust näinud aastatel 1987—1990.

Käesolevat kirjatükki ajendas paberile panema eelviimasena ilmunu. Selles tutvustab Hubert igas vanuses lastele «raamatuid, kus asi kisub seikluseks». Lugu on üles ehitatud raamjutustusena. Isahiirega koos seikleb väike raamatuhuviline küll hiire töötoas ja õue peal, kukub kanalisatsioonikaevu, pageb kassi eest prügikasti, kus istub vangis, tunneb hirmu kodutee kaotamise pärast ja rõõmu leidmise üle. Tegevuse vahele on paigutatud põnevusjutud, mille sisu on avatud mõne lausega. Tähelepanu äratav teoste annoteerimise stiil. Hubert võrdleb seiklusi juttudes

enda omadega, parodeerib pealkirju, tegelasi ja tegevustikku, ja seda kõike nii kaasakiskuvalt ja huviäratavalt, et hakkab kibedasti kahju kõikidest bibliograafidest, kes tegelevad lastenimestike koostamisega.

Materjal on jaotatud tinglikult peatükkidesse, mis on pealkirjastatud äärmiselt tabavalt ja humoorikalt. Stiilitunnetust ei kaota Hubert ka illustraatorina. Viiest vihikust on isahiir pilte joonistanud vaid antud kirjatükis käsitletavale nimestikule. Varasemad ja ka viimase on illustreerinud kunstnik Kristi Einlo, kelle kunstnikutöö on küll esteetilisem, kuid jääb Huberti illustratsioonidele alla just stiilsuse puudumise tõttu.

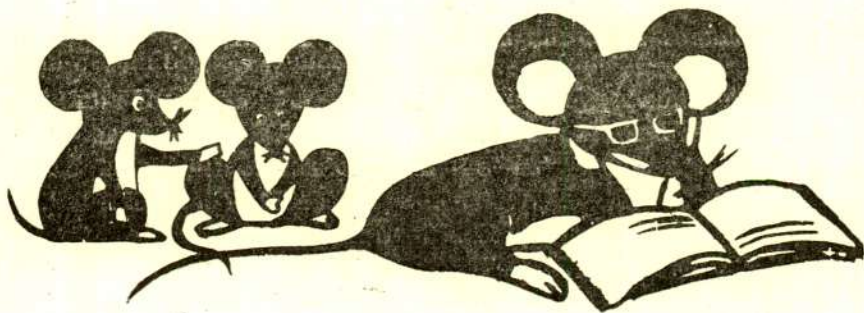
Lisaks illustreeritud ja anoteeritud osale sisaldab sarja neljas vihik nimestikuosa. Esitatud on 83 nimetust seiklusjutte, liigendatuna vanuseastmete järgi. Kaasatud on nii eesti kui välisautorite teosed kunstmuinasjutust kuni ajaloolise romaanini, ainsaks tingimuseks vaid seiklus. Koostaja soov on suunata lugema rohkem seikluskirjanduse klassikat, mis vähese ilmumise tõttu kõrvale jääb. Arvan, et nimestik on oma eesmärgi saavutanud. Pärast huvitava annotatsiooni lugemist võib nii mõnigi teos riulist lugemislauale sattuda.

Kiiduväärt on ka Huberti tähelepanelikkus väikeste lugejate suhtes: ta annab teada võõrkeelsete nimede häälduse, selgitab talle omases stiilis mõisteid ja nähtusi.

Hubert on muutnud tavapärast ettekujutust kirjandusnimestikust. Seda tasub järgida ka teistel kirjandusnimestike koostajail.

Kurb küll, aga praegusajal ei kuulu arvustamisele see, mis Rahvusraamatukogu võimete piiridesse mahub. Tuleb rõõmustada sellegi üle, et kaanele on sattunud pisut värvi. Ka võiks Hubert sõna võtta tiraaži küsimustes — 2000 on liiga vähe, et isahiire teosed oleksid iga lugemise lapse lemmikraamatute rivis. Aga just seal peaks olema nende koht.

Tuleb loota, et lasteraamatukogutädid ei torma ehmatus peale kohe poodi hiirelõkse ostma, kui nad riuliserval raamatuhuvilist Hubertit koh-tavad, vaid hoopis juustutükikese poetavad, et hiireisandast raamatu-sõbra järgmised uurimistööd kiiremini ilmavalgust näeksid.

Ametiühingud teelahkmel I

ENE RIET, KAI MARAN

Varem kuulus ametiühingusse igaüks, sageli enese teadmata. Nüüd võib igaüks ise otsustada, kas tasub liikmemaksu maksta või ei. Aga enne kui täita Eesti Kultuuriametiühingute Liidu registreerimiskaart, tahaksime teada, milleks see meile kasulik võib olla. On erisuguseid arusaamu, mis viisil ametiühing oma liikmeid kõige paremini toetada saaks. Üks viis on võtta eeskujuks arenenud tööstusriikide ametiühingud. Seda suunda toetab tarmukalt Kultuuriametiühingute Liidu esinaine EVI SOO:

«Minu arvates muutus meie ametiühing tõeliseks ametiühinguks kolm aastat tagasi, 1988. aastal, kui töötasime välja uue programmi. Põhieesmärgiks, mida tänaseni õigeks peame, seadsime võitluse tööjõu parema müümise eest. Ma ei karda seda välja öelda, sest tööjõuturg on tekkimas ka meil, kultuuris on mõnel alal konkurents juba olemas. Põhimõtteks on väärtustada töö. Kultuuriametiühingule on see eriti oluline, sest aastaid ja aastakümneid on kultuuriinimestel olnud väikseim palk, kuigi nende kvalifikatsioon võrreldes teiste rahvamajandusharude töötajate omaga on olnud kõrgeim. Kutseühingu eesmärgiks peaks olema võitlus tööjõu õiglase müümise eest. Ametiühingu teine ülesanne on tööhõive tagamine. Aastakümneid ei olnud meil seda probleemi, sest kõigile eriharidusega inimestele leiti vastav töökoht. Turumajandusele üle minnes olukord muutub: tööandja hakkab juba aru pidama, kui palju inimesi ta oma programmi täitmiseks vajab, kellega tal on mõtet koos töötada. Seega tekib igal juhul konkurents. Täna võime öelda, et kultuuri valdkonnas on ilmselt olnud kaadri ületootmine ja ametiühing satub keerulisse olukorda. Põhifunktsioonist me taganeda ei taha: inimene peab saama erialase töö. Kui aga mingis asutuses ühel heal hetkel selgub, et nii palju tööjõudu ei ole vaja, jääb ametiühingu mureks leida inimesele erialane töö teises asutuses. See pole aga iga kord võimalik. Valitsus on vastu võtnud seaduse ümberõppe ja töötu abiraha kohta. Meie peame muidugi võitlema selle eest, et ümberõppekeskused ka tõesti tööle hakkaksid. Kultuuriametiühing on seadnud endale eesmärgiks hoida kõrgel elukutse prestiiži, me peame väga hästi töötama, et meil oleks õigus nõuda oma töö eest väärilist tasu.

Meie kolmas siht on tagada normaalsed töötingimused, teha soodustusi tervistkahjustava töö eest. Inimese tervist tuleb hoida. Ka puhkuse küsimused peavad olema ametiühingu vaateväljas.

1990. aasta jaanuaris sõlmisime esimese kokkuleppe EV Kultuuriministeeriumiga. Me nimetasime seda töö- ja sotsiaalsete garantiide

EKALI esinaine Evi Soo

kokkuleppeks, sest kollektiivleping on olnud senini formaalne ja see nimetus tekitab meis kergelt allergiat. Jõudsime kokkuleppele, et kultuuritöötajate minimaalpuhkus peaks olema neli nädalat (seniajani oli veel töötajaid, kes said vaid 12 päeva puhkust) ja võimaluse korral tuleks anda ka talvepuhkust. Ka peretoetuse riiklik süsteem on meil väga segane, mitte niisugune, nagu meie seda oma pilgu läbi näha tahaksime. Oleme võtnud oma programmi nõudmise, et ema, kes on kodus lapsehoolduspuhkusel, peaks saama elatusmiinimumi. Kaks aastat oleme andnud peretoetusi emadepäeva ja lastekaitsepäeva puhul, et korvata seda, mis meie programmilistes nõudmistes teostamata on jäänud. Inflatsioon on praegu meeletu, elukallidus tõuseb ning palku ja pensione tuleb reguleerida vastavalt elukallidusindeksile. Ei ole vaja luua lisaametkondi, kes hakkaksid tegelema annetustega või maksuma tähtajalist kompensatsiooni. Inimese väljateenitud pensioni tuleb lihtsalt reguleerida vastavalt elukalliduse tõusule. Mis puutub ühekordsetesse toetustesse, siis omavalitsus teab kõige paremini, milline pere vajab abi. Praegu maksame toetust kõikidele võrdselt, sellel pole mõtet.»

⊙ Kas Kultuuriametiühingute Liit omalt poolt ka toetab töötuid või tuleb leppida ainult riikliku abirahaga?

«Möödunud aasta juunikuus võttis meie volikogu vastu juhendi töötute abistamise kohta. Neile, kes on olnud vähemalt 3 aastat kultuuriametiühingu liige, maksab kultuuriametiühing vallandamise korral kolme kuu elatusmiinimumi veel lisaks. (Eelmisel aastal maksime seda kahele inimesele.) Miks me hakkasime tegelema kirjastamisega? (Äsja ilmus näiteks käitumisetiketi raamat «Oska olla», mille tagakaanele on kirjutatud, et selle raamatu omanikuks saades toetad ühtlasi kultuuritöötajate sotsiaalabi fondi.) Me leiame, et esialgu on see vajalik, sest riiklik toetus ei ole eriti suur ja ametiühing peaks just praeguses olukorras oma liikmeid aitama.

Kultuuriministeerium on alla kirjutanud ainult palgatingimuste kokkuleppele (1. veebr 90), aga meie töö- ja sotsiaalsete garantiide kokkulepe koosneb neljast punktist, neist kolm on alla kirjutamata. Läbirääkimised ministeeriumi ametnikega on peetud, vaidlused vaieldud, oma parandused oleme teinud, ja nüüd oleneb kõik sellest, millal saavad minister ja tema meeskond aega laua taha istuda ja ka ülejäänud lepetele alla kirjutada. Neis on kõne all puhkuse küsimused, kompensatsioonid, töörežiimid jm.»

⊙ Millised otsused või seadused peaks vabariigi valitsus vastu võtma, et ametiühingu tööd paremini korraldada?

«Asi on selles, et meie ametiühing on praegu üsna hambutu, sest vastu on võetud ainult ametiühinguseadus. Põhitõed see küll fikseerib, aga normaalses riigis on kõigis tegevusvaldkondades ühe ja teise poole õigused ja kohustused kirja pandud. Ma käisin Rootsisis ametiühingutööd õppimas, ja seal on esimene reegel: kui tööandja ei kavatsengi töövõtja ametiühinguga läbirääkimiste laua taha asuda, läheb ta kohtu ette ja teda trahvitakse. Soliidne suhtlemine eeldab, et nii töövõtja kui tööandja sõlmiksid lepingu omapoolsete kohustuste osas. Minu meelest on see kõige olulisem seadus, mille Ülemnõukogu peaks vastu võtma. Tegime ettepaneku juba pool aastat tagasi. Edaspidi tuleks vastu võtta ka streigi-seadus, sest ka siin peavad olema kindlad mängureeglid. Seadustega on veel väga palju tööd, ükskõik mis eluvaldkonda me ka ei vaataks. Teisalt ei ole ka NIISUGUST MEHHANISMI, mis kontrolliks seaduste täitmist.»

⊙ Kas ametiühingu esimees või usaldusmees on kaitstud seadusega?

«Üldiselt ei ole. Varem ei tohtinud ametiühingu esimeest kolme aasta jooksul vallandada, kuid see seadus on meil läbi töötamata. Aga vajalik see oleks, sest ametiühingu liider võib juhtkonna ees ka eba-soosingusse sattuda.»

* * *

Kultuuritöötajate palgad olid uurimisobjektiks* 1990. aastal, kui töögrupp (Jaak Kaarma, Juhan Sillaste, Tiina Randma ja Merike Ellersee) Eesti Kultuuriametiühingute Liidu (EKAL) tellimisel analüüsis kultuuri-asutuste palgakorraldust ja töötas välja uued skeemid, mille eesmärgiks on viia kultuuritöötajate palgatase vähemalt EV keskmiseni ning väärtustada eriharidust. Ka pidid need skeemid võimaldama järjepidevat ja süsteemikindlat palkade korrigeerimist sõltuvalt minimaalpalgakdest rahvamajanduses ja elukalliduse dünaamikast.

14. mail oli kultuuritöötajate palkade küsimuses koos EKALi konverents. EKALi esinaine Evi Soo tõdes olukorra tõsidust. Selle aasta 1. kvartalis kasvas elukallidus 57,8%, riigieelarve planeeritavad tulud 58%. Samal ajal langes kultuuritöötajate palga ostujõud keskmiselt 20%. 1. kvartali keskmine palk Eestis oli (kooperatiivid kaasa arvatud) 600 rbl, kultuuritöötajail 338 rbl. Kõige kurvem on aga, et ka see 338 rbl ei pea paika kõigis linnades/maakondades, sest paljudesse kohtadesse pole ettenähtud summad veel laekunud või on kohalik omavalitsus kasutanud neid muuks otstarbeks. **Kultuuritöötajate palgad langevad võrreldes üldise keskmisega.** Kui aasta alguses sai kultuuritöötaja 64% Eesti keskmisest palgast, siis 1. aprilliks oli see protsent 51. EKAL tegi ettepaneku vaadata koos Eesti Kultuuriministeeriumiga läbi palgakokkuleppes fikseeritud miinimumpalga määrad, lähtudes elukalliduse kasvu indeksist (mis oleks olnud 1.04.91 670 rbl), ning kompenseerida 1. kvartalis saamata jäänud palgalisa ühe töötaja kohta 250 rbl.

EKALi seisukoht on, et kompensatsioonid tuleb kaotada ning maksta palka ja pensioni reguleeritult elukallidusindeksi alusel.

Ka rõhutas E. Soo oma sõnavõtus, et peame hakkama senisest paremini töötama, siis on meil ka õigus tööjõuturul oma tööjõule väärilist hinda nõuda.

Rahandusministri asetäitja Hruļjov täpsustas E. Sood ja väitis, et oma nõudmistes ei peaks EKAL lähtuma vabariigi keskmisest palgast, vaid riigiteenistujate keskmisest palgast, mis oli 1. kvartalis 428 rbl ning prognooside kohaselt peaks aasta lõpus tõusma 446ni.

Praegu käib töö, et rakendada aasta lõpuks indekseerimismehhanismi, mille alusel palgad hakkavad tõusma olenevalt elukallidusindeksist. Selle rakendamine aga sõltub rahvamajandusest tervikuna.

Küsimus taandub sellele, kust võtta ressursse, jätkas mõtet **majandusminister Jaak Leimann**. Meie majandus lonkab kahest jalast: hinnad tõusevad, tootmine väheneb. Kahjuks on need hädad alguse saanud aastakümneid tagasi ja praegu eriti teravalt esile tõusnud. See uus, mida praegu luuakse tänu ühissettevõtetele, eraettevõtlusele ja üldse ettevõt-

* Kultuuritöötajate palkadest ja palgakorralduse täiustamise moodustest / EKAL. Tln, 1990, 25 lk.

lusele, on suurusjärgu võrra väiksem kui lagunemine suurtootmises (mille arvel me ju ümberjaotatavaid ressursse saame). Aasta esimese nelja kuuga on vabariigi tööstustoodang vähenenud absoluutmahus 244 milj rbl. Meie majanduskriis kestab aastaid ja me peame õppima elama sellises olukorras.

Tähtis küsimus on, kuidas ikkagi säilitada tervikuna sotsiaalsfääri (arendamisest pole juttugi!) ja kuidas tagada eelolevatel aastatel arukad palgaproportsioonid majanduses. Kultuuritöötajad on aastaid olnud madalal palgal ja valitsus on mitmel korral arutanud, kuidas üldse muuta palgaproportsioonid Eestis selliseks, nagu need on Euroopa arenenud maades. Kuidas ja kui kiiresti sinna jõuame, selles pole veel selgust. Senikaua kui puuduvad ressursid kogu sotsiaalsfääri arendamiseks, tuleb eelisarendada eliitkultuuri.

Sellele mõttele vaidles kohe vastu **kultuuriminister Lepo Sumera**: kultuurieliidi poputamine (esindusrahvatantsuansamblite ülalpidamine, väikeste koolide ja raamatukogude kaotamine, klubide loomine seltside asemele jne) on sotsialistliku kultuurirevolutsiooni raske pärand, mis tuleb heastada. Kultuuritöötajail on praegu kõige halvemad töötingimused, kõige kehvemad korteriolud ja kõige madalamad palgad. L. Sumera arvates peaks kultuuritöötajate tööd hindama eelkõige kohalike volikogude tasandil ja sellele vastavalt ka palka maksma. Kultuuriasutustel on võimalus ka juurde teenida, näiteks võiks «Estonia» teater avada oma restorani (!!!), arvas minister.

Ta luges ka üles, mida on Kultuuriministeerium teinud kultuuritöötajate kaitseks:

1) 1991. aastaks taotleti raha 42 milj, 1. kvartalis saadi 5 milj ja esitati taotlus täiendavate summade saamiseks;

2) otsiti võimalusi väikeettevõtete loomiseks;

3) taotletakse kompensatsioonide kaotamist ja palkade indekseerimist;

4) Ülemnõukogule esitati taotlus mitte kaotada soodustusi maa kultuuritöötajatele (puud, elekter jm), praegune kompensatsioon (28 rbl) on hindade tegelikku tõusu arvestades naeruväärne;

5) valitsuselt taotletakse raha, et keskmine palk oleks 650 rbl.

Raha kultuuri tarbeks peaks ministri arvates tulema kohalikest eelarvetest. Ta soovitas ka luua palju sõltumatuid fonde (nagu juba loodud Filmifond ja loodav Rahvakultuuri fond).

EKALi Teadusarenduskeskuse konsultant Juhan Sillaste väitis, et valitsus ei lähene praegu kultuurile õigest aspektist, olles ikka veel bolševistlikul seisukohal, et kultuur on tööinimeste lõbustamiseks, ning pidades tähtsamaks tegelda Narva erimajandustsooni ja intritega. Tema arvates ei ole valitsuse häda rahapuudus, vaid valed jagamisprintsüübid

(meenutagem põhimõtet, et «kui kohe kuidagi ei saa, siis kuidagi ikka saab»).

J. Sillaste arvutuste kohaselt — igal arvutajal oma andmed (toime- tuse märkus) — oli kultuuritöötajate keskmine palk aasta tagasi 1,7 elat- usmiinimumi, 1. aprillil 1991 aga 1,07. Tegelikult ei tohiks üldse rääkida füsioloogilisest elatusmiinimumist, sest see sarnaneb rohkem loomade ületalvepidamisega.

J. Sillaste tegi kaks ettepanekut. Kui valitsus palkade tõstmiseks raha ei leia, siis võiks 1) puudujääva summa asendada võlakirjade, obli- gatsioonide ja aktsiatega, mille katteks on riigiettevõtted, või 2) vähen- dada töötundide arvu, et inimesed saaksid teenida puudujääva osa muul viisil (näit oma majapidamisest).

Üheskoos võeti vastu pöördumine valitsuse poole, milles esitati nõudmine leida vahendid kultuuritöötajate palga tõstmiseks (võlakirjade ja aktsiate andmist otsustati veel mitte nõuda). Elame, näeme.

Koondkataloogide koostamisest Soomes

HELLE MARTIS

80 km — on see suur või väike vahemaa? Oleneb, millise nurga alt vaadata, tõdesid veebruaris Rahvusraamatukogu töötajad Helgi Pärn ja Helle Martis. Meil oli meeldiv võimalus Helsinki Ülikooli Raamatukogu kutsel kümnekonna päeva jooksul tundma õppida Helsinki raamatu- kogusid.

Sõidu sihiks oli tutvuda koondkataloogitöö korraldusega, andmebaa- side ning sidusotsingu praktikaga Soomes. Ülikooli raamatukogu kollee- gid olid meile koostanud nii mitmekülgse ja sisutiheda tegevuskava, et ei jäänud erilist võimalust Helsinki linnagi päevavalges näha.

Tänapäeval peetakse soomlasi (ja taanlasi) maailma haritumaiks ja agaramaiks raamatukogukasutajaiks. Statistika ütleb, et Soome raamatu- kogudes toimub 18 laenutust ühe elaniku kohta aastas. Küllap on seda soodustanud nii valitsuse kui kohalike omavalitsuste lugupidav suhtu- mine raamatukogudesse. Loomulikult on raamatukogud ise pidanud tões-

tama endi vajalikkust ja omakorda üles näitama lugupidamist lugeja vastu.

Keskseks teiste seas on rahvusraamatukogu — Helsinki Ülikooli Raamatukogu. Meie külaskäik algaski visiidiga raamatukogu direktori prof Esko Häkli juurde. Temalt saime ülevaate koondkataloogide koostamisest Soomes ning käesoleva aasta mais tööd alustanud teadusraamatukogude integreeritud automatiseeritud süsteemist LINNEA.

Väliskirjanduse puhul on nii komplekteerimise kui kataloogimise juures toeks USA Kongressi Raamatukogu andmebaasi BIBLIOFILE CD-ROM plaadid. Meie silme all kahanes kataloogimist ootavate raamatute virn kiiresti. Töötaja sisestas mikroarvutisse raamatu tiitellehe pöördelt kas ISBNi või Kongressi Raamatukogu registreerimisnumbri. Hetkega tuli ekraanile raamatu kirje MARC-formaadis, seejärel paar täiendust-kohendust (kohaviit, UDK indeks) ning kirje salvestati. Kui üks raamatupakk sai nõnda «töödeldud», tuli see kirjetegrupp konverteerida FINMARC-formaati, mis on Soome raamatukogudes andmevahetuse aluseks.

Kolleeg Raija Lindholmi sõnul saab Helsinki Ülikooli Raamatukogu (HYK) umbes 90% ingliskeelsete raamatute kirjeist, üldse aga ca 60% väliskirjanduse kirjeist Kongressi Raamatukogu laserplaadilt. Ülejäänud raamatud kataloogitakse omal käel. Ülikooli raamatukogu lugejal on võimalus raamatu kohta teavet saada ka siis, kui see on alles tellitud, sest juba komplekteerimisel kasutatakse arvutit ja need kirjeandmed, mis töö selles staadiumis kättesaadavad, on enne raamatu saabumist arvutis. Kataloogijal on hiljem vaja neid ainult täiendada.

Raamatukogu kataloogid on peaaegu kõik alates 1980. a arvutil tehtud ning lugeja käes kasutada mikrofiisil. Mikrofiisid ise on kvaliteetsed, paigutatud lugejale käepäraselt, ja lugeri kasutamine lausa uskumatult lihtne. Sellise kataloogi «sirvimisel» tundus, et see asi ei saagi käia mugavamalt ja loomulikumalt, seda enam et viidete süsteem on hästi läbi mõeldud.

Infoteenindus pearaamatukogus (teatavasti koosneb HYK mitmest iseseisvast allüksusest) tugineb oma töös arvutile. Kasutusel on üle kahekümne kodu- ja välismaise andmebaasi. Populaarsemad on USA DIALOG, Prantsuse QUESTEL, *Historical Abstracts*, RILM *Abstracts*. Aastas tehakse umbes 170 päringut. Sidusotsingu populaarsust on ligi kolmandiku võrra kahandanud CD-ROMi võidukäik. Kaksteist kompaktplaadil andmebaasi on kättesaadavad tasuta, vaja ainult aeg ette kinni panna.

Komplekteerimine on Soomes jagatud kümne teadusraamatukogu vahel: tehnikakirjandust komplekteerib Tehnikaülikooli Raamatukogu, majandusalaseid trükiseid Helsinki Kaubandusülikooli Raamatukogu, hariduselu probleeme käsitlevat kirjavara Jyväskylä Ülikooli Raamatu-

kogu jne. Helsinki Ülikooli Raamatukogu on humanitaarteadusliku kirjanduse põhikomplekteerija ja ühtlasi RVLi keskus. RVLis on kasutusel kodumaise süsteemi MINTTU andmebaasid* KAUKO, KAUSI, KATI, KOTI. Neist kaks esimest on koondkataloogid, üks raamatute, teine perioodika kohta. KATI sisaldab Soome artikleid, KOTI Soome rahvusbibliograafiat. RVLi perenaine Liisa Koski, kes pidas reipalt vastu meie ohjeldamatule küsimustelaviinile, vahetas arvuti taga nagu muuseas andmebaase, et kõiki lugejate tellitud raamatuid-artikleid üles leida. Välisbaasidest pidas ta kõige vajalikumaks Rootsi koondkataloogi LIBRIS. Mõistagi on otstarbekam alustada kodule lähemalt ja alles siis pöörduda USA või Kanada poole.

Ülikooli pearaamatukogule lisab väärikust ja õdusust tuntud arhitekti J. C. L. Engeli projekti järgi 1840. a valminud hoone oma sümmeetria, rotundi, sammaste, rõdude ja laemaalidega. Vallilas Teollisuskatul, kenas ja puhtas tööstusrajoonis, nagu tänava nimigi ütleb, asub väliselt üsna tavaline moodne hoone. Ülikooli raamatukogu Loodusteaduste Raamatukogule pandi alus 1979. a, kui teaduslike seltside kogud riigile üle anti. Nüüd on siin ligi 8000 meetrit loodusteaduslikku ja matemaatika-füüsikakirjandust. Raamatukogu kataloog on ühtlasi kesk-kataloog, mis sisaldab veel vastavate teaduskondade raamatukogude andmeid nii arvutis kui mikrofišil. Kahjuks ei lubanud ajalimiit meil lähemalt tutvuda SIEPPO andmebaasidega, millest esimene — *Kirjat* — ongi alates 1986. a kataloogitud raamatute keskkataloog. *Maisteri* sisaldab andmeid kuue teaduskonna tudengite teadustööde kohta. CD-ROM on koondkataloog Soome teadusraamatukogudes leiduvate laserplaatide kohta. ISBNi andmebaas on Soome 78 raamatukogu välisraamatute lakooniline koondkataloog. Andmed on alates 1975. a. Puudub bibliokirje, nii et umbes viie ja poole tuhande raamatu kohta on kirjas ISBNid + raamatukogude siiglid.

Ka selles raamatukogus toimub sidusotsing mitmes kodu- ja välismaises andmebaasis. CD-ROMi plaate saab laenusletist ja kel maik juba suus, ei kõhkle, kui on valida, kas lapata meetrite kaupa näiteks *Biological Abstractsi* ja *Science Citation Indexi* köiteid või istuda kuvari ees, sõrmitseda arvutiklahve ja lasta väljavalitul ekraanile ilmuda ning miks mitte ka enesele välja printida.

Helsinki Ülikooli Raamatukogust teeb rahvusraamatukogu tema üksus, mis kannab nime *bibliografinen osasto*. Siin ootas meid ees kena üllatus: Irja-Leena Suhonen, kelle käe all poolsada inimest nii soome kui Soomega seotud raamatute eest hoolt kannavad, kõneles sulaselget eesti keelt. Siin võetakse vastu ja registreeritakse kogu maailma jaoks Soomes

* Soome andmebaasidest tuleb lähemalt juttu artiklis edaspidi, lisaks võib lugeda T. Etvergi artiklit «Soome retrobaasid ja nende Eesti analoogid» («Informaatika», 1988, nr. 2. Lk. 11–18).

ilmunud raamatud (ISBN) ja perioodikaväljaanded (ISSN). Aastas saadakse umbes miljon nimetust trükiseid, igast 6 eksemplari saadetakse sundeksemplarina teistesse raamatukogudesse. Kataloogimise spetsialistid peavad olema tasemel, sest *Fennica* kataloogimise malli võetakse siit. Siin osaletakse UAP programmis** ning saadetakse statistikaandmeid UNESCOsse ja Soome enda statistika keskorganisse.

Siingi toimub töö arvutil (alates 1978. a). 1989. a detsembris loodi Kotkas kataloogide konverteerimise keskus, kus vanad kataloogid-kartoteegid arvutile üle viiakse. Eialgu töötabki see keskus vaid rahvusbibliograafia hüvanguks.

Soome rahvusbibliograafia ilmub trükkituna, mikrofiššidel ja 1990. a alates ka CD-ROMil. Mikrofiššidel kannab ta nime *Fennica*. Raamatute ja audiovisuaalsete materjalide kohta ilmub mikrofišil kolm varianti:

Fennica 1 — tähestikuline,

Fennica 2 — süstemaatiline UDK järgi,

Fennica ISBN — ISBNide järgi järjestatult.

Soome perioodikaväljaannete nimestik tähestikulises järjestuses ning ISSNide registriga varustatult ilmub pealkirja all «*Fennica* ISDS». Rahvusbibliograafia materjali pakutakse välja ka magnetkandjal. Mikrofiššidel on kättesaadav veel välis-*Fennica* — *Fennica extranea*.

Peale rahvusbibliograafia tegeldakse samas kahe koondkataloogi (*Finuc-S* ja *Finuc-ISBN*) koostamisega. Nendes mikrofiššidel levitatavates koondkataloogides on valdav osa välismaisel kirjandusel.

Finuci toimetaja Sinimarja Ojonen võttis külalised enda valdustesse üle ja näitas lisaks üht-teist muudki huvitavat. Perioodikaväljaanded Soome raamatukogudes (*Finuc-S* — *Finnish Union Catalogue-Serials*) sisaldavad ca 66 000 väljaande kirjeid ja registreerimisandmeid. Osalejad — 271 raamatukogu — saadavad andmeid töölehtedel. Selgus, et Soome raamatukogudes on päris palju Eesti perioodikat. Nüüd kogesin seda, mida püüdsin kujutleda meie endi perioodika koondkataloogi põhimõtteid vaagides. Üks väike pealkirjanäide: «Eesti NSV Teaduste Akadeemia füüsika ja astronoomia osakonna uurimused».

(Järgneb)

** UAP (*Universal Availability of Publications*) — IFLA programm, mis tagab maailma raamatukoguessursside üldise kättesaadavuse.

Põgus külaskäik

Kirjastoseurasse

LINDA KASK, KAI MARAN

Loodetust põgusamaks kujunes sel aastal eestlaste külaskäik raamatukogupäevadele Soome. Teadagi — viisad! Õigupoolest läks seekord nii, et kui «naabrinaised» kohale jõudsid, oli üritus läbi. Kasulikuks arvasime aga kahepäevast viibimist Helsingis ometi. Nimelt olid soome raamatukoguhoidjad parajasti üpris samalaadses olukorras kui meie — polemiseerimas riigi abi üle rahvaraamatukogudele.*

Soomes on praegu levimas arusaam, et valdade omavalitsustele tuleb anda rohkem otsustamisõigust, selgitas *Kirjastoseura* tegevjuhataja TUULA HAAVISTO. Sellest johtuvalt peaksid vallavalitsused ise otsustama, mis asutustele on otstarbekam raha anda. Seniste sihtabirahade osatähtsus väheneks.

On veel teisigi muutusi. Sõltuvalt valdade jõukusest on Soome riik senini toetanud raamatukogusid 51—86% ulatuses. Nüüd on aga valitsus otsustanud raamatukogude alluvust muuta, mistõttu riigi toetus väheneks peaaegu poole võrra. Seaduseelnõus riigi abi kohta kultuuriasutustele on rahvaraamatukogud viidud hariduse valdkonnast kultuuri valdkonda. Projekti järgi hakkab riik finantseerima kultuuriasutuste kulusid 25—40% ulatuses, haridusasutuste omi 45—60% ulatuses. Raamatukoguhoidjad seisavad selle eest, et raamatukogud jääksid edaspidigi haridusasutuste kirja, vastasel juhul tuleks paljud raamatukogud rahapuudusel sulgeda või muuta maksuliseks.

See oht sünnitas ühe viimase aastate suurema rahvalikumise. Pori linna raamatukoguhoidjate algatusel koostati valitsusele märgukiri, millele kirjutas paari nädala jooksul alla üle 300 000 soomlase. «Meie raamatukogud on ohus,» on märgukirjas öeldud. «Soome üle saja aasta vanune raamatukoguvõrk on üles ehitatud ajal, mil oli puudus kõige igapäevasematest asjadest. Rahvuse vaimu ja majanduse arengu eelduseks on Soomes siiaaani peetud hariduse ja teadmiste vaba kättesaadavust. — Ons Soome juba valmis? Meie, allakirjutanud, nõuame: raamatukogude positsiooni ei tohi nõrgendada!»

Üldine arvamus oli, et ühelegi protestikirjale pole alla kirjutatud nii kõhklemata ja innukalt kui sellele. Märgukiri anti üle haridusministrile raamatukogupäevadel Kajaanis 13. juunil. Minister Riitta Uosukainen

* Võrdlevalt raamatukogude positsioonist ja seadusandlusest meil ja Soomes — vt K. Maran. Ons meil võimalik harituks jääda? «Rahva Hää!», 19. juuli 1991.

lubas igatahes hea seista selle eest, et raamatukogude riigiabi ei vähen- dataks. Soome raamatukoguühing koostas omalt poolt parlamendisaa- dimate seletuskirja, kus olid näidatud uues seaduseelnõus sisalduvad ohud raamatukogude seisundile.

— Kas vald toetab raamatukogusid meelsasti?

Muidugi, eks see sõltub suuresti ka raamatukoguhoidjast endast, arvab T. Haavisto, kuid üldiselt hinnatakse Soomes raamatukogu kui infoasutuse rolli teel infoühiskonna poole kõrgelt. Eriti tähtsaks peame teadmiste ja info demokraatlikku levitamist. Teadmised tuleb anda kõi- kide käsutusse. Kui riik on vaene, ei tohiks siiski valuutat kulutada esmajoones asjade, vaid kõikvõimaliku info hankimise peale. Infot on vaja investeerida. See on tähtis ka Eesti ühiskonna arengu tagamiseks.

— Olete «*Kirjastolehtis*» põhjalikult vaielnud raamatukogude mak- suliseks muutmise üle ja see oli ka põhiküsimus, millele pidid valimis- ankeedis vastama kõik juhatuse kandidaadid. Mis meelt nüüd ollakse?

Selle üle käib arutelu ikka edasi. Üks seisukoht on, et võiks näiteks ettevõtetele osutatud teenuste eest hakata tasu võtma. On soovitatud hakata maksutama raamatukogu lisateenuseid — näit lugeja soovil koostatud bibliograafianimestikke, koopiate tellimist. Põhimõtteliselt aga nõuame, et raamatukoguseadus säilitaks maksuvabana põhiteenused, nagu näit raamatute laenutamine.

— «*Kirjastolehtis*» ilmus ka ühingu juhatuse ettepanek lõpetada ala- liste toimkondade tegevus ja moodustada töörühmad konkreetsete prob- leemide lahendamiseks. Kas aastakoosolek kiitis selle heaks?

Tegime hääletuse ja selgus, et pooldati nii toimkondade tegevuse jätkamist kui töörühmade loomist konkreetsete ülesannete lahendami- seks. Senisel viisil jätkab vaid muusikaosakondade toimikond, teiste töö korraldatakse ümber. Põhimõtteks jäi, et juhatus võib asutada töörühmi oma äranägemise järgi.

SOOME RAAMATUKOGUNDUSLIKUL AJAKIRJANDUSEL ON PIKAD TRADITSIOONID

Ka raamatukoguhoidjad ise vajavad infot oma töö kohta. Soome kolleegid võivad seda leida päris mitmest ajakirjast ja 17 infolehest, mida maakondade keskraamatukogud välja annavad. Teadusraamatu- kogude ajakiri on «*Signum*», ametiühingute leht on «*Kirjastonhoitaja*». Rootsikeelne raamatukoguajakiri on «*Infobladet*». Levinuim ja vanim erialaväljaanne on kuukiri «*Kirjastolehti*», mis käsitleb eelkõige rahva- raamatukogude probleeme. «*Kirjastolehti*» esimene number ilmus 1908. aasta veebruaris. Leht sisaldas kodumaa ja välismaa raamatukogu-uudi-

seid, juhtkirju ja raamatuarvustusi. Ka tänapäeval läbivad «*Kirjastolehti*» teemad, mis on sõnastanud juba peatoimetaja Harri Holma 1917. aastal: «Ajakiri peab igakülselt edendama raamatukoguasjandust, äratama ja elavdama huvi raamatukogude vastu, jälgima ja kommenteerima kodu- ja välismaa raamatukogutööd, hõlbustama kirjanduse ostmist uudiskirjanduse arvustuste kaudu, olema uute algatuste kaitsja ja ebakohtade paljastaja.» Koostajad on eriti alates 60ndate aastate lõpust suurt rõhku pannud ajakirja kunstilisele teostusele, mis aitab kirjutatut vastu võtta ka meelelisemal tasandil kui kirjasõna. Ajakiri on pildirikas, mänglev ja kunstiliselt nauditav.

Selle aasta juunikuunumber on suures osas pühendatud Eestile. Lugeja saab mitmekesisist teavet meie rahvusraamatukogu ajaloo ja oleviku kohta. «Kindlus, püramiid või ehk klooster?» on peatoimetaja Heleena Lönnroth-Moilaneni uuenevale rahvusraamatukogule pühendatud artikli pealkiri. Toimetaja Riitta Myllylä tutvustab eesti raamatukogunduse ajalugu, raamatukoguhoidjate koolitust, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevust ja meie tänase kultuuripoliitika heitlikke samme.

Soome Raamatukoguühing saadab oma ajakirja «*Kirjastolehti*» mitmele Eesti raamatukogule: rahvusraamatukogule, ülikooli raamatukogule, Tallinna ja Tartu keskraamatukogudele ja ERÜle.

Raamatu pidupäevad

Vammalas

HELGI VIHMA

Eesti Rahvusraamatukogu

Pärast jaanipäeva 28.—29. juunil sõitis Soome väikelinna Vammalasse kirjanikke, raamatuteadlasi, -kunstnikke, -kaupmehi, bibliofiile, bibliotekaare ja muid raamatuhuvilisi, ca 15 000 inimest, pidama seitsmendaid raamatupäevi. Sylvää koolimajas ja suurtelgis olid 30 antikvariaadi ja paljude teiste raamatukaupluste, teaduslike seltside ja ühingute, raamatukogude, bibliofiilide jt raamatunäituste ja müügiletid, mille ümber sagis palju uudistajaid ja ostjaid, asjatundjad mõlemal pool letti. Oli, mida raamatuhuvilisel, -kasutajail ja kogude komplekteerijail vaadata — nii kogujate aardeid kui ka tehnikauudiseid. Vaevalt läks keegi tühjade kätega koju.

Tyrvää Raamatukauplus ja Helsinki Akadeemiline Raamatukauplus, mis on Põhja-Euroopas suurim omataoliste seas, alustasid siin sajanda tegevusaasta tähistamist esindusliku näitusmüügiga ja nende juubeliüritused jätkuvad. Helsinki Ülikooli Raamatukogu demonstreeris arvutil laserplaadile salvestatud Põhja-Euroopa vanu kaarte Carl Enckelli kogust. Videoplaadi *Old Maps of Northern Europe from the Carl Enckell Collection in Helsinki University Library* valmistas koostöös raamatukoguga Saksa ettevõtte *Belser wissenschaftlicher Dienst* Stuttgardist. Plaadile on talletatud peaaegu kuussada kaarti, iga kaart veel omakorda ositi suurendatult. Uuriija seisukohalt on väga oluline plaadi juurde kuuluv andmebaas, milles on kaardi leidmiseks vajalik teave. Belseri firma loodud innovatiivse *Docent*-programmi ja andmebaasi abil saab kaarte otsida näiteks kaardi nime, autori, geograafilise ala, trükitehnika jm järgi. Elevust tekitasid raamatuoksjonid ja suur kirjandusseminar kahel päeval. Vähem inimesi võttis osa raamatuhoolde kursusest. Eraldi esiletõstmist väärivad eksliibriste näitus ja vanaraamatunäitus. Pidulikkust lisas maa-härra vastuvõtt ja lõpubankett Ellivuori hotellis.

Eestist oli kutsutud kaks esinejat — Jaan Kaplinski ja Eerik Teder, ning kaks külalist — Helgi Vihma ja Vallo Raun. Aitäh soome kolleegidele külalislahkuse eest!

Ma Teile kirjutan

Sügavasti lugupeetav SIGRID PÖDRUS!

Mul on käes Kalju Lepiku luulekogu Teie eksliibrisega: Harald ja Sigrid Põdrus ning meie kolmevärviline lipp kord erksana, kord leinavärvides. Ja veel sümboolikat, mille tähendus mulle lõpuni selge pole.

Väärisköites entsüklopeediad, teatmeteosed (enamikus rootsikeelsed), ajakirjad, raamatud. Under, Ristikivi, Mälk, Visnapuu, Lepik... ja autorid, kes maaõpetajalegi tundmatud, ning maailma klassika. Teie kingitus Häädemeeste raamatukogule on päralt jõudnud, hoolikalt lahti pakitud, tänuga vastu võetud. Käib uudistajaid lähedalt ja kaugelt.

Mis saab aga siis, kui esimene uudistamisõhin möödab? Kas oleme valmis ja suutelised seda kõike ka omaks võtma?

Eesti asub oma õnneks ja õnnetuseks lääne ja ida kultuuri piirimail ning läbi sajandite on ta ikka saanud mõjutusi kord ühelt, kord teiselt poolt. 1944. aasta sulges selle piiri paljudeks aastateks. Teile ja Teie saatusekaaslastele, ka neile, kelle mõtteid me raamatuisse kätketuna lugeda võime, tähendas see kodumaalt lahkumist, sisseelamist uutesse oludesse ja kultuuri, koduigatsust ja süüvimist lääne vaimuvarasse. Minul aga algas 1944. aasta sügisel koolitee. Mind võeti pioneeriks... Olime ju kõige vabama, kõige õnnelikuma maa lapsed. Laps ei arutle ega kahle ja palju need vanemadki sõandasid oma meenutuslega noort hinge lõhestada. Elada tuli.

Minu koolilugemiseks polnud Gustav Suitsu, Marie Underit, Ristikivi, vist Mälkugi mitte, salapäraselt oli kadunud sealt Tuglase «Meri», mille olin ometi enne kooli vanemate laste raamatust pähe õppinud. Küllap olid sealt kadunud paljud teisedki, aga kes oskas seda tähele panna. Meie tundsime üksikasjadeni nn proletaarsete kirjanike poliitilisi paroodiaid ja deklameerisime kasahhi rahvalauliku Džambuli «Suurt stalinlikku seadust», oma lugemiku lehekülgedel kuivendasime soid, ehitasime Volga—Doni, tegime kolhoose ja paljastasime rahvavaenlasi. Meie esimene värvifilm oli «Valgus Koordis». «Lugu Igori sõjaretkest» ja Lomonossovi oode võin tsiteerida tänaseni, sest olin ometi hea peaga ja huviline inimeselaps. Meie lemmikkirjanikud olid Smuul, Vaarandi, Kolla, Hint. Olime igal alal esimesed, ainulaadsed. Aga ma sain alles palju hiljem teada, mis on Sigtuna...

Ja siis tuli teadmine, kui küündimatud me siiski oleme: me ei tundnud maailmakirjandust, kultuuriajalugu, religiooni. Koolis eesti ja vene keele kõrval õpitud inglise keel oli meie jaoks surnud keel, sest selle

kasutamise võimalusi tavainimesel polnud. Jäi üle ainult kadestada neid, kes pikalt idareisilt vähemalt korraliku vene keele oskuse kaasa tõid.

Kirjutan Teile sellest, et mõistaksite, kes Teie raamatuid lugema hakkavad. See ei taha olla kaebelaul meie kurvast saatusest. Linnades ja kultuurilembesemates paikades oli ja on küllalt inimesi, kes on sirgunud rammusamalt pinnaselt. Teisiti see ei saagi olla. Räägin praegu kui inimene, kes on nimelt Häädemeeste kandi lastele õpetanud kaheksa aastat eesti keelt ja kirjandust ning kes arvab end kohalikke olusid küllalt hästi tundvat.

Kirjutan Teile, et mõistaksite ka, kui suurte tagamaade ja järelmõjudega on Teie kingitus meie jaoks ning kui tõsisele enesevääristamisele see meid kutsub. Eestlastele on saabunud murranguline aeg, ja sooviksime nii väga, et see murrang oleks võimalikult kiirem ja sügavam just vaimsuses.

Tänastel noortel on vahest kergem uuega kaasa minna kui minu eakaaslastel. Nad on ju kasvanud suhteliselt leebemates oludes ja ka viimased aastad on teinud oma töö. Samas on nad aga ka pealiskaudsemad, killustatumad. Vähe on neid, kes oskavad süveneda raamatutesse, olla kahekesi iseenda, raamatu ja loodusega. Veel ei ole targad eestlased Häädemeestelgi päriselt välja surnud, kuigi neid on pillutud igasse ilmakaarde ning tuhmistatud raske maatöö ja olmemuredega.

Lugupeetav Sigrid Põdrus! Oleme Teiega ühed eestlased, meil on üks keel, üks rahvus ja Teie jalajäljed on Häädemeestel palju sügavamad kui meil, uustulnukail. Vähe on jäänud neid, kes pole unustanud. Kuid Teie tuletasite end meelde ... raamatutega. Küllap on teie pere kodumaalt lahkuma sunnituna pidanud jätma siia nii mõndagi, mis rahalises mõttes kaalukamgi, kuid vaevalt oleksite leidnud oma raamatutele tänuväärsemat lugejat kui kodukandi rahvas. Olete andnud need inimestele, kes meile usaldatut naljalt maha ei pilli ega katki tee.

Teid tänades ja palju tervist soovides

Teie MILVI MÄNNIK

MÄLESTUSI

«Raamatukogu» 1989. aasta septembrinumbris kirjutas Kaja Noodla: «Eestimaal tuleks ühiste jõududega püüda selgust saada Glavliti kadalipust läbi käinud või ka muul viisil vägivaldselt hävinud kirjavara hulga, sisu ja kõrvaldamis-(hävitamis-)viiside kohta. Samal ajal tuleks hoolitsevalt üle vaadata, mis meil veel alles on. /—/ Kogu teave on hädavajalik eesti raamatukogunduse viimase 50 aasta ajaloo koostamiseks, mida üheskoos teeme.» Töö alustamiseks pakkus K. Noodla välja konkreetsed ettepanekud, mis olid läbi arutatud ka ERÜ aastakoosolekul Tallinnas ja rahvaraamatukogude seminaril Tartus.

Arvatavasti koorub selle töö käigus välja palju huvitavaid fakte ja mälestusi, mida oleks tarvilik teistelgi lugeda. Meie ajakiri tahab olla siin vahendajaks.

1990. aasta 30. augusti hommikupoolik oli tujutu ja vihmane. Sõitsime KAJA NOODLA eestvõttel Räpinasse uurima raamatu, raamatukogu ja raamatukoguhoidja käekäiku heitlikus ajas. Raamatute hävitamise lugu oli K. Noodla siin-seal Eestimaal uurimas käinud, nüüd ootas ees Räpina. Kauaaegne raamatukoguhoidja, praegu priipõlve pidav ELLEN LAPPARD oli lahkesti nõus teejuhiks hakkama. Oma kodusse kohvilauda oli ta palunud ka oma kunagised Räpina kolleegid VILMA KUBO ja EHA HERMANNI, Võõpsu raamatukoguhoidja LEA SAAREMÄE ja LIIDIA RÕŠAKOVA Räpina paberivabrikust.

Diktofon Kaja Noodla käes tekitas küll algul tõrke, kuid sellest saadi ruttu üle, kõneldi vabalt ja loomulikult, koguni õhinal. Maitsti Elleni valmistatud head-paremat ja mõeldi end ajas tagasi.

Vilma Kubo asus Võõpsu raamatukogusse tööle 1945. aastal. Tollal tuli olla ka looma- ja külviloadaja, riigilaenu koguja, valimiskomisjoni sekretär. Tööpäev valimiskomisjonis kestis 24 tundi. Oli isegi niisugune ametikoht nagu vanemloomaloendaja. Kord anti käsk 1. jaanuaril kontrollida, kas loendajad on ikka piirkonda läinud. Piinlik oli sellist käsku täita, Vilma istus kogu päeva sõbratari pool — õnneks ei käidud teda kodust otsimas.

Selline oli üks ja üsna mahukas osa raamatukoguhoidja argipäevast. Vastukaaluks tehti pärast sõda hoolega isetegevust, eriti näitemängu. Kuna noormehed olid veel koju jõudmata, paljud sõjaväljale jäänudki, tuli naisterahvastel meeste osi mängida. Vilma Kubo mäletab end vana-papide rollis. Suur hirm oli «Pisuhänna» ees, aga toime ta Matilde osaga ikka tuli.

Kolhooside loomise aegu pakuti Vilma Kubole raamatupidaja kohta kodupaiga «21. juuni nimelises...» Partorg ähvardas uurida kõhkleja poliitilisi vaateid. Nii tuligi raamatukogu kolhoosi kontorisse tuua ja aastajagu kahel kohal töötada. Võrust tuli kontroll: raamatukogu paberi-majandus oli korras, üritusi korraldatud kolhoosi üldkoosolekute raames, ainult see näitagitatsioon... Tehti peapesu. Eha Hermanni sõnutsi oli tollal kõik väline väga tähtis. Ta mäletab, kuidas Räpina raamatukogus kolleegide vastuvõtuks valmistuti: eelmisel õhtul joonistati tabeleid ja diagramme maisi propagandast ja kartuli ruutpesiti mahapanekust. Õhtul hilja tuli kultuuriosakonna juhataja tööd vastu võtma. Nõudliku nori-jana tuntud mees tõmbas tikust tuld (elektrit veel polnud) ja ütles vaid: käib küll. Seekord pääseti kergelt.

Nõupidamistele hilineda ei tohtinud, välja ei vabandanud ka tuisu- teed mööda sumatud üheksa kilomeetrit. Poliitikat pidi tundma. Semina- ridel esitati äkk-küsimusi: kes on ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esi- mees? Ja muud seesugust.

Tollal polnud külaraamatukogudes veel katalooge. Vilma Kubo oli üks esimesi, kes selle tööga algust tegi. Võõpsu raamatukogu oli parim Räpina rajoonis, Räpina oma aga hakkas allamäge minema. Rajooni täitevkomitee otsusega määrati päästjaks Vilma Kubo. Tuli minna. Oli aasta 1952. Küttepuid polnud. Abikaasa jõudis küll lõpuks puud kol- hoosi hobusega metsast ära tuua, kuid siis pitseeris tuletõrje ahju. Seni kui plekkplaadid lakke löödi, tuli külmas töötada. Tint külmus potis ära. Kuidas see talv küll mööda sai?!

Ellen Lappard mäletab oma esimest töötalve Leevaku raamatukogus samasugusena. Üks sületäis puid ja lagunened ahi. Keemiline pliiats sulepea asemel. Naabrinaisel hakkas hale, kutsus oma tuppä soemüüri äärde, pakkus kuuma kohvi. Varakevadel sai end väljas soojendamas käia. Bussiliiklus oli hõre, palju tuli jalgsi kõmpida. Kord olid dressi- püksid nagu kuusekoored ihu külge külmunud. Küünevalu... Järgmisel aastal tõid nad koos rahvamaja juhatajaga puud metsast välja. Oktoobris aga pitseeris tuletõrje ahjud. Lugejad soovitasid siiski kütma hakata, ent kuulekus oli lapsest saadik veres. Küllap oli selline algus tollal tüü- piline. Aga nüüd? Ei taha olla kohtumõistja, kuid Leevaku ja Räpina raamatukogu ahjude pärast on pahandust ka aastal 1991.

Leevakule sattus Ellen Lappard komsomolikomitee suunamisel, kes andis valida raamatukoguhoidja ja karjatalitaja ameti vahel. Viimane

oli keskhariduse puhul häbiasi. Pärast Leevakult lahkumist töötas Ellen mõne aasta õpetajana, kuni tuli Vilma Kubo kutsel Räpina raamatukokku ja jäi sinna veerandsajandiks.

Eha Hermann oli enne tööletulekut praktilikal Räpina raamatukogus. Võru Keskraamatukogu eksamikomisjon leidis, et ta on võimeline küla-raamatukogus töötama. Nii ta alustas 1950ndal Leevakul, hiljem tõi elu ta Räpinasse.

Kuigi jutt algul pisut nutumaiguliseks kiskus, oldi siiski seda meelt, et rõõmu oli rohkem. «Pirisemist ja virisemist oli palju vähem kui praegu,» oli Ellen Lappard kategooriline. Rõõmu tunti sõbralikust ja üksmeelsest kollektiivist, suurest omahooldatud lillepeenrast raamatukogu akna all, Vilma valmistatud maitsvaist lõunaist.

Lugejaid oli tollal palju. Värsked ajalehed seinale kinnitatuna olid hõlpsasti kättesaadavad. Nüüd, kus ajalehed kallid, tuleb need vist jälle raamatukogus seinale panna, et inimesed saaksid hakata seal lugemas käima.

Kunagi oli kultuurimaja saal ürituste ajal rahvast tulvil, toimusid kirjanduslikud kohtud ja karnevalid, raamatuballid, kus sissepääsuloaks vastostetud raamat. Aastate jooksul on lugejatega kohtumas käinud Veera Saar, Aadu Hint, Heino Kiik (sovhoostehnikumi vilistlane), Jaan Kaplinski, Villem Gross, Enn Vetemaa, Mats ja Victoria Traat, Ellen Niit ja Jaan Kross. «Oma kirjanik» oli Paul Haavaoks, kelle põliskodu oli küll Värskas, kuid kellele sovhoostehnikum oma uude majja korteri andis. Igal aastal korraldati tehnikumiga kahasse Haavaoksa-nimeline luulekonkurss. Hea sõnaga meenutati aega, mil raamatukogus töötas kirjaniku abikaasa Virve. Kuigi pere majandusolud olid üsna rasked, ei kurtnud tema, kuue lapse ema, kunagi ja hämmastavalt palju lugeda jõudis ta ka.

Rahva meelitas kohale tants, kuid ka kirjanduslik pool kuulati kannatlikult ära. Lea Saaremäe rääkis toredast koostööst rahvamajaga, ta laulis ka ise ansambelis ja tegi rahvatantsu. Nüüd on nii rahvamaja kui kool Võõpsus kaotatud.

Inimesed käisid nii üritustel kui lugemas, kuni äkki enam ei tulnud. Mis juhtus? Televisioon! arvati üksmeelselt. Hakati korraldama väiksemaid üritusi, Raamatuaruuteludele ei kutsutudki enam kõiki, vaid ainult valitud lugejaid.

HÄVITATUD RAAMATUST

Vilma Kubo: «1953. aasta jaanuaris tuli tohutu suur raamatute mahakandmine. Raamatud pidime viima Glavliti voliniku kätte, ta töötas vist parteikomitee ruumides. Enda teada olen alati aus inimene olnud, nii viisingi kõik viimseni minema, ehkki oleksin võinud mõne raamatu kõr-

vale panna... Korjasime välja, tegime aktid, saatsime ära...» Üks akti eksemplar jäi ka raamatukogule, kuid hiljem hävis tulekahjus. Kuhu jäi aga Glavlitile kuulunud eksemplar pärast Räpina rajooni likvideerimist? Kõik raamatud mahakandmisele ei kuulunud. Tammsaare, Tuglase, Toominga kui toimetajate ja tõlkijate nimed tuli musta tušiga maha tõmmata. See oli suur töö. Liidia Rõšakova arvates viis mahakantud raamatute tee varumiskontori kaudu paberivabrikusse. Tollal veeti raamatuid lahtiselt, pakkimata, pallimata. Nii võis teeäärne tõesti raamatutega palistatud olla, nagu mõni pealtnägija teadis rääkida. Küllap leidis rasketelgi aegadel julgeid, kes raamatuid koju tõid. Räägiti paberivabriku töölisest, kes enam raamatukokku ei tulnud — ei jõudnud ta kõike vabrikust leitudki läbi lugeda. Liidia Rõšakova, kes töötab vabrikus 1977. aastast, mäletab samuti suuri raamatuvirnu. Tol ajal toimus raamatukogusüsteemis ja meie elus üldse tsentraliseerimine. Ehk peaksime kasutusele võtma mõiste «hävitatud raamatukogu»? Seni oleme kõnelnud sulgemisest või likvideerimisest... Praegu hakib vesipurustaja põhiliselt ühiskondlik-poliitilist kirjavara, muutes selle püdelaks massiks...

Ellen Lappardi hingel on kolm «pattu», kolm kõrvale toimetatud hävitamisele kuulunud raamatut. Nende tee viis tagasi Räpina raamatukokku.

Kõigist raamatuhävitajaist õelaim on siiski tuli. 1939. aastal põles Võõpsu raamatukogu. Järele jäi vaid kapitäis raamatuid.

1980. aasta oktoobri lõpupäevad on Ellen Lappardil siiani silme ees. 28. oktoobril sadas lumelõrtsi. Seda tuli nii palju, et puud ning elektri- ja telefonitraadid vajusid looka. 29. oktoobri öösel lisandusid tuul ja külm. Märg lumi külmus jääks. Tuul rebis paljudes kohtades elektriliinid puruks. Raamatukogu (samas majas asus ka kultuurimaja) vastas üle tänava rippusid lahtised elektritraadid, mis tuules sädemeid pildusid. Õhtul helistas Ellen Lappard Põlvasse, paludes ilutulestiku Räpinas lõpetada. Enne pidid aga elektrikud parandama liinid majandites, sest loomade söötmine käis elektri jõul. Ööl vastu 30. oktoobrit põlesid raamatukogu ja kultuurimaja maha. Põlemine kestis täpselt kaks nädalat. Ellen on siiski optimistlik, on ju raamatukogu fond teiste abiga jälle olemas, kuid korralikke ruume pole tänini saanud.

KULLI OTS

75

KYRA ROBERT

Raamatute ja inimeste keskel

ANNE KLAASSEN

Kes on käinud Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu *Baltica*-osakonnas, teab teda kindlasti. Kes on külastanud raamatukogu fuajees vanema raamatu näitusi ja jälginud tema asjatundlikke seletusi, mäletab neid kaua. Kes on raamatuteaduse konverentsidel või Tallinna Linnamuuseumi kodu-uurimisringi ettekandekoosolekuid kuulanud tema ettekandeid, on saanud avardada oma teadmisi mitmel alal. Pikakasvuline ja sale, emotsionaalne ja hingestatud — selline on esmamulje Kyra Robertist.

Kyra Robert alustas õpetajana. Koolmeistrite perekonnas kasvanud lapsel oli see amet nii-öelda geenidega kaasa antud. Ta õppis Haapsalu lähedal Uuemõisas Läänemaa Õpetajate Seminaris, mis 1932. a suleti. 1935. a lõpetas ta seminariklassid Tallinna Pedagoogiumi juures. Aastail 1935—1940 jätkus haridustee Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas.

1937.—1952. a töötas Kyra Robert algkooliõpetajana Tallinnas Nõmme algkoolides. Toonased õpilased mäletavad teda heasoovliku ja targa pedagoogina, kes mõistis oma õpilasi ning õhutas neis kultuurihuvi. Sellesse perioodi kuuluvad ka arvukad ajalehes varjunimede all avaldatud jutustused ja vested. Nende põhjal oleks küll võinud ennustada autorile kirjanduslikku tulevikku.

Elutee ei kulgenud aga ühtlases rahulikus joones. 1952. a pidi Kyra Robert loobuma õpetajaametist ning tema uueks töökohaks sai ENSV Teaduste Akadeemia Raamatukogu, õigemini selle eraldi asuv vanemat *Baltica*-kirjandust sisaldav kogu Toompeal Kohtu 6 keldris. Nähtavasti ongi see «Toompea kelder» koht, kus kujunes Kyra Robert niisugusena, nagu me teda praegu tunneme.

Tööoskuste ja teadmiste omandamine tookordse sektorijuhataja Voldeemar Milleri käe all andis hea kooli. Töökaaslaste ja lugejate hulgas olid veel sellised tuntud uurijad nagu Friedrich Puksoo, Hans Treumann, Aleksander Kivi, Edgar Oissar. Õhkkond oli sedavõrd vaimne, et lihtsalt pidi innustama võimekat noort inimest nii kaasa mõtlema kui ise tegema. *Baltica*-kogu pakkus selleks rikkalikult ainet.

Kyra Roberti esimesed iseseisvad artiklid sel perioodil olid orienteeritud endistele kolleegidele, näit «Bibliograafia abistab õpetajaid» («Nõukogude Õpetaja». 1954, 2. okt), «Tallinna koolides poole sajandi eest» («Õhtuleht». 1955, 12. dets), «C. R. Jakobsoni osast eesti koolikirjanduse ajaloos» («Nõukogude Õpetaja». 1956, 28. juuli).

Igapäevase laenutus- ja fonditöö ning uurimistegevuse kõrval leidis Kyra Robert aega õpinguteks Tartu Ülikoolis raamatukogunduse ja bibliograafia alal. Ülikooli lõpetas ta 1962. a ja diplomitöö tegi TA Raamatukogu ühe koostisosa — endise Eestimaa Kirjanduse Ühingu Raamatukogu ajaloost.

Pärast Toompea kogu ülekolimist 1966. a valminud raamatukoguhoonesse Lenini pst 10 ning seal *Baltica*- ja haruldaste raamatute osakonna moodustamist paranesid töötingimused. *Baltica*-osakond arenes peagi iseseisvaks hästi korraldatud koguks, mille tähtsus ulatus kaugele üle Eesti piiride. Koos osakonnajuhataja V. Milleriga kujundati omalaadne raamaturiik.

Raamatukogu on ikka püüdnud tuua oma varasid avalikkuse ette ja seda just kirjandusnäituste korraldamisega. Ka K. Robert lõi selles töös õhinal kaasa ja teeb seda seniajani. Uues majas läksid lahedamaks

ka eksponeerimise võimalused. Väiksemate tähtpäevanäituste kõrvale tulid ulatuslikud väljapanekud, mis äratasid tähelepanu eesti kultuurielus. Suurimad olid eesti raamatu 450. ja Tallinna trükikunsti 350. aastapäevale pühendatud näitus, mille vanema kirjanduse osa tegi põhiliselt K. Robert. Elavat huvi pakkusid näitused Johann Gutenbergist, Bellingshausenist, eesti sõnaraamatutest, rariteetidest jpt.

Näitusi tutvustas K. Robert ajakirjanduses, sageli pikemate kirjutistena. Samast said alguse ka mahukad publikatsioonid näituste kataloogide näol, mille üks koostajaid ta oli (Eesti raamat 1525—1975. Tln, 1975; 350 aastat trükikunsti Tallinnas. Tln, 1988).

Vanema raamatu eksponeerimise eel tuli enamasti teha pikka aega uurimistööd, otsida arhiivides allikmaterjale. Leidmisrõõm ajendas edasi uurima. Trükkalite elukäigu ja trükikodade ajaloo tundmaõppimisel tekkisid seosed ja nii sugenes soov kujundada üldpilt trükindusest Tallinnas selle algusaegadest kuni 20. sajandi hakuni. Et Teaduste Akadeemia Raamatukogu fondide ajalugu ulatub Oleviste raamatukogu kaudu 16. sajandisse, oli ka selle väljaselgitamine vajalik. Uurimistegevuse haaret laiendas veel osalemine V. Milleri juhitud Tallinna Linnamuuseumi kodu-uurimisringis, mis asutati 1963. a.

Kyra Roberti arvukad uurimistööd (tema trükis avaldatud tööde bibliograafia sisaldab 118 nimetust) võiks põgusa ülevaate saamiseks jagada nelja rühma: trükinduse arengulugu Tallinnas, raamatu (ka ajakirjanduse) ajalugu, raamatukogude ajalugu, Tallinna ajalugu (veel mõne muu kandi pealt).

Kyra Roberti uurimusi Tallinna trükkalitest ja trükinduse ajaloost hindavad asjatundjad väga kõrgelt.¹ Põhjalikult on ta käsitletud trükikunsti algusaega Tallinnas alates Christoph Reusneri trükikoja ületoomisest Rootsist Tallinna Gümnaasiumi juurde 1634. a, teiste trükikodade asutamist ja arengut 17. sajandil ja hiljem, koostanud üksikasjalise Tallinna trükikodade genealoogia. Töö trükikodade asutamisaaja, asukoha, omanikuvahetuste, sisustuse ja trükiste kindlakstegemisel nõudis ettevõtlikkust, aega ja visadust. Töö käigus kujunes mahukas abikartoteek üksikute trükkalite kohta. Sellegi koostamine polnud sugugi lihtne, sest trükindusega tegelesid terved suguvõsad, trükkalid pärandasid poegadele peale trükikoja ja perekonnanime sageli ka eesnime, ja nii oli mõnikord üsna keeruline eristada üht persooni teisest.

Trükiasjanduse uurijana paistab K. Robert silma suure põhjalikkuse, sügavuse ja täpsuse poolest. See ilmneb ka ühes tema viimases, imetlust äratanud ettekandes trükkal Christoph Brendekenist, mis kasvas välja aprillis 1991 korraldatud tähtpäevanäitusest. Tallinna esitrükkalist Chris-

¹ Trükinduse arengust Tallinnas 1634—1917 / «Polügrafist». 1985, nr. 2. Lk. 10—14; nr. 3. Lk. 10—25; Tallinna 17. sajandi trükised / Raamatuloolist. Tln., 1990. Lk. 56—77, jt.

toph Reusnerist on Kyra Robertil valmimas artikkel Saksamaal Osna-brücki ülikooli juures mullu loodud töögrupi «Linn ja kirjandus 17. sajandil» tellimisel.

Trükikodade ajaloo uurimisega seostus K. Robertil ka vastavate trükiste analüüsimine nii laadi, trükitehnika, sisu kui kujunduse järgi, mõis- tagi ka üldise ajaloolise tausta ning raamatutootmist mõjutavate seaduste ja määruste tundmine. Nii on K. Robertist kujunenud arvestatav eesti raamatu ajaloo uurija. Ühiskondliku tellimuse ja kohusetunde sunnil kir- jutas ta peatükid 19. sajandi teise poole ja 20. sajandi alguse trükitoo- dangust ülevaate teoses «Eesti raamat 1525—1975» (Tln, 1978). Omaette uurimisaineks on K. Robertil olnud Nõukogude Liidus ilmunud eesti- keelsed trükised, ta on kokku pannud sellekohase mahuka bibliograafia ning avaldanud artikleid.²

TA Raamatukogu vanemate fondide pika omanikuvahetuste loo uuri- mine tingis ka raamatute jagamise üksikute kogude ja annetajate järgi. Kuigi suur osa reformatsiooni järgse Tallinna esimesest avalikust teadus- raamatukogust, Oleviste kiriku raamatukogust pärinevat kirjavara on teada, ootab osa teoseid, mis hajutati hilisema omaniku Eestimaa Kir- janduse Ühingu poolt teiste raamatute hulka, veel kindlakstegemist. Ole- viste kogu ise koosnes annetustest ja päranditest, millest on nii mõndagi õnnestunud teada saada.³

Eraldi artiklites ja ettekannetes on Kyra Robert vaatluse alla võtnud Reinhold Cristi ja Paul Flemingi raamatupärandi ning praost Carl Eduard Malmi raamatukogu Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu vanema raadivara koostisosana.

Oma raamatuajaloolisi teadmisi on K. Robert jaganud ka väljaspool Eestit, näit on ta esinenud Lüneburgis (Piibli levikust Eestis) ja Göttingenis (Oleviste kogu teemal). Ilmumist ootab kirjutis Oleviste kogu kohta Balti Ajaloo Komisjoni koostatavas koguteoses «Vana Tallinn».

Kyra Robertil on alati olnud ergas uurimishuvi kõige vastu, millega ta on kokku puutunud. Nii nagu ta ei saanud töötada raamatukogus ilma selle varasemat arengukäiku üksikasjadeni välja selgitamata, tundis ta end vist ka oma elukohas Nõmmel ebamugavalt, kuni ta ei olnud uuri- nud ja kirja pannud selle ajalugu. Nii on meil nüüd rida sellesisulisi artikleid ning brošüür «Nõmme ja Mustamäe» (Tln, 1968), mis 1971. a ilmus ka vene keeles. Ettekandeid on ta pidanud ja artikleid kirjutanud ka veel jaanilaatadest 18. ja 19. sajandi Tallinnas, lasteaedade, kino, kau- banduse jne minevikust. Kui Tallinna Linnamuuseumi kodu-uurimisringi

² Eestikeelne trükisõna NSV Liidus 1918—1940 / «Keel ja Kirjandus». 1975, nr. 4. Lk. 208—217; nr. 6. Lk. 332—343.

³ Tallinna linna Oleviste raamatukogu ajaloo / «Keel ja Kirjandus». 1979, nr. 4. Lk. 229—235.

algatusel hakati koostama Tallinna ajalugu, usaldati Kyra Robertile mitme kultuuriloolise lõigu kirjutamine.

Kyra Roberti juubeliks ilmus TA Raamatukogu väljaandel tema artiklite ja kirjutiste valikkogumik «Raamatutel on oma saatus» (Tln, 1991. 194 lk).

Oma töös on K. Robert kokku puutunud tohutu hulga kirjandusega, aga ka väga paljude inimestega. Nii mõnegagi on kahasse kirjutatud raamat või artikkel, mille all on tema nimi kõrvuti teise autori nimega. Kuid kas oskaks keegi kokku lugeda neid eesti kultuuri alaseid ettevõtmisi ja kirjutisi, mille juures Kyra Robert on olnud abiline, organisaator, nimetu kaasautor, juhendaja ja innustaja?

K. Roberti mitmekülgsel tegevusel on üldistatum hinnang antud V. Milleri artiklis «Bibliotekaar vanas heas tähenduses» («Raamatukogu». 1986, dets. Lk. 26—30) ning eespool mainitud K. Roberti teadustööde kogumiku lõppsõnas.

Töö käib edasi. Uurijad-lugejad saavad kasulikke nõuandeid, valmivad vanema raamatu näitused, jätkub Tallinna 17. sajandi trükiste väljaselgitamine. Kyra Roberti osa eesti kultuuriloos ei vaja ülekiitmist. Kõige selle juures jääb aga saladuseks, kust on pärit see päikeselisus, optimism ja energia, millesarnast tahaks nii väga soovida paljudele noorematele.

Sydney EMSi raamatute Eestisse saatmise toimkonna 1990. a tegevusaruanne

VALDEMAR VILDER

SEMSi Raamatute Eestisse Saatmise Toimkonna juhataja

Sydney Eesti Muinsuskaitse Seltsi aktsioon raamatute saatmiseks Eestisse algas jaanuaris 1990 seoses Eesti Rahvusraamatukogu direktori Ivi Eenmaa teiskordse külaskäiguga Austraaliasse. Rahvusraamatukogu direktor esines raadios ja kohtus siinsete seltskonnategelastega, selgitades, et varem Eestis kehtinud nn erihoiu nõue pagulaskirjanduse suhtes on kaotatud ja väliomaine raamat on nüüd raamatukogudes lugejaile kättesaadav. Erilist puudust tuntakse Eestis välis-eesti kirjastajast.

Sydney Eesti Muinsuskaitse Selts pöördus Austraalia eestlaskonna poole üleskutsega annetada raamatuid Eesti jaoks. Aktsiooni läbiviimiseks moodustati märtsikuu peakoosolekul toimikond, mille juhatajaks kinnitati Valdemar Vilder ning koosseisu Lea Holm, Anne Kurovski, Tiina Piil, Elli Treffner ja Viki Valk.

Austraalia eestlased reageerisid Sydney Eesti Muinsuskaitse Seltsi üleskutsele elavalt. Annetusi hakkas saabuma mitmest osariigist. Oluline osa raamatutest laekus Austraalia Eesti Arhiivi kaudu ja Thirlmore'i Eesti organisatsioonidelt. Raamatud sorteeriti ja pakiti Eesti firma *Treffner Engineering* lahel vastutulekul firma ruumides Parramattas. Sama firma oli abiks ka speditiooni korraldamisel.

Kuna Austraaliale puudub otsene laevaühendus Eestiga, tuli saadetised lähetada Leningradi sadama kaudu. Esimesed kaks konteinerit, mis sisaldasid 76 väiksemat kasti, pandi teele 26. aprillil 1990 laevaga «Smolensk» ja see saadeti jõudis Eestisse oktoobrikuus. Novembris lähetati «Magnitogorski» pardal 90 kasti kolmes konteineris, mis jõudsid Eestisse 14. veebruaril sel aastal. Kokku saadeti Sydneyst 4147 raamatut, 2311 brošüüri ja väiketrukist, 37 aastakäiku ajalehti, 1257 üksiknumbrit ajakirju, kogum trükipaberit ja muid materjale. Kastide sisu kohta koostati üksikasjalised nimekirjad, mis saadeti adressaatidele Eestisse.

Toimkonna juhataja on pidanud kirjavahetust Eesti raamatukogude ja muuseumidega, kellele raamatud saadeti. Kahel pikemaajalisel külaskäigul Eestis oli tal võimalus isiklikult külastada umbes neljakümmet raamatukogu ja muuseumi ning tutvuda nende olukorra ja vajadustega. Teda kutsuti esinema ettekannetega mitmele raamatukogunduse semina-

rile ja raamatukoguhoidjate kokkutulekule. Ta osales ka taasasutatud Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu üritustel, nagu eesti raamatukogunduse arengukontseptsiooni ja Rahvaraamatukogu seaduse eelnõu arutelud, ja ta võeti ERÜ esimeseks välisliikmeks. Juunis võttis ta osa Tallinnas toimunud ülemaailmsest Eesti muinsuskaitse seltside esindajate konverentsist ning külastas mitu korda ka Eesti Rahva Muuseumi Tartus, mis toetusülesannete jagamisel määrati SEMSi hooldusaluseks. SEMS on tellinud Eesti Rahva Muuseumile kaks välismaist museoloogia-ajakirja. Sidemed on loodud ka taasasutatud Eesti Muuseumide Ühinguga, kes soovis kontakti Austraalia Muuseumide Ühinguga ja saada nende publikatsioon. Kõiki neid sidemeid on püütud võimalust mööda arendada. Mitted Austraalia kultuuriasutused, nagu *Australia Council*, NSW Riiklik Kunstigalerii ja *Australia Museum*, on ilmutanud valmidust saata oma väljaandeid otse Eesti vastavatele asutustele. NSW Tervishoiu Keskraamatukogust saadi kuus kastitait psühholoogia- ja psühhiaatriaalast kirjandust, mis jaotati peamiselt Eesti Meditsiiniraamatukogu ja Tartu Ülikooli arstiteaduskonna vahel. Kuid umbes 95% saadetust on koosnenud paguluses välja antud eestikeelsest ilukirjandusest. See on olnud suunatud eeskätt Eesti-kesksetele arhiiviraamatukogudele — Rahvusraamatukogule Tallinnas ja Eesti Kirjandusmuuseumi Raamatukogule Tartus, lisaks Teaduste Akadeemia Raamatukogule, kuhu erihoiu ajal kogunes suurim pagulaskirjanduse kollektsoon. Nimetatud raamatukogudes koostatakse eesti jooksvat ja retrospektiivset rahvusbibliograafiat, seetõttu on oluline, et sinna talletataks kõik seal seni veel puuduvad eestikeelsed ja Eesti-ainelised trükised. Samuti on seal teoksil eesti ajakirjanduse analüütilised registrid.

Kirjandust on saadetud veel kõrgkoolide raamatukogudele, nagu Tartu Ülikool, Tallinna Kunstiülikool ja Tallinna Pedagoogiline Instituut, Kunstimuuseumile Kadriorus, Eesti Loodusmuuseumile, Võru Koduloomuuseumile ja veel mitmele teisele muuseumile, kümnele maakonna keskraamatukogule ning paljudele linna-, alevi- ja külaraamatukogudele. SEMS on vahendanud ka eraisikute poolt läkitatud raamatusaadetisi sugulastele ja sõpradele Eestis.

Eestist tulnud teadete kohaselt on kõik Sydney Muinsuskaitse Seltsi vahendusel teele saadetud raamatupakid ilusasti kohale jõudnud, täpses vastavuses saatenimekirjadega.

Tihti liigutavalt sõnastatud arvukad tänuavaldused Sydney Eesti Muinsuskaitse Seltsile ja Austraalia eestlaskonnale tõendavad raamatusaajate rõõmu ja südamlikku tänu nende meelepidamise ja nähtud vaeva eest.

Laen või laenutus — kumb on tähtsam?

HANS JÜRMAN

Võrreldagu lauseid: *ma laenasin sõbrale kümme rubla* ja *ma laenasin sõbralt kümme rubla*. Mõlemad on korras laused ja on mõistetav, et ühel juhtumil anti kümme rubla laenuks ja teisel saadi see laenuks. Kui aga sõber asendada *raamatukoguga* ja *kümne rubla* asemele panna *raamat*, siis kiputakse igal puhul kõnelema *laenutamisest*, mida peetakse raamatukogule omaseks tegevuseks. Ometi on sõnade tähenduses selge vahe. *Laenama* märgib niihästi laenuks andmist kui ka laenuks saamist. Teine, s. o *laenutama* näitab vaid ühtpidist tegevust: kellelegi millegi kasutada andmist. Vahemärkus: asjatu liialdus on *laenutamise* asemel ütelda *väljalaenutamine* (sest sisselaenutamist ei saagi olla).

Niisiis tehkem selget vahet: raamatukoguhoidja annab laenuks ehk *laenutab*, lugeja saab laenuks ehk *laenab*. Lugeja ei saa kunagi *laenutada*, vaid ainult *laenata*. Raamatukoguhoidja *laenutab* lugejaile, kuid *laenab* ka enesele lugemiseks. Toiming, mille käigus raamat läheb lugeja kätte, on raamatukoguhoidja poolt vaadatuna *laenutus*, raamatu saaja, lugeja poolt — *laen*.

Ju see tuleb juurdunud (juurutatud?) mõtteviisist, et raamatukoguhoidja peab alati laenutama (laenama välja), lugeja soov raamatut laenata (saada lugemiseks) pole määrav. Kas on õige seada raamatukoguhoidja kui laenutaja esiplaanile? Raamatukoguhoidjale peaks olema esmatähtis lugeja soov, tahe, vajadus raamatut kasutamiseks saada ja alles siis raamatukogule seatud ülesanne saavutada mingi määratud arv laenutusi.

Seades *laenu* tähtsamaks *laenutusest*, tuleb mõni termin võtta revideerimisele. Võrreldagu järgmisi sõnapaare:

laen — laenus (arvestusüksus);

laenude arv — laenutuste arv;

laenu vormistama, registreerima, arvestama — laenutust vormistama, registreerima, arvestama;

laenuraamatukogu — laenusraamatukogu;

laenuosakond — laenutusosakond;

laenupunkt — laenutuspunkt;

laenusedel — laenutussedel;

laenutähtaeg — laenustähtaeg;

kauglaen — kauglaenus;

postilaen — postilaenus;

raamatukogudevaheline laen — raamatukogudevaheline laenus;

kojulaen — kojulaenus;

lugemissaalilaen — lugemissaalilaenus;

raamatulaen — raamatulaenus;

ajakirjalaen — ajakirjalaenus.

Miks mitte lühemad kujud?

Loomulikult jäävad oma kohale raamatukogu tegevus — *laenutamine* ja raamatukoguhoidja kui *laenutaja*.

Täienduskoolituse korraldamine on praegu päevakorral. Ja küllap peaks siin kaalukas sõna olema öelda ka osalistel endil.

Mulle oli see suurepärase kogemus

REET ROOSI

Eesti Lasteraamatukogu

«Viibisin 13.—18. mail k. a Pühajärvel Kultuuritöötajate Täienduskooli kursustel «Lugejateenindus ja kutse-eeetika». Eesmärgiks oli...»

Nii võiks alata üks tööaruanne. Rõõmustasin, et pole enam ajad, kus see pidi olema karmametlik ning surmtõsine.

«RK» toimetus tegi mulle ettepaneku oma muljetest kirjutada. Kuni mälestused pole veel tuhmunud — miks ka mitte! Tahes-tahmata tõime me sealt kaasa midagi ühist, kuid veelgi enam isiklikku. Just seda viimast ongi mul soov jagada. Kõneks olevatel kursustel oli päevakorral peamiselt suhtlemine, mis on teadagi enamasti seotud emotsioonidega, kuid ega «RK» lehekülgedel peale juubeliõnnitluste ülearu palju emotsioone olegi!

«Lugejateeninduse ja kutse-eeetika» kursusi on enamasti korraldanud Rahvusraamatukogu ja/või Kultuuritöötajate Täienduskool. Nii palju kui mina tean, on neid alati saatnud head sõnad, ja see, et sinna ikka minna soovitakse, on tegijaile kiituseks ning firmale auks. Iseasi on muidugi, kuidas kursustele pääseda. Sõltub ja raamatukogust, selle suurusest, töötajate arvust ja paljust muust — millal, kui kauaks ja mitu inimest saata saab. Meie praeguses elus on raha küll probleem, aga siiski on tore, et Täienduskool leidis summasid nende kursuste korraldamiseks Pühajärvel, nõudmata veel (kui kaua?) asutustelt osamaksu. Vist on vara meie vabariigi majanduslikku seisu silmas pidades küsida raamatukogudelt osavõtutasu. Sel juhul jääksid küll paljud tulemata, kuigi huvi on nii raamatukogudel kui ka raamatukogutöötajatel endil. Pea see aeg meiegi väravasse ei jõua, kus selleks, et ametis püsida, pead teadma rohkem kui need, kes on ukse taga; et head palka saada, tuleb end pidevalt täiendada; et olla erialal kompetentne, pead innuga kinni haarama firma poolt pakutavatest täiendusvõimalustest. Loomulikult valib firma vaid need kursused, seminarid jm, millest ta näeb tulu tõusvat. Üle-lahe-kolleegid on hakanud täienduskoolituse eest maksu võtma. «Kirjastolehtis» avaldatakse reklaame, kus lisaks programmile on nimetatud kursuste kogumaksumus, vahel ka majutuse hind. Kõik maksab.

Ega Pühajärvegi kursused odavad olnud. Juba puhkekodutubade üür ja söök, lektoritasu, videoaparatuuri laenutus maksis kindlasti üsna kena rubla. Raha rahaks, aga on siiski hea teada, kui palju miski maksab. Kallilt saadud asja osatakse tihtipeale enam väärtustada.

Arvan, et me kõik, kes me 13.—18. mail Pühajärve puhkekodus töötasime, oskasime seal veedetud nädalat kõrgelt hinnata. Kodust kaugel kaunis looduses ei lasknud me endid sugugi lödvaks, vaid häälestusime pakutava maksimaalseks vastuvõtuks. Võin vist öelda edaspidigi «meie», sest nägin kolleegide innustunud nägudel valmisolekut ühiseks tööks, seda enam et koos tuli hakata «suhtlema».

Kursuste programm oli sisult huvitav ja ajajaotuselt väga kompaktne. Töö kestis kella kümnest hommikul kella seitsmeni õhtul, lõuna-vaheaeg ja väikesed sirutuspausid kaasa arvatud. Leian, et selline töövorm on ülimalt tõhus. Kodukohas on tulusamad vist ainult paari-kolmepäevased kursused, pikemaajalisteks õppusteks tuleks tõesti sõita ära eemale, sest nii saab end tervenisti pakutavale pühendada ja ei teki kiusatust näpata aega koduste toimetuste tarvis. See on küll vaid minu arvamus.

Kirjanduse ja suhtlemiseetika loengute ning kodulooliste ekskursioonide kõrval olid väga põnevad suhtlemistreeningud video abil. See on juba mõnda aega kõige nõutavam kursus olnud. Keegi vist ei kahtle videotreeningu kasulikkuses. Selles veendusime meiegi. Vaevalt et keegi puhkusemõtetega Pühajärvele tuli, kuid sellist rasket tööd küll ei osanud ette näha. Nii hommiku- kui õhtupoolikul sai särk seljas tõepoolest märjaks higistatud. Kes võis arvata, et suhtlemine säärast vaeva nõuab! Mina, kes ma varem polnud videotreeningut teinud, nägin end esmakordselt ekraanil liikumas-rääkimas. Oli täielik šokk näha iseennast seliisena, nagu näevad sind teised. Videolt on hea arvustada oma (ja ka teiste) käitumist, kõnet, jälgida kehahoidu, žeste, miimikat. Mulle oli täiesti uudne koostöö grupiga. Algul tundus veidi imelik istuda hulanisti koos, arutada üht ja sama asja, jõuda üksmeelele. Kuid tagantjärele mõeldes oleme ju iga päev sellises olukorras, kus juhustiikud inimesed moodustavad kollektiivi ja peavad üheskoos asju ajama. Mulle oli see suurepärase kogemus. Kohapeal improviseeritud situatsioonide lahendamisele suvaliselt valitud partneriga järgnes juhtunu ühine analüüsimine ja hindamine. Pole kerge olla teiste arvustada. Neil hetkil meenusid nii mitmedki olukorrad argielust ning ohtes tõdesin, et ligimesega suhtlemine on suur kunst, mida tuleb teadlikult õppida. Professionaalsete treenerite asjatundlikul juhendamisel hakkasime meiegi nägema piasasju vestluses, näiteks kuidas seda alustada ja lõpetada. Suhtlemisel on aga kindlasti kõige tähtsam kuulamine. Selliste kursuste järgmisel etapil tuleks just rohkem rõhku panna oskusele teist inimest kuulata. Kõiki neid meie treeningu «videoklippe» jälgides tulid mulle vaimusilma ette mitte just rõõmusta-

vad argisituatsioonid kodus ringis, töökohal, tänaval jm ning tunne oli enam kui masendav. Just kuulumisostusest jääb inimestel vajaka, igaüks on ainult endas kinni. Tagajärjeks on murelike südametega ja tõsiste nägudega endassesulgunud inimesed.

Grupp, milles mina osalesin, oli tõeline minikollektiiv. Oli aktiivsemaid, tagasihoidlikumaid, nooremaid, vanemaid — nii nagu igapäevases eluski. Mul oli veidi kahju, et ühised treeningud nii ruttu lõppesid. Pingsatele vaimu ja aju vaevavatele analüüsitundidele pakkusid lõbusat vaheldust liikumismängud. Mängulisust oleks võinud olla pisut enamgi. Suur tänu treeneritele selle eest, et meil oli raske, et me olime õhtuks kõvast tööst enda kallal laipväsinud. Olgu see neile tunnustuseks, et nad suutsid meid panna pingutama meie endi pärast. Jah, treeningu kohta võib öelda nii, nagu ütlevad algklassiõpilased kirjandit lõpetades: «... olime kõik väsinud, aga rõõmsad!»

Pühajärve rahval on tohutult vedanud. Lisaks hinge ja vaimu kosutavale kaunile loodusele leidub siin ka inimesi, kes on võtnud oma südameasjaks kodukandi kultuuriloo uurimise ja tutvustamise. Meilegi avanes Pühajärve aaretelaegas tänu Ene Poolandile. Millise kadestamisväärse innuga jutustas ta meile ümbruskonna huviväärsustest — kirjandusloolistest paikadest! Eriti jäid meelde E. Poolandi kirjandustunnid, kus ta rääkis Otepää ja Pühajärvega seotud kirjandusnimetest. Tänu neile kirjandustundidele suundusid mõtted vägisi instituudi aega. Ma ei tea, kas bibliograafia ja raamatukogunduse kateeder on taotlenud võimalust kasutada TPedI baase Otepääl välilaagriteks. Sealne paikkond on läbinisti kirjandusehõnguline, seda võib kõigi meeltega tajuda. Sellised laagrid ka meie erialal muudaksid küllalt tubase õppeviisi elamuslikumaks.

Võib-olla sai käesolev lugu liiga tundeline, kuid suur süü on selles vapustaval Lõuna-Eesti loodusel. Läänemaa tasandikelt pärit inimesena sain sealsetest lokkavatest loodusvormidest tugeva mõjutuse. Ja ega vist mina üksi, küllap andis kevadiselt haljendav õitselekipuv loodus hinge avava võtme teistele kursustele. Meie jääme tänulikult meenutama neid kursusi, korraldajad aga mõtleavad loodetavasti juba järgmistele.

Mis on allergilisus

Med kand TIJU TATAR

Seoses keemiatööstuse (sealhulgas farmaatsiatööstuse) kiire arenguga ja keskkonna saastumisega täheldatakse kogu maailmas allergiliste haiguste sagenemist. Need on heinapalavik, bronhiaalastma, allergiline nohu, nõgestõbi, angioneurootiline turse, ekseem jt.

Allergia on organismi ülitundlikkus mitmesuguste kehavõõraste ainete suhtes. Allergia mõiste võttis kasutusele austria teadlane C. Pirquet 1906. a. Allergiat toiduainete suhtes kirjeldas juba kuulus antiikaja arst Hippokrates 460. aastal e. m. a.

Allergiat esile kutsunud tegurit nimetatakse allergeeniks, viimase mõjul tekivad organismis antikehad. Nende koosmõjul vallanduvat haiguslikku reaktsiooni nimetatakse allergiliseks reaktsiooniks.

Eristatakse varajast tüüpi ehk kiireid allergilisi reaktsioone, mis vallanduvad allergeeni mõjul 15—20 minuti pärast ja on seotud atoopia mõistega. Atoopia teke eeldab üldjuhul pärilikku eelsoodumust. Niinimetatud hilistüüpi allergilised reaktsioonid on kõige intensiivsemad 24—28 tunni möödudes.

Allergeenid võivad olla pärit väliskeskkonnast (näit ravimid, toiduained, õietolm, elamutolm, koerakarvad, raamatukogutolm, nakkuslikud tegurid jt) või on organismi enese muutunud kehaomased koed (kudede vigastused, mikroobide ja viiruste poolt produtseeritud mürgid).

Allergiahaigus võib välja kujuneda päriliku eelsoodumuse, ravimitega liialdamise, krooniliste põletikuliste protsesside või näit saastunud keskkonna tõttu.

Ei ole sugugi harvad juhtumid, kus raamatukogutöötajail tekivad sügelus nina limaskestal, sagedased aevastushood ning limaskesta turse ja vesine eritus ninast, allergiline nohu. Sageli häirivad samal ajal ka silma limaskestade sügelemine, pisarate voolus (allergiline konjunktiviit) ning kripeldus kõri piirkonnas ja kõhahood. Allergianähtude süvenemisel võib tekkida hingematmistunne, mis on tingitud bronhide spasmist, eriti tolmu sissehingamisel.

Harvem on raamatukogutöötajail esinenud nahaallergia nähte (allergilist dermatiiti).

Organismi ülitundlikuks muutumist raamatukogutolmu suhtes on võimalik kindlaks teha allergoloogiliste nahatestidega. Steriilsed raa-

matukogutolmu allergeenid, mida kasutatakse testimiseks Tallinna Vabariiklikus Allergoloogiakeskuses (Hiiu 42), on valmistatud Moskva oblastis biopreparaatide tehases. Vastu võetakse kõiki Eesti elanikke arsti saatekirja alusel (esmaspäeval, teisipäeval ja neljapäeval kell 8.30—11.30, kolmapäeval kell 16.00—19.00).

Et raamatukogutolmu allergeeni valmistatakse seeriaviisiliselt, viitab see raamatukogutolmu küllaltki sagedasele sensibiliseerivale toimele.

Allergilisust raamatukogutolmu suhtes soodustab ka töötamine eriti vanade raamatute fondides, keldrikorrusel asuvates hoidlates, kus kaasneb veel hallituse mõju. Mõnikord täheldatakse allergiat ka raamatukogudes olevate akvaariumide kalade kuivtoidu suhtes. Küllaltki sageli on esinenud enne sensibiliseerumist raamatukogutolmu suhtes allergia kas koerakarvade, linnusulgede või muude tegurite suhtes, mis loob soodsa fooni tundlikuks muutumisele uue teguri suhtes.

Soovitan vähimagi kahtluse korral pöörduda allergoloogi konsultatsioonile, et välja selgitada ülitundlikkus ühe või teise allergeeni suhtes ning saada nõu ja abi.

TEIST JA TEILE

MILVI KRÜPELMANN

Südamest

Süda, mis koosneb südamepõhjast ja südamesoppidest, on inimorganismi tähtis juhtimiskeskus, ilma milleta arvatakse olevat päris võimatu toime tulla. Ometi löövad elus läbi ka need, kellel üldse südant sees ei ole, ja vaat et veel pareminigi. Kuuldavasti pole jänni jäänud needki, kes on oma südame kellelegi ära kinkinud. Südamega on üldse lugu nõnda, et ega ta alati kuulugi sellele, kelle rinnas ta on, vaid kellelegi teisele, näiteks südamedaamile.

Kus süda asub? Tavaliselt rindkere vasakus keskmises sektoris. Ent olenevalt olukorrast võib ta tõusta ka tunduvalt ülespoole — nimelt kurku, või siis vajuda allapoole — saapasäärde. Üldiselt püütakse siiski südant rindu võtta.

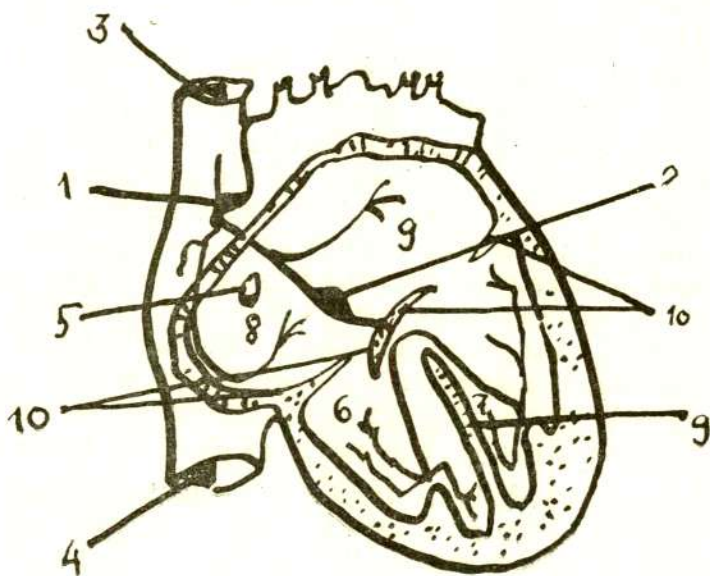
Mis on südame põhifunktsioon? Tuksumine. «Süda tuksub tuks-tuks-tuks...» Võib ka teises helistikus: «Tiki-tiki-tak mu süda tuksub...» Tuleb ette ka mitmesugust arütmiat — süda võib väriseda, kloppida, puperdada, jukerdada, hüpata... Peaasi, et seisma ei jää!

Milleks südant kasutatakse? Väga mitmeks otstarbeks. Näiteks saab teda edukalt pruukida elamispinnana: «Minu südames sa elad kenas päiksepoelses toas...» Ainult kui neid üürnikke, kes kõik sissekirjutust nõuavad, liialt palju koguneb, on kuri karjas nagu suures ühiskodus ikka. Südant kõlbab kasutada ka ankrupaigana: «Sinu südames mu laevukene randund, sinu süda mulle ankrupaigaks saand.» Ja miks ka mitte, kui näiteks «minu süda on kui Emajõgi». Paljud aga eelistavad suuremaid ja võimsamaid veekogusid: «Süda see ihaldab laineid, rind ihkab tormi ja merd.» Sel juhul tuleb aga ettevaatlik olla, et süda merehaigusest pahaks ei läheks. Hea ja kerge südamega on hoopis mõnusam elada.

Liiga pehme süda kipub ka vahel alt vedama. Aga südant võib ju alati kõvaks teha, kas või nii kõvaks kui kivi. Ainult et pärast on tükk tegemist, kuidas seda kivi südame pealt ära veeretada. Mõnikord aitab südamepuistamine, muidugi kui on olemas südamesõber, kelle kaela puistata. Üleüldse pole hea, kui midagi südame peal on, olgu see siis südamesoov, südamesaladus või südamevalu. Vähemalt südamesaladus tuleb ilmtingimata südame pealt ära rääkida, see on väga südantkosutav. Südamevalu on ohtlik selle poolest, et valutav süda võib hõlpsasti murruda. On olemas isegi spetsiaalsed südametemurdjad. Nende jõhkardite

kohta käib järgmine laulusalm: «Ja teiste jalad tallavad su lilli, su südamega teised mängivad...» Noh, kui juba mänguks lahti läheb, tulevad ka võidud ja kaotused. Südant võita polegi nii lihtne. Kui kahevõitluses süda südame vastu edu ei ole, tuleb appi võtta ka silmad, kuni vastase süda lööb nõrgaks ja ta on sunnitud tunnistama: «Need ilusad sinised silmad mul võitsid südame.» Hoopis lihtsam on aga südant kaotada, nagu see ühe mehega juhtus: «Mul eile süda alles oli veel, kuid täna kaotsi läks ta metsateel.» Eks mine otsi teda sealt võpsikust! Nii või teisiti tuleb kaotatud südame asemele uus hankida, kui ei taha just päris südameetu olla. Aga kust sa seesugust defitsiiti hangid? «Sinule kullast südant osta kord tahtsin ma...» Kullaga hangeldamine on aga kahtlane asi... Mis siis ikka, kui ausal teel, isegi valuuta eest ei saa, eks siis tuleb vägivalla peale välja minna — süda varastada, röövida, vallutada. Sestap ettevaatust — hoidke oma südant südamevallutajate eest! Aga ärge teda ennast ka ülearu usaldage, sest «oh süda, süda, see rumal süda...»

Aga olgu selle südamega kuidas on, olgu ta soe või külm, kõva või pehme, raske või kerge, hea või paha, võidetud või kaotatud, kingitud või vallutatud, peasi et dokumentatsioon oleks korras — et oleks ette näidata südame tunnistus!

Südame erutusjuhtesüsteem:

- 1 — sinuatriaalsõlm, 2 — atrioventrikulaarsõlm, 3, 4 — õõnesveenid, 5 — pärgurõge, 6 — parem vatsake, 7 — vasak vatsake, 8 — parem koda, 9 — vasak koda, 10 — atrioventrikulaarklapid

Ninast

Nina on omamoodi siduv lüli inimeste, peamiselt just heade semude vahel, kes armastavad ninapidi koos olla. Nina asub inimese näos hästi silmatorkavas ja kättesaadavas kohas, et ta oleks alati käepärast, kui tuleb tahtmine nuusata, muidugi kui teil üldse on mahti seda teha, sest teatavasti on teil alalõpmata nii suur kiirus peal, et pole aega ninagi nuusata.

Nina keskne asend inimese näos on seletatav ka sellega, et nina, õigemini nina gabariidid määravad ära inimese ühiskondliku positsiooni — nimelt selle, kas te olete suur nina või väike nina. Kui juhtute olema suur nina ehk ninamees, võite julgesti oma nina püsti ajada ja väiksematele ninadele ninna karata. Kui olete väike nina, lüüakse teil igal pool üks nina ees kinni. Sel juhul katsuge kärmesti kõrvale hüpata, sest muidu võite nina pihta saada.

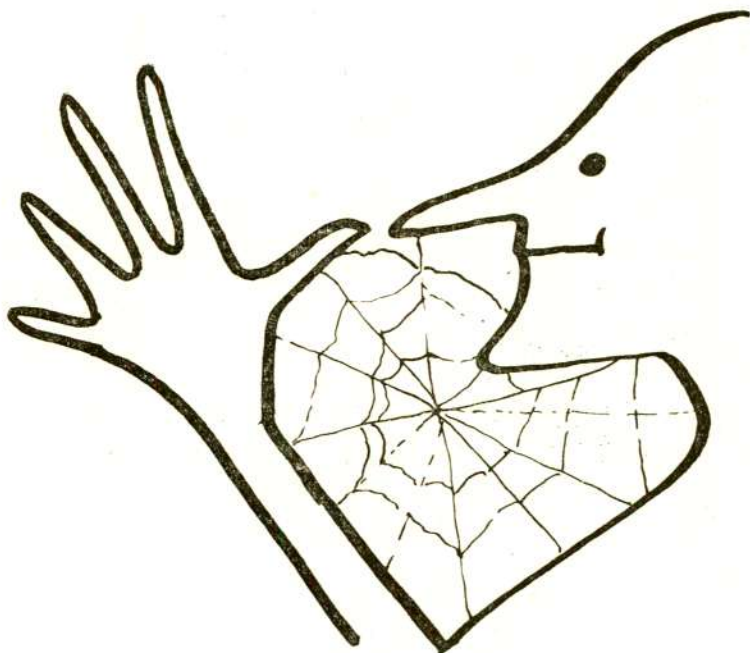
Ükskõik, kas te olete siis suur või väike nina — ninaesine peab igaljuhul ilmtingimata olema, sest muidu ei ela ära. Ninaesise suhtes on inimeste nõudmised erinevad. Üks on rahul kõigega, mis talle nina ette torgatakse, teine aga muudkui viskab ninaga ja nõuab banaane. Peale ninaesise on veel olemas ninaalune. Mehed kasutavad mainitud territooriumi selleks, et vuntse kasvatada, naised enamasti selleks, et lasta meestel endale üht-teist nina alla hõõruda.

Nina teenib teid ka ustava informatsioonikanalina, seda muidugi juhul, kui teil on hea nina, mis kõik välja nuusib. Tänu heale ninale saate paljudest asjadest õigel ajal teada, nii et võite õigusega ennast ninatargaks pidada. Rumal inimene teadagi jääb tihtipeale pika ninaga ja nii võidakse teda hõlpsasti ninapidi vedada. Pealegi piirab pikk nina vaatevälja ja inimene ei näe oma ninaotsast kaugemale. Aga ega sellepärast maksa veel nina norgu lasta. Pikal ninal on jällegi see eelis, et teda on mõnus teiste inimeste asjadesse toppida, ainult et siin tuleb ettevaatlik olla — kui asjad väga palavaks lähevad, võib nina ära kõrvetada.

Nendele, kes armastavad oma nina täis võtta, on nina omamoodi mõõtühikuks. Üks ninatäis on täpselt nii palju, kui on nina peale ära

joodud. Kes liialt sageli oma nina täis tõmbab, sellel läheb nina punaseks ja ta kukub ninali. Mõni võib ju selle jutu peale nina kirtsutada, aga nii see tõesti on.

Selle looga ei taheta kellelegi midagi nina peale kirjutada, see on lihtsalt üks väike ninanips.

Illustreerinud IVI PIIBELEHT ja MARGIT HÖBEMÄGI

TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia eriala 1989. aastal lõpetanute diplomitööd

Koostanud JANNE ANDRESOO

1. ALAMAA, AIVE

Nõukogude Raamatukogu- ja bibliograafiaklassifikatsiooni (RBK) tutvustamise probleeme Eesti NSVs / Juhendaja M. Aasmets. — 83 lk. — Bibl lk 73—77 (38 nim).

Vaadeldakse vahendusinfo materjalide alusel välja selgitatud massikommunikatsiooni sotsioloogiaalast teadusinfo voogu Nõukogude Liidus aastail 1980—1985. Kirjeldatakse Eestis läbi viidud massikommunikatsiooni- ja ajakirjandusalaseid uurimusi.

2. ALMAN, TIJU

Liigitussüsteemide areng Eesti raamatukogudes / Juhendaja M. Aasmets. — 72 lk. — Bibl lk 54—56 (28 nim).

Antakse ülevaade M. Dewey kümnendliigituse saamis- ja arengu- loost ning kasutatavusest tänapäeval, tutvustatakse UDK loomise alg- põhjusi ja arengut. Põhitähelepanu on pööratud konkreetsetele liigitus- skeemidele, mis levisid Eestis enne 1933. a. Lähemalt iseloomustatakse H. Mugasto-Johani poolt 1933. a koostatud kümnendliigitussüsteemi ja võrreldakse seda 1923. a loodud liigitussüsteemiga. Vaadeldakse Tal- linna Keskraamatukogu arengulugu aastail 1907—1940, lähtudes liigitus- süsteemi kasutamisest.

3. ARO, REET

Infotöö korraldus Töö Teadusliku Uurimise Instituudi Eesti filiaalis / Juhendaja S. Roomets. — 55 lk. — Bibl lk 48— 49 (15 nim).

Tutvustatakse Töö Teadusliku Uurimise Instituudi Eesti filiaali tege- vuse põhisuundi, viimaste aastate põhilisi uurimistemasid, iseloomusta- takse teaduskoosseisu ja konsultatsioonikooperatiivi ELKO tegevust. Kir- jeldatakse infotöö korraldust ja infootsüsteeme instituudi Eesti filiaalis.

4. GERGELEŽIU, AURIKA

**Taavet Mutsu «Teatrikirjastus» teatrikirjanduse väljaand-
jana aastatel 1918—1940** / Juhendaja M. Lott. — 80 lk. —
Bibl lk 79—80 (28 nim).

Antakse ülevaade T. Mutsu elust ja tegevusest. Lähemalt on vaatluse all T. Mutsu «Teatrikirjastuse» väljaanded. Olulise osa tööst moodustab «Teatrikirjastuse» väljaannete kronoloogilis-alfabeetiline nimestik (251 nim) aastaist 1918—1940. Lisatud on isikunimede ja anonüümsete teoste pealkirjade register ning märksõnaregister.

5. JAAGUMÄGI, MARIKA

**Sotsioloogilised lugemisuuringud NSV Liidus aastail 1960—
1985** / Juhendaja Ü. Papp. — 145 lk. — Bibl lk 52—53
(12 nim).

Vaadeldakse NSV Liidus aastail 1960—1985 ilmunud sotsioloogilisi lugemisuuringuid käsitlevaid publikatsioone, mille tulemusena on koostatud kirjandusnimestik (536 nim). Tuginedes raamatukogutöötajate hulgas läbi viidud ekspertküsitleusele, analüüsitakse spetsialistide informeeritust ja hinnangut uuringutulemuste rakenduslikkusele.

6. KALDUR, REET

Laste lugejaks kujunemine nooremas koolieas / Juhendaja
A. Lepik. — 73 lk. — Bibl lk 61—62 (32 nim).

Uurimisaineks on laste lugemishuvi, mida võrreldakse lugemisoskusega. Tutvustatakse laste lugemise uurimusi Ungaris viimaseil aastail. Analüüsitakse Kohtla-Järve 3. klassi õpilaste seas läbi viidud uuringu «Laste lugemine ja kultuurikeskkond» tulemusi.

7. KAROTSING, LIINA

**Soovitavat kirjandust õppeaine «Teaduse ja tehnika aja-
lugu» juurde** / Juhendaja N. Rohusaar. — 100 lk. — Bibl
lk 99 (7 nim).

Esitatakse soovitatava kirjanduse loetelu TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia erialal õpetatava õppeaine «Teaduse ja tehnika ajalugu» juurde täiendavaks lugemiseks. Lähtutud on eelkõige ajaloolisest aspektist, süvenemata teaduse ja tehnika üksikküsimustesse. Teadusaladest on vaadeldud eelkõige rakenduslikke. Lisatud on teadlaste ja leidurite nime-register, maade register ning autorite ja koostajate nimeregister.

8. KIIVER, KAIU

**Tallinna 13. Keskkooli 4. klasside õpilaste koduraamatu-
kogude koostisest** / Juhendaja Ü. Papp. — 64 lk.

Analüüsid õpilaste kodudes leiduvat lugemisvara, võrreldakse tüdrukute ja poiste koduraamatukogusid. Vaadeldakse laste koduraa-

matukogude seoseid õpilaste õpiedukusega, vanemate tööalaga, osavõtuga huvialaringidest.

9. KOLDE, URVE

Vanema eesti raamatu restaureerimise probleeme / Juhendaja E. Kenkmaa. — 84 lk.

Vaadeldakse eesti raamatu arengulugu alates esimestest teadaolevatest eestikeelsetest trükistest kuni 19. sajandi keskpaigani. Antakse ülevaade paberi ajaloost, kus üksikasjalisemalt on vaatluse all kaltsupaber. Analüüsitakse eesti raamatu välimust ja säilivust. Lähemalt tutvustatakse 1694—1695. a Riias trükitud «Ma Kele Koddo ning Kirgo Ramatu» restaureerimise protsessi. Töö on illustreeritud rohkete fotomaterjalidega.

10. KOOLMEISTER, AIKI

Eesti NSV raamatukogude kaadri koosseis 1988. aastal / Juhendaja E. Rannap. — 104 lk. — Bibl lk 104 (8 nim).

Vaatluse all on TPedI ja Viljandi Kultuurikooli raamatukogunduse ja bibliograafia eriala lõpetanute rakendatus Eesti raamatukogudes. Käsitletakse eri süsteemide raamatukogude kaadri koosseisu 1976. ja 1988. a ning tehakse nimetatud aastate kaadriandmete võrdlev analüüs.

11. KOPPEL, MERLE

Raamatututvustus ajalehtedes «Perno Postimees» ja «Eesti Postimees» aastatel 1857—1880 / Juhendaja M. Lott. — 71 lk. — Bibl lk 56—58 (16 nim).

Antakse ülevaade raamatututvustuse üldpõhimõtetest. Analüüsitakse ajalehtedes «Perno Postimees» ja «Eesti Postimees» tutvustatud raamatuid sisu järgi ning esitatakse andmeid ajalehtedes reklaamitud raamatukaupmeeste kohta.

12. KUZNETSOVA, MARIKA

1985. aastal ENSVs ilmunud kirjandus kirjastusplaanide «Valgus», «Kunst» ja «Eesti Raamat» alusel / Juhendaja N. Rohusaar. — 51 lk. — Bibl lk 51 (8 nim).

Antakse lühiülevaade kirjastustegevusest Eestis. Analüüsitakse 1985. a ENSVs ilmunud kirjandust kirjastuste «Kunst», «Valgus» ja «Eesti Raamat» temaatiliste plaanide alusel. Võrreldakse kirjastusplaanides esitatud tiraaže ilmunud kirjanduse tegelike tiraažidega.

13. KUUSIKU, KERLI

Erialase infootsüsteemi väljatöötamine ja rakendamise võimalused / Juhendaja E. Rannap. — 56 lk. — Bibl lk 30.

Kirjeldatakse tsüklodekstriinide alase kirjanduse infootsüsteemi väljatöötamist, baseerudes TPI biotehnoloogia laboratooriumis koostatud

teaduslike algallikate kirjeldamise ja kodeerimise metoodikale. Peatähelepanu on pööratud infootsüsteemi eelistele ja rakendusvõimalustele. Üksikasjalisemalt tutvustatakse infotarbija mitmesuguseid võimalusi otsingu sooritamisel.

14. KÄRBLANE, AVE

Massikommunikatsiooni uuringute peegeldumine sotsioloogiaalases infovoos Nõukogude Liidus / Juhendaja Ü. Papp.
— 125 lk. — Bibl lk 50—52 (14 nim).

Vaadeldakse vahendusinfo materjalide alusel välja selgitatud massikommunikatsiooni sotsioloogiaalast teadusinfo voogu Nõukogude Liidus aastail 1980—1985. Kirjeldatakse Eestis läbi viidud massikommunikatsiooni- ja ajakirjandusalaseid uurimusi.

15. LINNAS, KATRE

Lugejanõudlus Eesti Rahvusraamatukogus: töölisel, teenistujad, õppijad, pensionärid / Juhendaja K. Veskimägi.
— 76 lk. — Bibl lk 52 (5 nim).

Analüüsitakse Eesti Rahvusraamatukogu fondide kasutamist ning alfabeetilise ja süstemaatilise lugejakataloogi osatähtsust informatsiooni- allikatena. Uurimus põhineb 1986. a märtsis raamatukogu lugemissaalides tehtud lugejate küsitluse andmestikul. Käsitletakse nõutud kirjanduse jaotust, lähtudes eri lugejakategooriatest.

16. LODJAK, ULVI

Mikrofilmimise aktuaalsed probleemid / Juhendaja S. Roomets.
— 95 lk. — Bibl lk 87—95 (43 nim).

Antakse ülevaade mikrovormide valmistamise ja kasutamise probleemidest VMNi liikmesmaades, NSV Liidus ja Eestis. Põhjalikumalt käsitletakse mikrofilmide õiguslikku reguleerimist, mikrovormide valmistamise materjale ja tehnilisi probleeme, mikrograafiaseadmeid, mikrovormide kasutamist takistavaid tegureid Nõukogude Liidus.

17. LOTT, JAAN

Tartu Ülikooli Raamatukogus asuva Gustav Bergmanni memoriaalkogu nahkköidete säilitamise ja restaureerimise probleemid / Juhendaja M. Liblik. — 84 lk. — Bibl lk 83—84.

Antakse ülevaade TÜ Raamatukogus asuva Gustav Bergmanni memoriaalkogu köidete seisundist ning kirjeldatakse nende kahjustusi. Kahjustused on esitatud tabelitena koos autori kommentaaridega. Töö praktilise osa moodustab kolme eri tüüpi kahjustustega raamatuköite restaureerimine, mida illustreerivad sellekohased fotod.

18. LUIK, MAIT

Eestikeelne piibel 250 aasta jooksul ja tema säilivusega seotud probleemid / Juhendaja M. Habicht. — 60 lk. — Bibl lk 60 (14 nim).

Antakse lühiülevaade eestikeelse piibli saamisloost ja arengust 250 aasta jooksul. Vaadeldakse mitmesuguseid piibliväljaandeid paberi, köite, köitematerjali seisukohalt, osutades kahjustustele, mis tekivad raamatu kasutamisel ja säilitamisel olenevalt paberi ning köite iseloomust. Kirjeldatakse esimese eestikeelse piibli ühe eksemplari restaureerimist. Töö on illustreeritud fotomaterjalidega.

19. MAHLAPUU, ANU

Bibliograafiline informatsioon eesti ajakirjades aastatel 1981—1986 / Juhendaja E. Uverskaja. — 70 lk. — Bibl lk 70 (16 nim).

Analüüsitakse bibliograafiliste elementide olemasolu aastail 1981—1986 Eestis ilmunud ajakirjades. Võrreldakse käesoleva töö käigus saadud andmeid 70ndate aastate olukorraga. Tehakse ettepanekuid toimetustele bibliograafilise informatsiooni osatähtsuse tõstmiseks ajakirjades.

20. OJANURM, TIIA

Raamatusesed bibliograafialoetelud üldhariduskooli õpikutes ja nende kasutamisest õppeprotsessis / Juhendaja A. Lepik. — 90 lk. — Bibl lk 85 (4 nim).

Vaatluse all on üldhariduskooli õpik uurimisobjektina pedagoogikateaduses. Põhirõhk on asetatud 7. klassi (vana numeratsiooni järgi) keemiaõpikule kui bibliograafialoetelude poolest parimale õpikule. Analüüsitakse Põlva rajooni keskkooliõpilaste seas läbi viidud ankeetküsitluse tulemusi, millega selgitati välja suhtumine õpikutesse olenevalt õpilaste soost ja õpiedukusest.

21. OTSA, TIJU

VINITI ja VNTITsentri andmebaaside kasutamisest vabariigis / Juhendaja T. Markus. — 70 lk. — Bibl lk 61 (12 nim).

Iseloomustatakse Eesti Infoinstituudi valikteadistussüsteemi VALTER VINITI ja VNTITsentri andmebaase ning kirjeldatakse profiilide koostamise põhimõtteid otsinguks nimetatud andmebaasides. Põhjalikumalt analüüsitakse andmebaaside kasutamist Eestis valikteadistussüsteemi VALTER vahendusel. Kirjeldatakse VINITI ja VNTITsentri vahendusdokumentide väljatrukke.

22. PAAS, RAIVO

Tänapäeva paber ja selle konserveerimise probleeme /
Juhendaja M. Habicht. — 78 lk. — Bibl lk 75—78 (42
nim).

Analüüsitakse paberi kiire vananemise põhjusi ning meetmeid selle pidurdamiseks. Käsitletakse paberi tootmise ajalugu ja tehnoloogiat. Võrreldakse kaltsu- ja puittselluloospaberi tootmise tehnoloogiat.

23. PEEP, KRISTA

ENSV raamatukogude väljaanded aastatel 1981—1985 /
Juhendaja E. Rannap. — 129 lk. — Bibl lk 129 (3 nim).

Vaadeldakse Eesti NSV raamatukogude avaldatud trükiseid aastaist 1981—1985, selgitamaks välja trükiste hulka, raamatukogude osatähtsust kirjastustegevuses, väljaannete tüüpe, laade ja temaatikat. Trükiseid analüüsitakse arvuliselt ja sisuliselt, vaadeldes autorite aktiivsust ja trükiste tiraaže. Suure osa tööst moodustab ENSV raamatukogude trükiste nimestik (398 nim). Lisatud on märksõnaregister.

24. PIHU, EDA

INPADOCi andmebaasi kasutamisest vabariigis / Juhendaja T. Markus. — 60 lk. — Bibl lk 40 (10 nim).

Iseloomustatakse andmebaase INPADOC ja INPADOC-POISK. Vaadeldakse abonentide päringute järgi koostatud profile ja seal sisalduvaid elemente, märgiseid, arve. Analüüsitakse andmebaasi INPADOC tarbijaid ja nende temaatilist nõudlust. Käsitletakse andmebaasi INPADOC-POISK tarbijaväljatrukke ja neis sisalduvaid andmeelemente.

25. PRASS, SILLE

Hans Martin Wintersteini gravüüride album ja selle restaureerimine / Juhendaja M. Habicht. — 61 lk. — Bibl lk 60 (16 nim).

Töö objektiks on 1988. a aprillis NSVL TA Raamatukogus puhkenud tulekahjus kannatada saanud graafiliste lehtede album. Kirjeldatakse albumis kasutatud tehnikaid ja materjale. Lähemalt iseloomustatakse restaureerimisprotsessi, tutvustades esmalt kahjustunud albumi seisundit enne restaureerimist. Töö on illustreeritud fotomaterjalidega.

26. PREIMANN, KRISTIINA

Eesti NSV Teaduste Akadeemia väljaanded aastatel 1981—1985 / Juhendaja N. Rohusaar. — 59 lk. — Bibl lk. 59.

Analüüsitakse ENSV TA ja tema allasutuste kirjastustegevust aastail 1981—1985, kusjuures vaatluse all on eelkõige raamatud ja brošüürid. Vaadeldakse väljaannete avaldajaid, keelelist jaotust, tiraaži ja peegel-datust «Raamatukroonikates».

27. PÖLLUPUU, TRIIN

18. sajandi atlas, tema seisund ja restaureerimine / Juhendaja M. Habicht. — 56 lk. — Bibl lk 55—56 (16 nim).

Antakse ülevaade kartograafia ajaloost 18. sajandil, kus eraldi käsitletakse Prantsusmaa kartograafide tegevust. Tutvustatakse atlase valmistamisel kasutatud paberit, graveerimistehnikat ning koloreeringut. Põhjalikumalt kirjeldatakse praktilist restaureerimistööd etappide kaupa. Lisatud on fotomaterjalid.

28. RAUD, KAI

Baltisakslased ja eesti kultuur: Statistiline uurimus teatmeteoste põhjal / Juhendaja K. Veskimägi. — 90 lk. — Bibl lk 55 (17 nim).

Käsitletakse 18.—20. sajandil Balti aladel elanud sakslaste seoseid kohaliku kultuuriga ning vaadeldakse, millist osa nad etendasid eesti kultuuripildis. Uurimus on statistilisel tasemel, ilma kultuuriseoste käsitleseta kogu nende keerukuses. Antakse ülevaade baltisakslaste ametitest ja tegevusaladest. Lähemalt on uuritud vaimulikkonda, selgitatud välja nende päritolu, õppimiskohad jne.

29. RAUDE, MARIKA

Eesti tehnikaraamat aastatel 1981—1985 / Juhendaja S. Virkus. — 70 lk. — Bibl lk 66.

Antakse ülevaade Eestis 1981—1985 ilmunud tehnikakirjandusest. Trükiseid iseloomustatakse mitmest aspektist ja antakse põhjalik statistiline ülevaade. Üksikasjalisemalt analüüsitakse antud perioodi tehnikaraamatut ja vaadeldakse tema esindatust vabariigi suuremates raamatukogudes.

30. SALK, ANNELI

Lugejanõudlus Eesti Rahvusraamatukogus. Teadustöötajad ja spetsialistid / Juhendaja K. Veskimägi. — 149 lk. — Bibl lk 80.

Analüüsitakse 1986. a märtsis kogutud nõudesedelite põhjal teadustöötajate ja spetsialistide kirjandusnõudlust Eesti Rahvusraamatukogus. Samas jälgitakse alfabeetilise ja süstemaatilise kataloogi osatähtsust kirjanduse valikul ning püütakse välja selgitada raamatukogu põhikataloogidest valitud kirjanduse struktuuri erisusi.

31. SEPAMÄE, SIRJE

Valdo Pandi personaalbibliograafia / Juhendaja Ü. Papp. — 84 lk.

Esitatakse ülevaade Valdo Pandi tegevusest tele- ja raadioajakirjanikuna, publitsistina, dramaturgina ning stsenaristina aastail 1948—1976.

V. Pandi tegevusele on püütud anda hinnang tema kaasaegsete sulest ilmunu põhjal. Kirjanduse nimestik koosneb kahest osast: V. Pandi tööd (1957—1981); kirjandus V. Pandi kohta (1959—1989).

32. SILLAMETS, ANNELI

Vahendusinfo väljaandmisest vabariigi tehnikaraamatukogudes / Juhendaja N. Rohusaar. — 65 lk. — Bibl lk 60 (57 nim).

Antakse ülevaade Vabariiklikust Teaduslikust Tehnikaraamatukogust kui tehnikakirjanduse propaganda keskusest ning vabariigi tehnikaraamatukogude süsteemi arengust. Põhjalikumalt analüüsitakse ajavahemikus 1981—1985 VTTRi, Lutsu-nim Tartu Linna Keskraamatukogu tehnika-kirjanduse osakonna ja Teenindusministeeriumi Projekteerimis-Tehnoloogia Instituudi poolt välja antud kirjandusnimestikke ning vaadeldakse nende avaldamist «Raamatukroonikates».

33. ŠALAMOV, PILLE

Tallinna 10. Keskkooli bibliograafia / Juhendaja E. Uverskaja. — 128 lk.

Antakse ülevaade Tallinna 10. Keskkooli ajaloost, tänapäevast ja vilistlastest. Analüüsitakse kooli ja selle vilistlaste tegevust käsitlevaid artikleid. Mahukaima osa tööst moodustab kirjandusnimestik «Tallinna 10. Keskkool. 1928—1988». Lisatud on nimeregister.

34. TAMAR, ELLE

Ämbra Külaraamatukogu lasteteenindus / Juhendaja A. Lepik. — 110 lk. — Bibl lk 94 (10 nim).

Iseloomustatakse Paide rajooni Ämbra Külaraamatukogu ja Peetri 9-klassilise Kooli õpilasi selle raamatukogu lugejatena. Lähemalt vaadeldakse noorema astme õpilasi kui lugejaid ning analüüsitakse nende seas korraldatud ankeetküsitluse tulemusi. Eraldi käsitletakse joonistusvõistluses «Lasteraamatu tulevikus — millisena ma tahaksin teda näha» osalenud töid. Töö on illustreeritud rohkete fotomaterjalidega, lisatud on õpilaste joonistatud pildid.

35. TAMME, PIRET

Kultuurikontaktid Skandinaaviamaadega eesti ajakirjanduses aastail 1850—1885 / Juhendaja N. Rohusaar. — 66 lk. — Bibl lk 60—66.

Antakse ülevaade Skandinaaviamaade ja Eesti vahelistest kultuuri-kontaktidest aastail 1850—1885, tuginedes antud perioodil Eestis ilmunud ajakirjandusele. Eraldi on vaadeldud üldkultuuri, teatri, muusika, kunsti, hariduse, keele ja kirjanduse, põllumajanduse ning etnograafia probleeme.

36. TAMMELA, ANNELI

Ajalehe «Sirp ja Vasar» osa kirjastuse «Valgus» raamatute tutvustamisel 1985. aastal / Juhendaja N. Rohusaar. — 92 lk. — Bibl lk 78—79 (22 nim).

Töö põhineb ajalehe «Sirp ja Vasar» rubriigi «Uusi raamatuid» sisu-analüüsil ja võrdlusel kirjastuse «Valgus» 1985. a raamatutoodanguga. Antakse ülevaade ajalehest «Sirp ja Vasar» ning tutvustatakse põhjalikumalt rubriiki «Uusi raamatuid». Vaadeldakse kirjastuse «Valgus» ajalugu ja tänapäeva ning produktsiooni 1985. a.

37. VEIMANN, KRISTEL

Eesti Rahvusraamatukogu abonendiosakonna kojulaenutussektoris 1985. aastal laenutatud kirjanduse analüüs / Juhendaja N. Rohusaar. — 61 lk. — Bibl lk 60—61 (15 nim).

Vaadeldakse rahvusraamatukogude kohta ühiskonnas ja antakse ülevaade Eesti Rahvusraamatukogu ajaloost. Käsitletakse Eesti Rahvusraamatukogu abonendiosakonna kojulaenutussektori kujunemist ja kehtivat laenutussüsteemi. Üksikasjalisemalt analüüsitakse kojulaenutussektoris 1985. a laenutatud kirjandust.

38. WEIDEBAUM, KRISTA

Raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris kaitstud diplomitööde märksõnaregistri koostamine / Juhendaja M. Aasmets. — 37 lk.

Analüüsitakse TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris aastail 1959—1981 kaitstud diplomitööde temaatikat ning kirjeldatakse märksõnaregistri koostamise põhimõtteid. Märksõnaregister on esitatud kartoteegi kujul ning kajastab 325 diplomitööd.

РЕЗЮМЕ

○ Библиотекари Прибалтики возрождают былые традиции. В июне месяце, после 50-летнего перерыва в Риге состоялся IV съезд библиотекарей Прибалтики. Потребность в такой встрече возросла именно в нынешнее время перемен. На съезде пришли к выводу, что наиболее целесообразным является сотрудничество в приобретении фондов, и с этой целью было создано Балтийское бюро.

○ Наш главный очаг библиотечного образования — кафедра библиотечного дела и библиографии Таллиннского педагогического института отмечал свой 25-летний юбилей. При составлении учебных планов кафедра исходит сегодня из принципа, что библиотечное образование — это образование общекультурного направления, которое должно готовить студентов к выполнению различных инфозадач. Учеба ведется по учебному плану, разработанному в Эстонии в 1990 году и позволяющему приобретать образование ступенчато: нижняя ступень высшей школы дает базовое образование, высшая ступень — академическое высшее образование и дополнительную специальность (реставрация, информатика, книгоиздательство, книжная торговля).

○ На годовом собрании ОБЭ в Тарту советник библиотек Министерства культуры Эстонской Республики Иви Тингре говорила об актуальных проблемах библиотечного дела. Конец застойного времени привел к разнообразию в работе библиотек. Прибытие в библиотеки зарубежной эстонской литературы обогатило тематику фондов. Начато сотрудничество с церковью и обществами. При библиотеках работают различные кружки и клубы. Но из-за отсутствия денег наши библиотеки не способны дать науке, культуре и экономике актуальную информацию. И все же общим принципом эстонских библиотек является доступность их публикаций.

○ В 1990 году рабочая группа, созданная по инициативе ОБЭ приступила к разработке программы развития Таллиннских библиотек, которую могли бы позаимствовать и другие города и уезды Эстонии. О начатой работе пишет руководитель рабочей группы, заведующая библиотечным отделом Национальной библиотеки Эстонии Тийу Вальм. В Таллинне 451 467 жителей и 393 библиотеки. В них более 30 миллионов изданий и читателей около 250 000. Больше всего у нас школьных библиотек — 113. В учреждениях библиотек и инфофондов 105, народных библиотек 24. Постоянно сокращалось число профсоюзных библиотек — сейчас их 16. Имеется еще 2 тюремные библиотеки (с довольно большими фондами — 15 000—20 000 единиц), 2 библиотеки в детских домах, 1 библиотека в доме для престарелых. Значительные собрания есть у издательств, музеев, архивов, редакций газет и журналов, у театров, радио и телевидения, у судов. В учреждениях здравоохранения 14 библиотек. Совершенно новое явление — преимущественно иностранноязычные библиотеки при национальных объединениях и обществах. Таких объединений сейчас около 20. Наибольшая среди них библиотека еврейского культурного общества. Возрождаются библиотеки религиозных обществ и церквей, которые десятилетиями вообще не имели права открыто существовать, хотя именно с них и началась в свое время история эстонских библиотек. Самая ценная и наилучше упорядоченная среди них библиотека Консистерия Эстонской евангельской лютеранской церкви.

○ Замечательный юбилей (75 лет) отметила ученый книговед Кира Роберт. Своими исследованиями она обрисовала общую картину печатного дела в Таллинне, начиная с его начала и до XX века. Многочисленные исследования Кире Роберт (библиография ее опубликованных работ содержит 118 названий) можно для ориентации разделить на четыре группы: развитие печатного дела в Таллинне, история книги (и журналистики), история библиотек, история Таллинна.

○ 19 октября в Таллинне состоятся библиотечные дни на тему «Финно-угорская культура и библиотека».

SUMMARY

⊙ The Baltic librarians restore former traditions. In June the IV Congress of Baltic Librarians was held in Riga after a break of 50 years. The need for such a gathering is increased especially at present time of changes. The Congress found the most purposeful work to do would be co-operation for setting up funds, and for that purpose the Baltic Bureau was formed.

⊙ The Department of Librarianship and Bibliography of the Tallinn Pedagogical Institute, our main giver of library education, celebrated its 25th anniversary. The department works out its present programs on principle that library education is universal cultural education that should prepare students to fulfil various infotasks. The training is based on a program worked out and approved in Estonia in 1990 which enables to get library education by stages: a lower stage of a higher school gives basic education, a higher stage gives academic higher education and an extra speciality (restoration, information processing, publishing and book trade).

⊙ The Libraries' councillor of the Ministry of Culture of the Estonian Republic **Ivi Tindre** spoke about the current problems of Estonian librarianship in Tartu at the annual meeting of the Estonian Librarians' Association. The end of the Brezhnev-era and succeeding years brought along the variegation of library work. The arrival of Estonian literature in exile has enriched the funds thematically. Topics connected with home places have substantially increased. Co-operation with the church, societies and unions has been set up. Various circles and clubs act at the libraries. But due to the lack of money our libraries fail to forward burning information about science, culture and economy. Nevertheless, the common principle of Estonian library is making all kinds of publications available to everyone.

⊙ In 1990 the working group on the initiative of the Estonian Librarians' Association started working out a development program to Tallinn libraries so that the other Estonian towns and districts can practice the same, being guided by the one. The chief of the Department of Librarianship of the Estonian National Library **Tiiu Valm**, who is in charge of the working group, spoke about the work started. In Tallinn there are 481 467 inhabitants and 393 libraries. They number over 30 million items and almost 250 000 readers. There are school libraries most of all — 113. Institution libraries and infofunds are 105 all together, public libraries 24. The number of trade union libraries has steadily decreased. We have those 16 at present. We have also two prison libraries (with sufficiently rich bookstock of 15 000 to 20 000 items), two libraries of children's home, one library of an old people's home. Also the publishing houses, museums, archives, editorial offices of newspapers and journals, theatres, radio and TV, courts have decent libraries. Public health institutions have 14 libraries. Libraries with the bookstock mainly in foreign languages at the groups and societies of national minorities is an entirely new phenomenon. We have almost 20 such societies at present. The biggest is the library of the Jewish Cultural Society. The libraries of clerical societies and churches are awakening again. They could not exist for the public over tens of years, although it were these that once put a start to the Estonian library. The library of the Consistory of the Estonian Evangelical Lutheran Church is the most valuable and put in the best order of those.

⊙ Research scientist **Kyra Robert** had an important jubilee, 75 years. She has formed with her studies a whole picture on printing in Tallinn from the very beginning up to the 20th century. **Kyra Robert's** numerous studies (the bibliography of her published works includes 118 items) can be divided into four groups in order to get a glimpse: the history of printing in Tallinn, the history of a book (also press), the history of libraries and the history of Tallinn.

⊙ On October 19th till 31th Estonian Librarians' Association and Ministry of Culture will organize in Tallinn the days of library on the topic «Finno-Ugric culture and library».

SISUKORD

LiLaEst — Pakretuone 91	Ivi Piibeht	5
Ka rahvaraamatukogudel oma LiLaEst	Tiiu Valm	7
Taas Balti raamatukogutöötajate kongress		8
Läti raamatukogud		
Õiguslikud alused		8
Majanduslikud garantiid	Janis Turlajs	10
Ajalugu	Anna Maulina	12
Uuenev raamatukogu ja raamatukogundushariduse võimalused	Alra Lepik	15
Raamatukogud sajandivahetusel (referaat)	Kirsti Ora, Lelli Gasman	24
Eesti raamatukogunduse päevaprobleeme	Ivi Tingre	28
Ülevaade Tallinna raamatukogudest	Tiiu Valm	33
Kaheksakümmend kolm seiklusjuttu, seiklustest rääkimata	Kaie Lööke	38
Ametiühingud teelahkmel	Ene Riet, Kai Maran	40
Koondkataloogide koostamisest Soomes	Helle Martis	45
Põgus külaskäik <i>Kirjastoseurasse</i>	Linda Kask, Kai Maran	49
Raamatu pidupäevad Vammalas	Helgi Vihma	52
Ma Teile kirjutan	Milvi Männik	53
MÄLESTUSI	Külli Ots	55
MEIE ÕNNESOOV		
Kyra Robert raamatute ja inimeste keskel	Anne Klaassen	59
Sydney EMSi raamatute Eestisse saatmise toimkonna 1990. a tegevusaruanne	Valdemar Vilder	64
KEELEHOOLE		
Laen või laenutus — kumb on tähtsam?	Hans Jürman	66
Mulle oli see suurepärane kogemus	Reet Roosi	68
Mis on allergilisus	Tiiu Tatar	71
TEIST JA TEILE		
Südamest		73
Ninast	Milvi Krüppelmann	75
TPedi raamatukogunduse ja bibliograafia eriala 1989. a lõpetanute diplomitööd	Janne Andresoo	77
Резюме		86
Summary		87

ОГЛАВЛЕНИЕ

ЛиЛаЭст — Пакретуоне 91	Иви Пийбелехт	5
У народных библиотек тоже свой ЛиЛаЭст	Тийу Вальм	7
Опять съезд библиотекарей Прибалтики		8
Латвийские библиотеки		
Правовые основы		8
Экономические гарантии	Янис Турланс	10
История	Анна Маулина	12
Обновляющая библиотека и возможности библиотечного образования	Айра Лепик	15
Библиотеки на рубеже веков (реферат)	Кирсти Ора, Лейла Гасман	24
Актуальные проблемы библиотечного дела Эстонии	Иви Тингре	28
Обзор Таллиннских библиотек	Тийу Вальм	33
Восемьдесят три приключенческие повести, не считая приключений	Кайе Льюке	38
Профсоюзы на распутье	Эне Ризт, Кай Маран	40
О составлении сводных каталогов в Финляндии	Хелле Мартис	45
Краткое посещение <i>Kirjastoseura</i>	Лида Каск, Кай Маран	49
Книжный праздник в Ваммале	Хельги Вихма	52
Я Вам пишу	Мильви Мянник	53
ВОСПОМИНАНИЯ	Кюлли Отс	55
ПОЗДРАВЛЯЕМ		
Кира Роберт среди книг и людей	Анне Клаассен	59
Отчет о деятельности комиссии SEMS по отправлению книг в Эстонию за 1990 год	Вальдемар Вильдер	64
ВОПРОСЫ ЯЗЫКА	Ханс Юрман	66
Мне это было интересно	Резт Роози	68
Что такое аллергия	Тийу Татар	71
О ВАС И ДЛЯ ВАС		
О сердце		73
О носе	Мильви Крюпельманн	75
Дипломные работы выпускников Таллиннского педагогического института по библиотечному делу и библиографии в 1989 г.	Янне Андресоо	77
Резюме		86
Summary		87

TABLE OF CONTENTS

LiLaEst — Pakretuoné 91	Ivi Piibelegt	5
Public Libraries Have Also Their LiLaEst	Tiiu Valm	7
The Congress of Baltic Librarians Again		8
Latvian Libraries		8
Rightful Principles		
Economic Guaranties	Janis Turlajs	10
History	Anna Maulina	12
Renovating Library and Library Education	Aira Lepik	15
Libraries on the Border-line of Centuries (a paper)	Kirsti Ora, Leili Gasman	24
Current Problems of Estonian Librarianship	Ivi Tingre	28
Survey of Tallinn Libraries	Tiiu Valm	33
83 Adventure Stories, to Say Nothing of Adventures	Kaie Lõoke	38
Trade Unions at the Cross-roads	Ene Riet, Kai Maran	40
On Compiling Union Catalogue in Finland	Helle Martis	45
A Transient Visit to <i>Kirjastoseura</i>	Linda Kask, Kai Maran	49
Book Holidays in Vammala	Helgi Vihma	52
I Am Writing to You	Milvi Männik	53
MEMORIES	Küllli Ots	55
CONGRATULATIONS		
Kyra Robert among Books and People	Anne Klaassen	59
Annual Report of 1990 of the Committee of Sending Books to Estonia by Sydney Branch of the Estonian Heritage Society (EMS)	Valdemar Vilder	64
LANGUAGE CARE	Hans Jürman	66
To Me It Was a Great Experience	Reet Roosi	68
What is Allerginess	Tiiu Tatar	71
ABOUT YOU AND TO YOU		73
About One's Heart		
About One's Nose	Milvi Krüppelmann	75
Diploma Papers of the Graduates from Tallinn Pedagogical Institute in the Speciality of Librarianship and Bibliography in 1989	Janne Andresoo	77
Резюме		86
Summary		87

Trükkida antud 10. 09. 1991. Paber 70 × 108/16. Trükipoognaid 5,75. Arvestuspooznaid 10,78.
Tellimuse nr. 575. Trükiarv 1400.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing. Tallinn, Kiriku plats 1.

Eesti Rahvusraamatukogu. Tallinn, Kiriku plats 1.

Eesti Vabariigi Riigikantselei Trükikoda, Tallinn, Lossi plats 1a.

Hind 2.—

Kunstnik MAARA VINT

Hind rbl. 2.—